

Міністерство освіти і науки України
Міністерство праці та соціальної політики України

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169. Л0.75.24-2009

Професія: Рятувальник
Код: 5169
Кваліфікація: Рятувальник, 3, 2, 1 класи, вища категорія

ВИДАННЯ ОФІЦІЙНЕ
Київ 2009

**Міністерство освіти і науки України
Міністерство праці та соціальної політики України**

Затверджено

Наказ Міністерства освіти і науки України
28.10. 2009 р. № 989

Погоджено

Міністерство праці та соціальної політики України
27 жовтня 2009 р

***Державний стандарт
професійно-технічної освіти***

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник
Код: 5169
Кваліфікація: Рятувальник, 3, 2, 1 класи, вища категорія

**ВИДАННЯ ОФІЦІЙНЕ
Київ 2009**

ПОГОДЖЕНО

Перший заступник Міністра
освіти і науки України

О.П. Требельник
« 2 » Листопада 2009 р.

ПОГОДЖЕНО

Заступник Міністра праці та
соціальної політики України

В. Іванкевич
« 9 » Листопада 2009 р.

ПОГОДЖЕНО

Заступник Міністра України з питань
надзвичайних ситуацій та у справах
захисту населення від наслідків
Чорнобильської катастрофи

В.М. Третьяков
« 3 » Листопада 2009 р.

**Державний стандарт
професійно-технічної освіти**

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник
Код: 5169
Кваліфікація: Рятувальник, 3, 2, 1 класи, вища категорія

**ВИДАННЯ ОФІЦІЙНЕ
Київ 2009**

Авторський колектив:

Іванов Анатолій Вікторович – заступник начальника науково-методичного відділу з функціонування та розвитку міжгалузевої системи підвищення кваліфікації Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України;

Мельник Володимир Володимирович – старший викладач-методист навчального пункту навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області;

Миропольський Юрій Миколайович – начальник навчального пункту навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області;

Миронець Сергій Миколайович – заступник начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук;

Осипенко Сергій Іванович – перший заступник начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України;

Парталян Сергій Агопович – старший науковий співробітник науково-методичного відділу з функціонування та розвитку міжгалузевої системи підвищення кваліфікації Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України.

Науковий консультант

Євсюков Олександр Петрович – начальник управління освіти і науки МНС України, кандидат психологічних наук.

Рецензенти:

Титаренко Олексій Федорович – начальник управління з питань надзвичайних ситуацій Львівської обласної державної адміністрації;

Кравченко Вадим Іванович – командир ДП „Київський воєнізований аварійно-рятувальний (гірничорятувальний) загін” ДСВАРС МНС України;

Дудка Леонід Анатолійович – начальник навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області.

Літературний редактор

Кучарська Лідія Володимирівна - методист навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Київської області.

Технічний редактор

Мельник Олександр Анатолійович - науковий співробітник науково-методичного відділу з функціонування та розвитку міжгалузевої системи підвищення кваліфікації Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України.

Керівники проекту:

**Шнюкова Ірина
Вадимівна**

- завідувач сектором змісту та стандартизації
ПТО з професій транспорту, пошти та зв'язку,
морського і річкового флоту рибного господарства відділу
методичного забезпечення професійно – технічної
освіти та державних стандартів

Парталян Сергій Агопович – старший науковий співробітник науково-методичного відділу з функціонування та розвитку міжгалузевої системи підвищення кваліфікації Інституту державного управління у сфері цивільного захисту Університету цивільного захисту України;

Мірошніченко Катерина Борисівна – директор навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти м. Києва.

Зауваження та пропозиції щодо змісту державного стандарту з професії «Рятувальник», замовлення на його придбання просимо надсилати за адресою: 04070, м. Київ, вул. Сагайдачного, 37

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Телефони: (044) 239-39-35, 239-39-36

Заступник директора, начальник Відділення змісту професійно-технічної освіти
Паржницький Віктор Валентинович

*** Примітка.** Цей стандарт не може бути повністю чи частково відтворений, тиражований та розповсюджений без дозволу Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України.

Загальні положення

Державний стандарт професійно-технічної освіти для професійної підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професії „Рятувальник” 3, 2, 1 класів та вищої категорії розроблено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1135 та ст.32 Закону України “Про професійно-технічну освіту” (103/98-ВР) і є обов’язковим для виконання усіма професійно-технічними навчальними закладами, навчально-методичними центрами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, підприємствами, установами та організаціями, що здійснюють (або забезпечують) підготовку (підвищення кваліфікації) кваліфікованих робітників, незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

Державний стандарт професійно-технічної освіти містить:

освітньо-кваліфікаційну характеристику випускника професійно-технічного навчального закладу;

типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників;

типові навчальні програми з навчальних предметів, виробничого навчання, передбачені типовим навчальним планом;

критерії кваліфікаційної атестації випускників;

перелік основних обов’язкових засобів навчання;

список рекомендованої літератури.

У професійно-технічних навчальних закладах першого атестаційного рівня тривалість професійної підготовки на кваліфікацію „Рятувальник” складає 556 годин, на 3-й клас – 150 годин, на 2-й клас – 150 годин, на 1-й клас – 150 годин, на вищу категорію - 150 годин.

У професійно-технічних навчальних закладах другого та третього атестаційних рівнів тривалість первинної професійної підготовки встановлюється відповідно до рівня кваліфікації, яку набуває учень, слухач, що визначається робочим навчальним планом.

При організації перепідготовки за робітничими професіями термін професійного навчання встановлюється на основі термінів, передбачених для професійної підготовки робітників з відповідної професії, при цьому навчальна програма перепідготовки може бути скорочена до 50%, за рахунок виключення, раніше вивченого матеріалу, за наявності у слухача документа про присвоєння робітничої професії.

У разі необхідності, зазначені терміни навчання можуть бути подовжені за рахунок включення додаткового навчального матеріалу відповідно до вимог сучасного виробництва, конкретного робочого місця, замовників робітничих кадрів тощо.

Типовим навчальним планом передбачено резерв часу для вивчення предметів за потребою ринку праці (“Техніка пошуку роботи”, “Ділова етика і культура спілкування”, “Інформаційні технології” та ін.).

Освітньо-кваліфікаційні характеристики випускника складені на основі Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП працівників МНС України, введений в дію наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 07.10.2004 № 100 за погодженням з Міністерством праці та соціальної політики

України. Видання офіційне, Київ, 2004), досягнень науки і техніки, впровадження сучасних технологічних процесів, передових методів праці, врахування регіональних особливостей галузі, потреб роботодавців і містять вимоги до рівня знань, умінь та навичок. Крім основних вимог до рівня знань, умінь та навичок, до кваліфікаційних характеристик включено вимоги, передбачені п.7, 10 «Загальних положень» Випуску 1 «Професій працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого Міністерством праці та соціальної політики України від 29.12.2004 р. № 336.

Професійно-практична підготовка здійснюється у навчальних майстернях, лабораторіях, навчально-виробничих дільницях та безпосередньо на робочих місцях підприємств.

Професійно-технічний навчальний заклад, навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, підприємство, установа, організація мають право, відповідно до змін у техніці, технологіях, організації праці тощо, самостійно визначати варіативний компонент змісту професійно-технічної освіти у робочих навчальних планах (до 20 відсотків у межах загального часу) та робочих навчальних програмах (до 20 відсотків навчального предмета і виробничого навчання). Зміни затверджуються згідно з діючою нормативною базою.

Навчальний час учня, слухача визначається обліковими одиницями часу, передбаченого для виконання навчальних програм професійно-технічної освіти.

Обліковими одиницями навчального часу є:

академічна година тривалістю 45 хвилин;

урок виробничого навчання, тривалість якого не перевищує 6 академічних годин;

навчальний день, тривалість якого не перевищує 8 академічних годин;

навчальний тиждень, тривалість якого не перевищує 36 академічних годин;

навчальний рік, тривалість якого не перевищує 40 навчальних тижнів.

Навчальний (робочий) час учня, слухача в період проходження виробничої передвипускної (переддипломної) практики встановлюється залежно від режиму роботи підприємства, установи, організації згідно із законодавством.

Після завершення навчання кожний учень, слухач повинен уміти самостійно виконувати всі роботи, передбачені освітньо-кваліфікаційною характеристикою, технологічними умовами і нормами, встановленими у відповідній галузі.

До самостійного виконання робіт учні, слухачі допускаються лише після навчання і перевірки знань з охорони праці.

Кваліфікаційна пробна робота проводиться за рахунок часу, відведеного на виробничу практику. Перелік кваліфікаційних пробних робіт розробляється професійно-технічними навчальними закладами, навчально-методичними центрами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, підприємствами, установами та організаціями відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик.

Критерії кваліфікаційної атестації випускників визначаються 12-ти бальною системою оцінювання навчальних досягнень учнів, слухачів. Присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня “кваліфікований робітник” відповідного класу, категорії можливе за умови отримання учнем, слухачем не менше, ніж сім балів за критеріями кваліфікаційної атестації.

Особі, яка опанувала курс професійно-технічного навчання й успішно пройшла кваліфікаційну атестацію, присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень “кваліфікований робітник” з набутої професії відповідного класу, категорії та видається свідоцтво про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації, зразок якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

Випускнику професійно-технічного навчального закладу другого та третього атестаційних рівнів, якому присвоєно освітньо-кваліфікаційний рівень “кваліфікований робітник”, видається диплом, зразок якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

Особам, які достроково випускаються з професійно-технічного навчального закладу та за результатами проміжної кваліфікаційної атестації їм присвоєна відповідна робітнича кваліфікація, видається свідоцтво про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації державного зразка.

Терміни та визначення

У цьому Стандарті наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

надзвичайна ситуація - порушення нормальних умов життя і діяльності людей на території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті (далі - об'єкти і території), спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, яка призвела (може призвести) до загибелі людей та/або значних матеріальних втрат;

аварія - небезпечна подія техногенного характеру, яка спричинила загибель людей чи створює на об'єкті або території загрозу життю та здоров'ю людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди довкіллю;

катастрофа - велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких, трагічних наслідків;

зона надзвичайної ситуації - територія, де склалася надзвичайна ситуація;

водний об'єкт - сформований природою або створений штучно об'єкт ландшафту, де зосереджуються води (озеро, річка, море, водосховище, канал тощо);

аварійно-рятувальна служба - сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для вирішення завдань щодо запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та окремих їх наслідків, проведення пошукових, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

професійна аварійно-рятувальна служба - аварійно-рятувальна служба, особовий склад якої працює на постійній, а рятувальники цього складу - також на професійній основі, яка передбачає спеціальну фізичну та психологічну підготовку особового складу;

спеціальна (воєнізована) аварійно-рятувальна служба - професійна аварійно-рятувальна служба, заснована на принципах єдиноначальності, централізації управління, статутної дисципліни, особистої відповідальності;

спеціалізована аварійно-рятувальна служба - професійна аварійно-рятувальна служба, що має підготовлений і споряджений особовий склад для ліквідації окремих класів і підкласів надзвичайних ситуацій (гасіння газових фонтанів, подання медичної допомоги потерпілим, водолазні роботи тощо) та відповідні аварійно-рятувальні засоби;

аварійно-рятувальне формування - структурний підрозділ аварійно-рятувальної служби, призначений для проведення аварійно-рятувальних робіт;

аварійно-рятувальні служби громадських організацій - аварійно-рятувальні служби, створені об'єднаннями та спілками об'єднань громадян;

допоміжний підрозділ аварійно-рятувальної служби - структурний підрозділ аварійно-рятувальної служби, призначений для забезпечення діяльності з виконання покладених на неї завдань;

рятувальник - особа, яка має відповідну спеціальну підготовку, атестована на здатність до проведення аварійно-рятувальних робіт і безпосередньо бере у них участь, має спеціальну фізичну та психологічну підготовку та відповідає за її підтримання;

аварійно-рятувальні засоби - технічні засоби спеціального призначення, науково-технічна продукція та інші об'єкти права інтелектуальної власності (засоби зв'язку, техніка, обладнання, спорядження, матеріали, відео-, кіно-, фотоматеріали з

технології проведення аварійно-рятувальних робіт, програмні продукти і бази даних та інші засоби), які використовуються під час проведення аварійно-рятувальних робіт;

аварійно-рятувальні роботи - роботи, спрямовані на пошук, рятування і захист людей (у тому числі подання їм невідкладної медичної допомоги), а також матеріальних і культурних цінностей та захист довкілля під час виникнення надзвичайних ситуацій, що потребують залучення працівників, які мають спеціальну підготовку, засоби індивідуального захисту та оснащення;

аварійно-рятувальна машина спеціального призначення (АРМСП) – транспортний засіб, який залежно від функціональних можливостей базового шасі, виду та переліку типового спеціального обладнання, призначений для виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт різного характеру;

типове спеціальне обладнання – спеціальні пристрої (механізми, технічні засоби, оснащення, устаткування), які не передбачені базовою (заводською) комплектацією транспортного засобу і призначені для використання за призначенням в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф та при проведенні невідкладних аварійно-рятувальних робіт;

натурна ділянка – це частка приміщення (території) зі спеціально обладнаними навчальними місцями (майданчиками) щодо демонстрації та відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169. Л0.75.24-2009

Професія: Рятувальник

Код: 5169

Кваліфікація: Рятувальник

**Видання офіційне
Київ 2009**

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника професійно-технічного навчального закладу

1. Професія: 5169. Рятувальник
(код, назва професії)

2. Кваліфікація: Рятувальник
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

3. Кваліфікаційні вимоги:

Повинен знати:

статутні та нормативні документи, що регламентують функціонування воєнізованих аварійно-рятувальних служб;

права та функціональні обов'язки рятувальників під час проведення аварійно-рятувальних робіт;

вимоги до рятувальників;

інструкції, положення та інші документи, які регламентують правила проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

загальні відомості (класифікацію, призначення, функціональні можливості) про техніку, технічні засоби, оснащення, інше обладнання та засоби індивідуального захисту, які є в аварійно-рятувальних службах, їх підрозділах і використовуються під час аварійно-рятувальних робіт;

виробничі потужності та режими роботи обладнання;

типові плани ліквідації можливих аварій;

правила і норми охорони праці, виробничої санітарії та протипожежного захисту;

психологічні вимоги до професії рятувальника та свої особисті індивідуально-психологічні особливості, особливості психологічного впливу обстановки при надзвичайних ситуаціях, методи й прийоми керування власним станом;

основи медичних знань для надання першої медичної допомоги постраждалому у надзвичайних ситуаціях;

основи матеріалознавства.

Повинен уміти:

рятувати людей під час проведення аварійно-рятувальних робіт;

визначати основні показники життєздатності організму постраждалого та надавати йому першу медичну допомогу у разі нещасних випадків та отруєння шкідливими речовинами;

виконувати роботи з ліквідації аварій, наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

проводити розвідку, пошук постраждалих і первинну оцінку оперативної обстановки на місці надзвичайної ситуації, моніторинг навколишнього середовища у газонебезпечних місцях під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

визначати рівень безпеки під час виконання газонебезпечних, вибухонебезпечних і газоелектрозварювальних робіт у приміщеннях, підвалах, колодязях тощо;

контролювати свій психічний стан і застосовувати прийоми керування ним;

застосовувати засоби індивідуального захисту, спеціальне оснащення та спорядження при рятуванні людей;

взаємодіяти з іншими рятувальниками в аварійних ситуаціях
здійснювати профілактичний огляд, налагоджування, дрібний ремонт засобів захисту та іншого спорядження, технічне обслуговування і ремонт аварійно-рятувальних засобів, техніки та оснащення;

керуватись заходами планів ліквідації аварій на об'єктах, що обслуговуються.

4. Загальнопрофесійні вимоги:

Повинен:

раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;

дотримуватись норм технологічного процесу;

не допускати браку в роботі;

знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці і навколишнього середовища, додержуватись норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт;

використовувати, в разі необхідності, засоби попередження і усунення природних і непередбачуваних негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо);

знати основи галузевої економіки і підприємництва, інформаційних технологій та правових знань.

5. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійно-технічної освіти:

Повна загальна середня освіта. Без вимог до стажу роботи.

6. Сфера професійного використання випускника:

Діяльність, пов'язана з:

ліквідацією наслідків стихійного лиха, епідемій та інших надзвичайних ситуацій;

забезпеченням населення предметами першої необхідності у разі катастроф, надзвичайних ситуацій в мирний час.

7. Специфічні вимоги:

7.1. Вік: по закінченню навчання - не менше 18 років.

7.2. Стать: чоловіча, жіноча.

7.3. Медичні обмеження.

**Типовий навчальний план
для підготовки кваліфікованих робітників**

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **Рятувальник**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Загальний фонд навчального часу – **586** годин

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин	
		Всього	З них на лабораторно-практичні роботи
1.	Загальнопрофесійна підготовка	28	
1.1.	Основи галузевої економіки і підприємництва	8	
1.2.	Основи правових знань	12	
1.3.	Правила дорожнього руху	8	
2.	Професійно-теоретична підготовка	180	66
2.1.	Технічна (спеціальна) підготовка	36	19
2.2.	Засоби індивідуального захисту	12	6
2.3.	Медична підготовка	36	20
2.4.	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	8	4
2.5.	Альпіністська та спелеологічна підготовка	12	4
2.6.	Тактико-спеціальна підготовка	28	4
2.7.	Психологічна підготовка	10	7
2.8.	Матеріалознавство	8	
2.9.	Охорона праці	30	2
3.	Професійно-практична підготовка	325	
3.1.	Виробниче навчання	192	
3.2.	Виробнича практика	133	
4.	Консультації	30	
5.	Резерв часу	16	
6.	Державна кваліфікаційна атестація (або проміжна (поетапна) атестація при проходженні навчання)	7	
7	Загальний обсяг навчального часу (без п. 4):	556	66

Перелік необхідних кабінетів, лабораторій, майстерень для підготовки кваліфікованих робітників за професією “Рятувальник”

1. Кабінети:

загальної підготовки;
тактико-спеціальної підготовки;
технічної (спеціальної) підготовки;
засобів індивідуального захисту;
охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Натурна ділянка

для відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

3. Тренажерні комплекси та полігони:

спортивний комплекс;
навчальна башта;
база газодимозахисної служби;
теплодимокамера;
смуга психологічної підготовки.

Примітка. Для підприємств, організацій, що здійснюють професійне навчання кваліфікованих робітників:

допускається зменшення кількості кабінетів, лабораторій за рахунок їх об'єднання;

індивідуальне професійне навчання кваліфікованих робітників може здійснюватись при наявності обладнаного робочого місця;

предмет «Інформаційні технології» вивчається за погодженням підприємств – замовників кадрів.

**Типова навчальна програма з предмета
"Основи галузевої економіки і підприємництва"**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Основи галузевої структури економіки України	1	
2.	Підприємство як форма діяльності в умовах ринкової економіки	1	
3.	Виробнича діяльність підприємства	2	
4.	Кадри підприємств і продуктивність праці	1	
5.	Оплата праці	1	
6.	Основи підприємництва	2	
	<i>Всього:</i>	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Основи галузевої структури економіки України

Поняття галузевої економіки. Структура галузевої економіки України. Чинники формування структури галузевої економіки.

Тема 2. Підприємство як форма діяльності в умовах ринкової економіки

Поняття підприємства. Основи правового забезпечення діяльності підприємства. Види підприємств.

Тема 3. Виробнича діяльність підприємства

Показники виробничої діяльності підприємства в різних сферах галузі: витрати, доходи, прибуток.

Тема 4. Кадри підприємств і продуктивність праці

Кадри як фактор виробництва, їх склад і структура. Поняття ринку праці. Поняття продуктивності праці та її основних показників.

Тема 5. Оплата праці

Заробітна плата, її економічний зміст та значення.

Тема 6. Основи підприємництва

Підприємництво як ресурс галузевої економіки. Мета та умови підприємницької діяльності.

**Типова навчальна програма з предмета
«Основи правових знань»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Право - соціальна цінність, складова частина загальнолюдської культури. Поняття та ознаки правової держави	1	
2.	Конституційні основи України	1	
3.	Цивільне право і відносини, що ним регулюються	1	
4.	Господарство і право	1	
5.	Законодавство України у сфері цивільного захисту. Види аварійно-рятувальних служб, їх статус, призначення та завдання	5	
6.	Законодавство України про порядок комплектування аварійно-рятувальних служб. Основні положення статутів аварійно-рятувальних служб	3	
<i>Всього:</i>		12	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Право - соціальна цінність, складова частина загальнолюдської культури. Поняття та ознаки правової держави

Право у житті кожного з нас. Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність.

Поняття правосвідомості як регулятора правомірної поведінки, чинника зміцнення правопорядку і законності.

Загальна характеристика держави. Держава і громадянське суспільство. Засади правової держави.

Значення правосвідомості і правової культури у побудові правової держави.

Тема 2. Конституційні основи України

Поняття Конституції як Основного Закону держави. Загальні засади Основного Закону України. Державні символи України.

Громадянин і держава. Поняття громадянства в Україні. Особисті права і свободи громадян.

Верховна Рада України (парламент). Її склад, структура, повноваження і порядок роботи. Народний депутат України. Президент України - глава держави. Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади.

Місцеві державні адміністрації – складові системи органів державної виконавчої влади.

Прокуратура. Правосуддя. Конституційний суд України. Система судів в Україні. Основні засади судочинства. Вища рада юстиції.

Територіальний устрій України. Поняття місцевого самоврядування в Україні, його система та повноваження.

Тема 3. Цивільне право і відносини, що ним регулюються

Поняття цивільного права України. Цивільне законодавство. Цивільні правовідносини та їх регулювання.

Право власності. Захист права власності.

Цивільно-правові угоди. Поняття, види та форми угод. Договір як різновид угоди.

Цивільно-правова відповідальність. Поняття та мета цивільно-правової відповідальності. Зобов'язання, що виникають у разі заподіяння шкоди. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх.

Тема 4. Господарство і право

Поняття господарського права. Система господарського права. Господарське законодавство, господарські правовідносини.

Підприємництво в Україні. Законодавство про підприємницьку діяльність.

Відповідальність у господарських відносинах. Види відповідальності за порушення господарського законодавства.

Тема 5. Законодавство України у сфері цивільного захисту. Види аварійно-рятувальних служб, їх статус, призначення та завдання

Основні положення Закону України “Про правові засади цивільного захисту”. Поняття цивільного захисту в Україні.

Мета, принципи, завдання і основні заходи у сфері цивільного захисту. Єдина державна система цивільного захисту, функціональні та територіальні підсистеми єдиної системи цивільного захисту. Режими функціонування єдиної системи цивільного захисту.

Основні положення Закону України “Про аварійно-рятувальні служби”. Сфера діяльності, завдання і функції аварійно-рятувальних служб (АРС) та основні принципи державної політики щодо їх діяльності.

Керівництво аварійно-рятувальними роботами. Порядок залучення АРС до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх взаємодія з іншими підрозділами і службами цивільного захисту.

Загальні положення щодо організації аварійно-рятувальних служб. Види аварійно-рятувальних служб, їх статус, призначення та завдання.

Створення аварійно-рятувальних служб, їх організаційна структура і атестація. Посадові особи служби.

Оперативні служби та їх роль у забезпеченні заходів щодо гасіння пожеж, ліквідації аварій, катастроф і наслідків стихійних лих.

Порядок використання підрозділів служби для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків: план залучення сил і засобів служби, диспозиції (розклад) виїздів рятувальних підрозділів.

Тема 6. Законодавство України про порядок комплектування аварійно-рятувальних служб. Основні положення статутів аварійно-рятувальних служб

Керівні документи щодо порядку комплектування та підготовки особового складу аварійно-рятувальних служб.

Особливості праці та відпочинку рятувальників під час проведення робіт з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Види відпусток та їх тривалість.

Обов'язки, права, гарантії соціального захисту та відповідальність рятувальників.

Загальні положення типового Статуту державної аварійно-рятувальної служби. Принципи і мета діяльності служби, її права та обов'язки.

Структура служби: органи управління, аварійно-рятувальні формування та допоміжні підрозділи. Майно служби та її фінансування. Управління службою, її ліквідація і реорганізація.

Загальні положення Статуту про дисципліну працівників спеціальних (воєнізованих) аварійно-рятувальних служб. Начальники та підлеглі.

Складові трудової дисципліни. Взаємовідносини між особами служби.

Заохочення. Порядок застосування заохочень.

Дисциплінарні стягнення. Порядок застосування стягнень. Порядок виконання дисциплінарних стягнень.

Облік заохочень і стягнень

**Типова навчальна програма з предмета
«Правила дорожнього руху»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Загальні положення, терміни та визначення	1	
2.	Обов'язки та права пішоходів і пасажирів	1	
3.	Вимоги до водіїв мопедів, велосипедів, осіб, які керують гужовим транспортом, і погоничів тварин	1	
4.	Регулювання дорожнього руху	1	
5.	Рух транспорту і безпека пішоходів та пасажирів	1	
6.	Особливі умови руху	1	
7.	Надання першої медичної допомоги під час дорожньо-транспортних пригод	1	
8.	Відповідальність за порушення правил дорожнього руху	1	
<i>Всього:</i>		8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Загальні положення, терміни та визначення

Загальні положення, терміни та визначення Закону України “Про дорожній рух”. Правила дорожнього руху як правова основа дорожнього руху, що має створювати безпечні умови для усіх його учасників.

Закон України “Про дорожній рух” про порядок вивчення різними групами населення Правил дорожнього руху.

Аналіз дорожньо-транспортних пригод у населеному пункті, області та причини їх виникнення.

Загальна структура і основні вимоги Правил дорожнього руху.

Порядок введення обмежень у дорожньому русі, відповідність обмежень, інструкцій та інших нормативних актів вимогам Правил дорожнього руху.

Терміни та визначення, що містять Правила дорожнього руху.

Тема 2. Обов'язки та права пішоходів і пасажирів

Порядок руху пішоходів у населених пунктах.

Особливості руху пішоходів, які переносять громіздкі предмети, осіб, які пересуваються в інвалідних колясках без двигуна, керують велосипедом, мопедом та мотоциклом, тягнуть санки, візок тощо.

Порядок руху пішоходів за межами населених пунктів. Рух пішоходів у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості. Груповий рух людей дорогою. Пішохідний перехід. Порядок переходу проїжджої частини дороги. Дії пішоходів при наближенні транспортного засобу з увімкненим проблісковим маячком і спеціальним звуковим сигналом.

Дії пішоходів, які причетні до дорожньо-транспортної пригоди.

Поведінка пасажирів на зупинках маршрутного транспорту.

Правила посадки і висадки.

Правила і обов'язки пасажирів при користуванні транспортними засобами.

Дії пасажирів при дорожньо-транспортній пригоді.

Тема 3. Вимоги до водіїв мопедів, велосипедів, осіб, які керують гужовим транспортом, і погоничів тварин

Віковий ценз і вимоги до велосипедистів і водіїв мопедів, гужового транспорту і погоничів тварин. Технологічний стан і обладнання транспортних засобів.

Розміщення транспортних засобів на проїжджій частині дороги.

Правила користування велосипедною доріжкою. Випадки, коли рух зазначених транспортних засобів і прогін тварин забороняється.

Небезпечні наслідки порушення вимог руху велосипедами, мопедами, гужовим транспортом і прогоном тварин.

Тема 4. Регулювання дорожнього руху

Дорожні знаки та їх значення в загальній системі організації дорожнього руху, їх класифікація.

Дорожня розмітка та її значення в загальній системі організації дорожнього руху, класифікація розмітки.

Дорожнє обладнання як допоміжний засіб забезпечення регулювання дорожнього руху на небезпечних ділянках трас.

Типи світлофорів. Значення сигналів світлофора. Світлофори, що регулюють рух пішоходів.

Значення сигналів регулювальника. Руки, що витягнуті в сторони, опущені; права рука зігнута перед грудьми; права рука витягнута вперед; рука, піднята вгору; інші сигнали регулювальника.

Перевага сигналів регулювальника над сигналами світлофора, дорожніми знаками і розміткою.

Тема 5. Рух транспорту і безпека пішоходів та пасажирів

Правосторонній рух транспорту і безпека пішоходів. Рух у декілька рядів.

Взаємна увага – умова безпеки руху.

Види і призначення попереджувальних сигналів. Правила подачі світлових сигналів або рукою. Небезпечні наслідки порушення правил подавання попереджувальних сигналів.

Швидкість руху, дистанція та інтервал.

Поняття про шлях гальмування. Фактори, що впливають на величину шляху гальмування.

Види перехресть. Порядок руху на перехрестях. Зупинка і стоянка.

Тема 6. Особливі умови руху

Перевезення пасажирів при буксируванні транспортних засобів.

Навчальна їзда. Умови, за яких дозволяється навчальна їзда.

Початкове навчання керування транспортними засобами. Навчальна їзда на дорогах.

Рух у житловій зоні. Переваги пішоходів при русі в житловій зоні.

Автомагістралі і автобани, їх основні ознаки.

Рух по автомагістралях і автобанах.

Основні ознаки гірських доріг і крутих спусків. Вимоги правил руху на гірських дорогах і крутих спусках.

Тема 7. Надання першої медичної допомоги під час дорожньо-транспортних пригод

Визначення і термінове припинення дії фактора травмування, звільнення потерпілого із пошкодженого транспортного засобу. Надання першої медичної допомоги. Правила і способи перенесення потерпілого. Правила і способи транспортування потерпілого на різних видах транспорту.

Тема 8. Відповідальність за порушення Правил дорожнього руху

Соціально-економічні та правові наслідки дорожньо-транспортних пригод і порушення Правил дорожнього руху. Поняття і види адміністративних порушень. Кримінальна відповідальність. Відповідальність за нанесення матеріальної та природоекологічної шкоди.

**Типова навчальна програма з предмета
«Технічна (спеціальна) підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Засоби механізації аварійно–рятувальних робіт	14	7
2.	Аварійно-рятувальні машини та їх обладнання	4	2
3.	Мотопомпи	2	1
4.	Пересувні електричні станції, засоби освітлення, електрозахисні засоби	2	1
5.	Спеціальний одяг, немеханізований аварійно-рятувальний інструмент, спорядження та рятувальні засоби	4	2
6.	Ручні драбини	2	1
7.	Вогнегасники	2	1
8.	Засоби оперативного зв'язку	2	1
9.	Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання	4	3
	<i>Всього:</i>	36	19

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Засоби механізації аварійно–рятувальних робіт

Класифікація механізованого аварійно-рятувального інструменту.

Механізований інструмент з мото-, електро-, пневмо-, гідроприводом. Бензомоторні пили, мотоперфоратор, мотобетоном, мотобур. Кутошліфувальні машини, електромолотки, електроперфоратори та електропили. Загальна будова, призначення та тактико-технічні характеристики компресорної станції та пневмоінструменту спеціальної аварійно-рятувальної машини САРМ. Пневматичні подушки та клинки. Гідравлічні ножиці, розтискачі й домкрати. Загальна будова, технічна характеристика та типові способи роботи з інструментом. Вимоги правил охорони праці при роботі з ним. Надувні та десантні човни. Загальна будова, призначення та тактико-технічні характеристики човнів.

Лабораторно-практична робота 1. Виконання вправ з підготовки САРМ до роботи, компонування компресорної станції та укладання пневмо інструменту, технічного обслуговування та дрібного ремонту засобів малої механізації.

Тема 2. Аварійно-рятувальні машини та їх обладнання

Класифікація аварійно-рятувальних машин спеціального призначення.

Основні спеціальні аварійно-рятувальні машини (САРМ), спеціальні піротехнічні машини (СПМ), спеціальні машини радіаційного та хімічного захисту (СМРХЗ), спеціальна аварійно-рятувальна водолазна станція (САРВС), спеціальна аварійно-рятувальна машина гірська (САРМ-Г), спеціальний автомобіль газодимозахисної служби (АГДЗС).

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з аварійно-рятувальним обладнанням і спеціальним спорядженням аварійно-рятувальних машин.

Тема 3. Мотопомпи

Загальна будова, призначення і тактико-технічні характеристики мотопомп. Комплект всмоктуючих і напірних рукавів, обладнання та інструменти.

Правила охорони праці під час роботи з рукавним обладнанням і обладнанням для забору води.

Лабораторно-практична робота 3. Виконання вправ з розгортання, запуску мотопомпи та відкачки води, обслуговування і зберігання засобів відкачки води.

Тема 4. Пересувні електричні станції, засоби освітлення, електрозахисні засоби

Загальна будова, призначення, тактико-технічні характеристики пересувних електричних станцій, їх обладнання та розміщення інструменту.

Комплект електрозахисних засобів (ножиці, гумові - килимок, калоші, боти, рукавиці), загальна будова, технічна характеристика та терміни випробування.

Типові способи роботи з інструментом. Вимоги правил охорони праці при експлуатації електрозахисних засобів під час робіт по знеструмленню.

Індивідуальні та групові електричні ліхтарі: призначення, загальна будова, порядок застосування, обслуговування при експлуатації та зберіганні.

Лабораторно-практична робота 4. Виконання вправ з підготовки до роботи та запуску електростанції, технічного обслуговування та дрібного ремонту електричних ліхтарів, ознайомлення з особливостями їх експлуатації.

Тема 5. Спеціальний одяг, спорядження, аварійно-рятувальний інструмент та рятувальні засоби

Види спеціального одягу особового складу, його призначення і експлуатаційна характеристика.

Спорядження особового складу. Комплекtnість спорядження і правила користування ним при роботі, терміни та порядок проведення випробування.

Рятувальна мотузка, її призначення, будова, терміни та порядок проведення випробування.

Призначення, будова, технічна характеристика рятувальних засобів для проведення робіт на водних об'єктах (круги рятувальні, кінець Александра, рятувальний жилет). Порядок їх застосування під час проведення рятувальних робіт із дотриманням вимог охорони праці.

Класифікація немеханізованого аварійно-рятувального інструменту.

Ручний немеханізований інструмент: ломы, багри, гаки, сокири, пили, лопати, їх види. Типові способи роботи з інструментом. Дотримання правил охорони праці при роботі з ручним немеханізованим інструментом.

Інструмент ручний аварійно-рятувальний (ІРАР). Призначення, загальна будова та прийоми роботи з інструментом. Типові способи роботи з інструментом.

Лабораторно-практична робота 5. Ознайомлення з порядком перевірки придатності до використання рятувальної мотузки. Виконання вправ з технічного обслуговування спеціального одягу, спорядження та рятувальної мотузки, технічного обслуговування та дрібного ремонту немеханізованого інструменту (ломів, багрів, сокир, пил) і інструменту ручного аварійно-рятувального.

Тема 6. Ручні драбини

Види, призначення, загальна будова та технічні характеристики драбин (висувна драбина, драбина штурмова, драбина-палиця). Порядок застосування драбин. Можливі несправності у процесі роботи з драбинами та способи їх усунення.

Лабораторно-практична робота 6. Виконання вправ з технічного обслуговування драбин: огляд стану, змащування тятів, заміна мотузки. Ознайомлення з порядком випробування ручних драбин та правилами охорони праці при їх використанні.

Тема 7. Вогнегасники

Класифікація вогнегасників, область їх використання. Переносні вогнегасники (водопінні, вуглекислотні, порошкові, водяні), їх призначення, маркування, загальна будова, технічна характеристика, терміни перезарядки.

Лабораторно-практична робота 7. Ознайомлення з принципом роботи та порядком приведення вогнегасників у дію. Виконання вправ з роботи з вогнегасниками. Ознайомлення з вимогами правил охорони праці під час використання вогнегасників.

Тема 8. Засоби оперативного зв'язку

Призначення та організація оперативного зв'язку у містах (районах), на об'єктах, у підрозділах аварійно-рятувальних служб. Види та засоби зв'язку. Оперативно-диспетчерська служба, пункт зв'язку підрозділу (служби).

Основні типи радіостанцій, які використовуються для зв'язку між підрозділами аварійно-рятувальних служб та рятувальниками.

Лабораторно-практична робота 8. Ознайомлення з організацією радіозв'язку в підрозділах аварійно-рятувальних служб, правилами ведення зв'язку, порядком роботи з переносними радіостанціями.

Тема 9. Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання

Система та завдання технічного обслуговування машин та агрегатів. Види та періодичність технічного обслуговування. Призначення, тривалість та обсяг технічного обслуговування машин та агрегатів.

Лабораторно-практична робота 9. Виконання вправ з технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту (електро-, пневмо-, гідро-, мото-) та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення.

Ознайомлення з заходами з охорони праці під час проведення технічного обслуговування машин та агрегатів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Засоби індивідуального захисту»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Апарат на стисненому повітрі АСВ-2 та його модифікації. Перевірки апаратів	2	1
2.	Апарат повітряний ізолюючий модульний АВІМ-09 та його модифікації. Перевірки апаратів	2	1
3.	Киснево-ізолюючі протигази. Апарати дихальної реанімації, відновлення функції зовнішнього дихання та знеболювання	3	1
4.	Загальні правила та охорона праці під час роботи в протигазах. Загальні положення щодо організації газодимозахисної служби в аварійно-рятувальних підрозділах	3	2
5.	Засоби індивідуального захисту від радіаційного, хімічного та бактеріального (біологічного) зараження	2	1
<i>Всього:</i>		<i>12</i>	<i>6</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Апарат на стисненому повітрі АСВ-2 та його модифікації

Призначення, будова, технічні характеристики модифікацій апарата АСВ-2 (із вмикачем резерву та сигнальним пристроєм, з балонами об'ємом 3, 4, 4,5 літра). Принцип роботи апаратів (із вмикачем резерву та сигнальним пристроєм).

Призначення, будова та принцип роботи основних складових частин та механізмів апарата: повітряного балона (в тому числі композитного), запірного вентиля, вмикача резерву (сигнального пристрою), редуктора, легеневого автомата, зарядного штуцера, виносного манометра з капіляром, шолома-маски. Види та розміри шоломів-масок (загальновійськових та панорамних), порядок їх підбору.

Призначення та періодичність проведення перевірки № 1 апарату стисненого повітря АСВ-2.

Призначення та періодичність проведення оперативної перевірки апарату стисненого повітря АСВ-2.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з будовою апаратів на стисненому повітрі.

Відпрацювання вправ з проведення перевірок №1,2 апаратів на стисненому повітрі та проведення оперативної перевірки з доповіддю командирів ланки.

Тема 2. Апарат повітряний ізолюючий модульний АВІМ-9 та його модифікації

Призначення, загальна будова та технічні характеристики апаратів повітряних ізолюючих модульних АВІМ (з одним та двома балонами, з колектором та без колектора, балонами об'ємом 4, 4,5, 5, 6 та 7 літрів, робочим тиском балонів 20,6 та 29,4 МПа).

Принцип роботи апаратів серії АВІМ (з легенеvim автоматом надлишкового тиску та легенеvim автоматом рятувального пристрою). Призначення, загальна будова та принцип роботи основних вузлів апаратів: легеневого автомата надлишкового тиску, редуктора, роз'єму.

Призначення та періодичність проведення перевірки № 1 апарату АВІМ-09.

Призначення та періодичність проведення оперативної перевірки апарату АВІМ-09.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з будовою апаратів повітряних ізолюючих модульних.

Відпрацювання вправ з проведення перевірок №1,2 апаратів повітряних ізолюючих модульних та проведення оперативної перевірки з доповіддю командирів ланки.

Тема 3. Киснево-ізолюючі протигази. Апарати дихальної реанімації, відновлення функції зовнішнього дихання та знеболювання

Класифікація засобів захисту органів дихання та зору: групові (системи вентиляції, димососи) та індивідуальні (повітряні та киснево-ізолюючі протигази), їх призначення, умови застосування. Ізолюючі протигази, їх порівняльні технічні характеристики.

Призначення, будова, технічні характеристики регенеративних киснево-ізолюючих протигазів (РХ-4Е, Р-34). Основні частини механізму подачі кисню. Системи подачі кисню. Конструктивні особливості, відмінності будови та принципу роботи.

Шахтний ізолюючий саморятувальник малогабаритний (ШСМ-30): призначення, загальна будова, технічні характеристики, .

Анальгон гірничорятувальний (АГС-2), апарат дихальної реанімації портативний (АДР-П), апарати дихальної реанімації “Горноспасатель 11р”, “Горноспасатель 11с”: призначення, технічні характеристики.

Пристрій рятувальний СУ-1 “Доза”, апарат портативний штучного дихання (ДП-2, ДП-9.02): призначення, технічні характеристики.

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення з принципом роботи регенеративних киснево-ізолюючих протигазів (РХ-4Е, Р-34) та шахтного ізолюючого саморятувальника малогабаритного (ШСМ-30)

Тема 4. Загальні правила та охорона праці під час роботи в протигазах. Загальні положення щодо організації газодимозахисної служби в аварійно-рятувальних підрозділах

Призначення та завдання ГДЗС. Організація та загальне керівництво ГДЗС. Умови створення та завдання ГДЗС централізованого типу.

Допуск особового складу до роботи в ізолюючих протигазах (медичний огляд особового складу відповідно до інструкції про його проходження, навчання та складання іспитів, стажування на посаді, закріплення ізолюючого апарата, особиста картка газодимозахисника). Підготовка газодимозахисників.

Посадові особи ГДЗС. Обов'язки газодимозахисника.

Мінімальний тиск у балонах апаратів для постановки в оперативну обслугу. Перевірка протигаза газодимозахисником під час заступання на чергування. Спорядження ланки ГДЗС.

Умови створення ланки. Особи, які очолюють ланку для керівництва її роботою. Правила включення у протигаз. Команди, які передбачені для виконання дій із протигазами. Обов'язки газодимозахисника під час роботи у складі ланки: правила охорони праці у складі ланки, порядок прямування її до місця роботи та назад, зв'язок ланки з постом безпеки. Порядок заміни ланок, резервна ланка.

Особливості організації роботи підрозділів ГДЗС при роботі в підземних спорудах: розвідувальна група та її склад, контрольно-перепускний пункт, умови його організації.

Пост безпеки, умови його організації та завдання. Обов'язки постового поста безпеки.

Лабораторно-практична робота 4. Відпрацювання порядку включення і виключення з апаратів.

Проведення розрахунків часу роботи ланки ГДЗС в ізолюючих апаратах.

Відпрацювання порядку пересування ланки ГДЗС в задимлених приміщеннях та пошуку і рятування людей, дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.

Ознайомлення з правилами роботи ланок ГДЗС в умовах високої та низької температури та порядком обслуговування протигаза після роботи.

Тема 5. Засоби індивідуального захисту від радіаційного, хімічного та бактеріального (біологічного) зараження

Засоби індивідуального захисту органів дихання (фільтруючі та ізолюючі протигази, респіратори), призначення, устрій.

Промислові протигази. Призначення, устрій. Призначення та характеристики коробок великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів (марка, тип та пізнавальне фарбування, від яких ХНР захищає). Призначення та характеристики коробок малих габаритних розмірів (марка, тип та пізнавальне фарбування, від яких ХНР захищає).

Засоби індивідуального захисту очей (захисні окуляри).

Засоби індивідуального захисту шкіри (фільтруючого типу, ізолюючого типу). Види, призначення, склад.

Лабораторно-практична робота 5. Ознайомлення з принципом дії та правилами користування засобами індивідуального захисту від радіаційного, хімічного та бактеріального (біологічного) зараження

**Типова навчальна програма з предмета
“Медична підготовка”**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
	Розділ 1. Основи анатомії та фізіології людини		
1	Поняття про органи та системи організму людини та їх фізіологію	6	4
	Розділ 2. Особливості патологічних порушень, які виникають в екстремальних ситуаціях		
2	Порушення основних життєво важливих функцій організму	8	6
3	Травми	4	2
4	Термічні ураження	6	4
5	Гострі отруєння	6	4
	Розділ 3. Загальні принципи надання першої медичної допомоги в екстремальних ситуаціях		
6	Основні принципи реанімації при порушенні дихання та кровообігу	2	
7	Невідкладна медична допомога при гострих отруєннях	4	
	<i>Всього:</i>	36	20

Навчальна програма з медичної підготовки за змістом включає питання, що визначені "Уніфікованою програмою медичної підготовки рятувальників та інших фахівців, які беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і не мають медичної освіти" для осіб, що мають навчатися з питань першої медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. ОСНОВИ АНАТОМІЇ ТА ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

Тема 1. Поняття про органи та системи організму людини та їх фізіологію

Кістково-м'язова система. Скелет та його функції. Кістки голови. Хребет та його відділи. Грудна клітка. Кістки кінцівок та кістки тазу. М'язи верхніх та нижніх кінцівок. М'язи тулуба.

Серцево-судинна система. Поняття про кровообіг. Кров, її кількість в організмі людини, наслідки втрати крові. Основи кровообігу: серце, кровonosні судини. Будова та робота серця, його роль у кровообігу. Магістральні судини верхніх та нижніх кінцівок, шиї, голови. Види кровотеч. Значення своєчасної зупинки кровотечі.

Органи дихання. Загальний огляд органів дихання. Будова верхніх дихальних шляхів та легень. Значення та механізм дихання. Характеристика та частота дихальних екскурсій. Наслідки зупинки дихання.

Лабораторно-практична робота 1. Визначення основних показників життєздатності організму.

Відпрацювання методики підрахунку пульсу, визначення та оцінка його основних характеристик.

Вимірювання артеріального тиску (АТ) та його оцінювання.

Підрахунок частоти дихальних рухів, характеристика патологічних типів дихання.

Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПАТОЛОГІЧНИХ ПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВІНИКАЮТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Тема 2. Порухення основних життєво важливих функцій організму

Гостра дихальна недостатність. Причини, які викликають гостру дихальну недостатність, її форми. Клінічні прояви ГДН (форми та ступені).

Гостра серцево-судинна недостатність (непритомність, колапс, шок). Причини, які викликають непритомність, її види. Клінічна картина непритомності. Причини, які викликають колапс. Клінічна картина колапсу. Причини, які викликають шок, його види. Клінічна картина травматичного та геморагічного шоку.

Лабораторно-практична робота 2. Оцінка критеріїв та перша допомога при явищах гострої дихальної недостатності.

Надання невідкладної допомоги при явищах непритомності, колапсу, шоку.

Надання допомоги при поліорганній недостатності.

Тема 3. Травми

Рани. Види ран. Вогнепальні рани. Характерні ознаки рани.

Переломи, забої, вивихи. Поняття “перелом”, “забій”, “вивих”. Характерні ознаки забою, вивиху, перелому.

Кровотечі. Види кровотеч.

Синдром тривалого стиснення.

Лабораторно-практична робота 3. Класифікація поранень.

Надання невідкладної допомоги в залежності від виду ранового агента.

Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

Надання невідкладної допомоги підручними та медико-санітарними засобами при переломах, забоях, вивихах.

Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

Тема 4. Термічні ураження

Опіки та перегрівання. Класифікація термічних опіків у залежності від глибини пошкодження тканини, важкості ураження. Клінічні прояви термічних опіків та перегрівання.

Відмороження та переохолодження (замерзання). Класифікація відморожень. Клініка відмороження та переохолодження.

Електротравма. Умови, які впливають на важкість ураження. Місцеві та загальні порушення в організмі.

Лабораторно-практична робота 4. Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

Надання невідкладної допомоги при тепловому та сонячному ударі.

Надання першої долікарської допомоги при відмороженні та переохолодженні (замерзанні).

Дії рятувальника при наданні невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

Тема 5. Гострі отруєння

Отруєння токсичними речовинами. Основні клінічні прояви інгаляційних отруєнь. Клінічна картина отруєнь окислом вуглецю (чадним газом), хлором, аміаком, ФОС, парами кислот.

Отруєння продуктами харчування. Клінічна картина ботулізму. Клініка отруєння стафілококом. Клініка отруєння грибами.

Біологічні отруєння. Укуси отруйних тварин, комах.

Лабораторно-практична робота 5. Надання першої долікарської допомоги при отруєнні токсичними речовинами.

Надання невідкладної допомоги отруєним окислом вуглецю (чадним газом), хлором, аміаком, фосфорно-органічними сполуками (ФОС), парами кислот та продуктами харчування. Використання неспецифічних та специфічних засобів.

Надання невідкладної допомоги при попаданні отрути у шлунок. Методи видалення отрути зі шлунка. Використання сорбентів.

Надання невідкладної допомоги при ботулізмі, харчових токсикоінфекціях, отруєнні грибами та при укусах отруйних тварин, комах.

Розділ 3. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Тема 6. Основні принципи реанімації при порушенні дихання та кровообігу

Підтримка життєво важливих функцій організму при порушенні дихання. Штучна вентиляція легень без спеціального устаткування. Штучна вентиляція легень за допомогою допоміжних засобів без інгаляції кисню. Штучна вентиляція за допомогою допоміжних засобів з інгаляцією кисню.

Підтримка життєво важливих функцій організму при порушенні кровообігу. Зупинка зовнішньої кровотечі. Шокова позиція. Визначення пульсу. Непрямий масаж серця.

Серцево-легенева реанімація (СЛР). Загальні принципи СЛР. Послідовність виконання СЛР. Оцінка ефективності СЛР. Ускладнення СЛР.

Особливості надання медичної допомоги потерпілим з психогенними реакціями.

Тема 7. Невідкладна медична допомога при гострих отруєннях

Невідкладна медична допомога при інгаляційних отруєннях окислом вуглецю, хлором, аміаком, ФОС, парами кислот. Методи захисту дихальних шляхів. Надання першої медичної допомоги.

Невідкладна медична допомога при попаданні отрути у шлунок. Методи видалення отрути з шлунку. Використання сорбентів.

Організація медичної допомоги потерпілим у вогнищах ураження небезпечними хімічними речовинами. Розшук та вилучення потерпілих з вогнища. Надання першої медичної допомоги.

**Типова навчальна програма з предмета
«Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Небезпечні хімічні речовини та бактеріальні (біологічні) засоби. Радіаційна безпека	1	
2.	Надзвичайні ситуації на хімічно та радіаційно небезпечних об'єктах і з розповсюдженням бактеріальних (біологічних) засобів	1	
3.	Прилади радіаційної, хімічної, бактеріальної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю	3	2
4.	Спеціальна обробка	3	2
	<i>Всього:</i>	8	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Небезпечні хімічні речовини та бактеріальні (біологічні) засоби. Радіаційна безпека

Основні небезпечні хімічні речовини, що використовуються у виробництві. Скорочена порівняльна фізико-хімічна характеристика аміаку, хлору, мінеральних кислот. Маркування небезпечних вантажів та коди екстрених заходів. Аварійні картки.

Основні збудники бактеріальних, вірусних, грибкових захворювань, риккетсіозів і отрути бактерій (токсини).

Збудники, які вражають людей (збудники чуми, холери, туляремії, натуральної віспи, лихоманки КУ).

Збудники, які вражають тварин та птицю (збудники ящуру, чуми, сапу, сибірської виразки).

Збудники, які вражають рослини (збудники іржі хлібних злаків, фітофторозу картоплі), а також комахи – шкідники сільськогосподарських рослин та різні хімічні речовини (гербіциди, дефоліанти)

Джерела іонізуючого випромінювання та основні правила поводження з ними. Норми радіаційної безпеки.

Тема 2. Надзвичайні ситуації на хімічно та радіаційно-небезпечних об'єктах і з розповсюдженням бактеріальних (біологічних) засобів

Найбільш типові вражаючі фактори надзвичайних ситуацій під час аварій на хімічно та радіаційно-небезпечних об'єктах і надзвичайних ситуацій з розповсюдженням бактеріальних (біологічних) засобів, способи захисту від їх дії. Зони радіаційного, хімічного та бактеріологічного зараження. Особливості

проведення робіт в осередку бактеріологічного ураження: бактеріологічна розвідка та індикація бактеріальних засобів; карантин; обсервація; санітарна експертиза; контроль зараження продовольства, харчової сировини, води, фуражу та їх знезараження; протиепідемічні, санітарно-гігієнічні, спеціально-профілактичні, лікувально-евакуаційні, протиепізootичні, ветеринарно-санітарні заходи, а також санітарно-роз'яснювальна робота.

Тема 3. Прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю

Види, призначення, загальна будова приладів дозиметричного контролю, радіаційної, хімічної та бактеріологічної розвідки, які застосовуються у підрозділах аварійно-рятувальних служб та формувань (ДП-22В, ДКГ-21, ІД-1, ДП-5В, ВПХР, ГСП-11, АСП, комплект відбору проб КПО-1, та інші).

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з порядком перевірки робочого стану, підготовки до роботи та роботи із приладами дозиметричного контролю, радіаційної, хімічної та бактеріологічної розвідки, які застосовуються у підрозділах аварійно-рятувальних служб та формувань

Тема 4. Спеціальна обробка

Поняття про дегазацію, дезактивацію, дезінфекцію та демеркуризацію.

Розчини для проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з способами проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації, основними технічними засобами для проведення спеціальної обробки (дегазуючий комплект ДК-4У, дегазуючий комплект ІДК-1 та інші).

**Типова навчальна програма з предмета
«Альпіністська та спелеологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Гори і гірські річки. Характеристики їх небезпеки. Орієнтування на місцевості	1	
2.	Аварійно-рятувальне оснащення та обладнання для проведення рятувальних робіт у горах, печерах та на гірських річках	4	1
3.	Основні технічні дії при веденні рятувальних робіт	4	2
4.	Проведення пошуково-рятувальних робіт в горах та на гірських річках	2	1
5.	Проведення спелеологічних аварійно-рятувальних робіт	1	
	<i>Всього:</i>	<i>12</i>	<i>4</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Гори і гірські річки. Характеристики їх небезпеки. Орієнтування на місцевості

Українські Карпати. Фізико-географічні умови. Період сходу лавин. Висотна межа дії лавин. Найбільш лавинонебезпечні масиви.

Кримські гори. Фізико-географічні умови. Перенесення снігу під час сильного вітру, формування снігових карнизів. Період сходу лавин. Основні райони лавиноутворення в гірському Криму.

Об'єктивні небезпеки гір. Суб'єктивні фактори виникнення надзвичайних ситуацій в горах.

Основні надзвичайні ситуації, які виникають в горах, печерах та на гірських річках та їх аналіз.

Лавинна безпека. Виникнення лавинної небезпеки. Типи лавин і рівень лавинної небезпеки. Лавинна небезпека в горах України.

Характеристики річок. Динаміка потоку. Перешкоди на гірських річках.

Орієнтування на місцевості. Визначення сторін горизонту за компасом. Орієнтування за небесними світилами та місцевими ознаками.

Орієнтування за допомогою топографічних карт.

Азимут. Окомір. Дальномір.

Тема 2. Аварійно-рятувальне оснащення та обладнання для проведення рятувальних робіт у горах, печерах та на гірських річках

Типи та види обладнання, оснащення, інструменту для проведення рятувальних робіт у горах, печерах та на гірських річках (карабіни, блоки, каретки, затискачі, пристрої для спуску та підйому, страхувальні пристрої, особисті страховочні системи, рукавиці страховочні, каски, кріпильне страхувальне спорядження, скельні молотки, льодові інструменти (льодоруб, льодовий молоток, кішки льодові), тросове спорядження, спорядження для транспортування (рюкзак-носилки, лямки для перенесення носилок, універсальні розбірні носилки, шестиносилки, сани-волокуші "АК'Я"), лебідки, кріпильні установки, лавинні зонди та лопати, дистанційні скидачі вірвовки.). Догляд за спеціальним рятувальним інвентарем.

Типи вірвовок (динамічні (одинарні (прості), половинні, подвійні), статичні (робочі (рятувальні), спелеологічні, для каньйонінгу), допоміжні вірвовки (репшнури)) та їх основні характеристики (стандартизація (сертифікація), діаметр, міцність на розрив, надійність (динамічне навантаження), максимальна сила ривка, кількість припустимих падінь, конструкція, товщина, вага, подовження, гнучкість та інше). Догляд за вірвовкою: маркування, біографія вірвовки, порядок збереження та перевірки. Пристосування із вірвовки: вірвовочні петлі; страховочний кінець; страховочний "вус"; педаль.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з вірвовочними вузлами та їх призначенням: для зв'язування вірвовок; для пристибання кінця вірвовки; для закріплення вірвовки на опорі або на предметі; спеціальні фіксуючі (схоплюючі) вузли; контрольні вузли. Основні вимоги до вузлів.

Тема 3. Основні технічні дії при веденні рятувальних робіт

Страховка та самостраховка: види, особливості, порядок організації (страховка на скелях, на траверсі схилу, на похилих маршрутах, верхня страховка рятувальника з важким вантажем, верхня фіксуєча страховка, страховка та самостраховка на сніжному та льодовому схилах, на крутому лісовому схилі, переправа по міцній колоді над каньйоном).

Види вірвовочних перил та навісних переправ.

Лабораторно-практична робота 2. Відпрацювання вправ з навішування і зняття вірвовочних перил та навісних переправ, організації страховки та переправи рятувальників по різних видах вірвовочних перил (горизонтальні та вертикальні перила, перилах похилого підйому та спуску) та навісних переправ (горизонтальні, похилі, крутопохилі, навісні переправи з великим провисом (еліптична) тощо). Відпрацювання переходу з одного перила на перила іншого типу, маятника на навісну переправу, переходу з вірвовки спуску на горизонтальну навісну переправу маятником (пересадження в порожнечі).

Тема 4. Проведення пошуково-рятувальних робіт в горах та на гірських річках

Організація пошуково-рятувальних робіт в горах. Розвідка. Визначення меж району пошуку. Проведення пошуку і рятування потерпілих. Базовий табір та

пошукові групи. Організація зв'язку під час проведення пошуково-рятувальних робіт.

Способи та швидкість пересування рятувальників (пересування по схилах, снігу, льоду, скальних ділянках, розщілинах, тріщинах та «камінам»), подолання перешкод.

Переправа через гірські річки. Способи переправ.

Вимоги до рятувальників, які беруть участь у пошуково-рятувальних роботах у горах. Склад рятувального підрозділу, спорядження та оснащення рятувальників, засоби зв'язку та сигналізації.

Особливості проведення рятувальних робіт узимку (недопущення переохолодження і замерзання, урахування лавинної небезпеки). Транспортування потерпілих в різних умовах (по складному гірському рельєфу, під час проведення туристських походів, спуск потерпілих з гірськолижних схилів і трас). Прийоми транспортування постраждалого: на волокуші "Акья"; волокуша з двох лиж; волокуша з чотирьох лиж; одинарна (з однієї пари лиж) волокуша для транспортування однією людиною; подвійна (із двох пар лиж) волокуша для транспортування однією людиною; волокуша-віяло з двох лиж; волокуша-віяло з чотирьох лиж.

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення зі способами та прийомами транспортування потерпілих. Спуск, підйом, траверсування. Транспортування та перенесення потерпілих за допомогою спеціального спорядження та підручних засобів. Порядок використання спеціального спорядження та інвентарю.

Тема 5. Проведення спелеологічних аварійно-рятувальних робіт

Печери. Небезпечні фактори печер: об'єктивні та суб'єктивні фактори (природні й штучні обвали та каменепади; загазованість; небезпеки, які пов'язані з водою; холод; темрява; небезпеки, які пов'язані з ненадійними природними та штучними опорами; небезпека заблукати; задимленість; небезпеки, які пов'язані з невмілим використанням спорядження; вузькі лази; небезпеки, які пов'язані з психологічним навантаженням).

Особливості проведення спелеологічних аварійно-рятувальних робіт, організація пошуку та транспортування потерпілих.

**Типова навчальна програма з предмета
«Тактико-спеціальна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Основи організації ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Тактичні можливості аварійно-рятувальних підрозділів	2	
2.	Збір і виїзд за сигналом «Збір-аварія». Прямування до зони надзвичайної ситуації та пересування рятувальників в зоні проведення пошуково-рятувальних робіт.	2	1
3.	Проведення розвідки в зоні надзвичайної ситуації.	2	
4.	Організація та проведення аварійно-рятувальних робіт на висотних об'єктах.	2	1
5.	Організація рятування людей та евакуації майна у надзвичайних ситуаціях	2	
6.	Особливості виживання і життєдіяльності рятувальників	2	1
7.	Такелажні роботи під час проведення аварійно-рятувальних робіт	2	1
8.	Проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд	2	
9.	Проведення аварійно-рятувальних робіт під час гасіння пожежі	2	
10.	Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на транспорті	6	
11.	Проведення рятувальних робіт на водних об'єктах	4	
	<i>Всього:</i>	28	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Основи організації ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Тактичні можливості аварійно-рятувальних підрозділів.

Загальні засади діяльності аварійно-рятувальних служб під час ліквідації надзвичайних ситуацій.

Загальні поняття про діяльність керівника аварійно-рятувальних робіт (КАРР): організація аварійно-рятувальних робіт одного або декількох підрозділів аварійно-рятувальних служб.

Загальні поняття про оперативний штаб з ліквідації надзвичайної ситуації: створення, його склад та місце розташування.

Сили та засоби аварійно-рятувальних служб. Поняття про рятувальне відділення та пошуково-рятувальну групу.

Тактичні можливості рятувального відділення та пошуково-рятувальної групи. Штатна техніка і обладнання рятувального відділення та пошуково-рятувальної групи.

Тема 2. Збір і виїзд за сигналом «Збір-аварія». Прямування до зони надзвичайної ситуації та пересування рятувальників в зоні проведення пошуково-рятувальних робіт.

Умови, що забезпечують прибуття підрозділів до зони надзвичайної ситуації у найкоротший час. Вимоги нормативно-правових та організаційно-розпорядчих документів (статуту) щодо виїзду і прямування до місця виклику. Дії у разі виявлення іншої надзвичайної ситуації під час прямування, у разі вимушеної зупинки головного та інших автомобілів. Вимоги безпеки праці при виїзді і прямуванні до місця виклику.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з порядком пересування рятувальників в умовах завалів, по снігу, по льоду, по болоту, у лавинонебезпечній зоні, в ускладнених умовах та у печерах.

Відпрацювання вправ з подолання рятувальниками перешкод (вода, рів, тріщина у льоду, паркан, стіна, завал, гора, каменепад).

Тема 3. Проведення розвідки в зоні надзвичайної ситуації.

Загальні поняття про розвідку, її мета та завдання. Види розвідки (радіаційна, хімічна, біологічна, інженерна, пожежна, медична, ветеринарна та ін.). Група розвідки, її склад та оснащення. Організація зв'язку з групою розвідки. Вимоги безпеки праці при проведенні розвідки: просування уздовж капітальних стін у загазованих приміщеннях, правила відчинення дверей у приміщення та інше.

Дії рятувальника при проведенні розвідки в окремих приміщеннях (визначення місця аварійної ситуації, моніторинг середовища у газонебезпечних місцях та ін.), дії з пошуку людей, їх рятуванню та евакуації. Розвідка обставин надзвичайної ситуації за зовнішніми ознаками.

Тема 4. Організація та проведення аварійно-рятувальних робіт на висотних об'єктах

Умови проведення аварійно-рятувальних робіт на висотних об'єктах. Поняття робіт на висоті та верхолазних робіт. Техніка промислового альпінізму. Загальні та спеціальні вимоги безпеки при проведенні аварійно-рятувальних робіт на висотних об'єктах.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення зі спорядженням для проведення аварійно-рятувальних робіт на висотних об'єктах.

Тема 5. Організація рятування людей та евакуації майна у надзвичайних ситуаціях

Фактори, що негативно впливають на людей в умовах надзвичайних ситуацій.

Дії рятувальника під час рятування людей.

Пошук потерпілих: правила пошуку, методи пошуку. Визначення шляхів і способів рятування людей.

Деблокування потерпілих: визначення положення потерпілого в просторі та його стану; доступ до потерпілого; визволення потерпілого з-під дії механічного навантаження; витягнення потерпілого.

Транспортування потерпілих (з поверхів будинків, по горизонтальній поверхні, вгору та ін.). Використання внутрішніх, стаціонарних пожежних, ручних драбин, рятувальних мотузок, автодрабин, колінчатих підйомників.

Правила евакуації майна, матеріалів, обладнання. Визначення шляхів евакуації.

Тема 6. Особливості виживання і життєдіяльності рятувальників

Пересування рятувальників по пересіченій місцевості, в умовах завалів, по снігу і льоду, болотам та в лавинонебезпечній зоні. Подолання перешкод.

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення з індивідуальним набором життєзабезпечення, міжнародними знаками та спеціальними сигналами, способами організації та підтримання життєдіяльності рятувальників.

Тема 7. Такелажні роботи під час проведення аварійно-рятувальних робіт

Особливості такелажних робіт у надзвичайних ситуаціях. Основні вантажопідйомні засоби для проведення такелажних робіт: важіль, блок, поліспасти, лебідка, кран, вертоліт. Засоби для стропування (обв'язування) вантажів. Основні такелажні вузли.

Лабораторно-практична робота 4. Ознайомлення з порядком підйому, відтяжки, опускання та розстропування вантажів, знаковою сигналізацією при переміщенні вантажів кранами, заходами з охорони праці під час проведення такелажних робіт.

Тема 8. Проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд

Чинники руйнування будівель. Класифікація завалів.

Порядок проведення аварійно-рятувальних робіт.

Розвідка.

Методи пошуку потерпілих (візуальний, за допомогою собак, тепловий, акустичний).

Способи проникнення в завали (підкоп, пролом стіни, пролом стелі, траншея, шахта, штольня).

Укріплення або руйнування конструкцій, основні прийоми.

Масові руйнування будівель та споруд. Чинники масових руйнувань. Сейсмічні та ударні хвилі. Особливості організації аварійно-рятувальних робіт при масових руйнуваннях.

Заходи з охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд.

Тема 9. Проведення аварійно-рятувальних робіт під час гасіння пожежі

Поняття про горіння. Визначення пожежі. Зони та стадії пожежі.

Поняття про газовий обмін на пожежі. Поняття про температуру горіння та температуру погасання.

Періоди гасіння пожежі. Поняття про локалізацію та ліквідацію пожежі. Характер дій, що виконуються у ці періоди.

Поняття про вирішальний напрямок проведення дій на пожежі. Принципи, згідно з якими визначається вирішальний напрямок проведення дій.

Розтин і розбирання конструкцій у надзвичайних ситуаціях: необхідність, мета, способи розтину і розбирання конструкцій.

Узгодження дій підрозділів. Взаємодія рятувальників, які працюють на різних позиціях. Дії зв'язківця.

Дії при випусканні диму (через дверні й віконні прорізи; прорізи, зроблені з використанням ручного немеханізованого і механізованого інструменту), використання димовсмоктувачів щоб усунути дим або подати чисте повітря.

Вимоги з охорони праці під час проведення робіт з розбирання конструкцій.

Порядок перевірки наявності аварійно-рятувального обладнання перед поверненням у підрозділ.

Дії рятувальників після повернення у підрозділ.

Тема 10. Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на транспорті

Загальна характеристика аварій та катастроф на транспорті.

Аварійно-рятувальні роботи при дорожньо-транспортних подіях. Класифікація аварійних ситуацій. Концепція проведення рятувальних робіт: принцип Ключової фігури; принцип комплексної безпеки (безпека місця пригоди, безпека потерпілого, безпека дій рятувальників).

Конструктивні елементи автомобілів, важливі під час проведення рятувальних робіт.

Визволення потерпілого: розвідка, деблокування потерпілих. Прийоми деблокування потерпілих: відчинення та видалення заклинених дверей; видалення даху автомобіля; деблокування потерпілого, затиснутого конструкціями кузова; деблокування потерпілого з під автомобіля. Особливості деблокування потерпілих з вантажних автомобілів.

Аварійно-рятувальні роботи на залізничному транспорті: при пасажирських перевезеннях; при вантажних перевезеннях.

Аварійно-рятувальні роботи при виникненні надзвичайних ситуацій на авіаційному транспорті.

Аварійно-рятувальні роботи при виникненні надзвичайних ситуацій на водному транспорті.

Аварійно-рятувальні роботи при виникненні надзвичайних ситуацій на підвісних канатних дорогах.

Аварійно-рятувальні роботи при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті.

Маркування небезпечних вантажів та аварійні картки.

Тема 11. Проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах

Сутність, основи та техніка рятування на воді.

Способи проведення рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Первинна оцінка обставин на місці події з метою виявлення реальної та потенційної загрози потерпілим.

Порядок рятування потерпілого на воді за допомогою рятувальних засобів (рятувальна мотузка, рятувальна куля, рятувальний круг, рятувальний жилет та ін.) і способи надання йому допомоги. Правила рятування потерпілого з використанням човна.

Особливості рятування людей: під час туманів, в темний час доби, якщо тоне група людей, за наявності донної ями, з кам'янистого дна, під час хвиль, за наявності скель і хвилерізів, біля містків, біля високих скель, якщо перевернулося плавальне судно.

Способи рятування потерпілого на льоду за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин”.

**Типова навчальна програма з предмета
«Психологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Морально-психологічні основи професійного статусу рятувальника в сучасному суспільстві	2	1
2.	Введення в екстремальну психологію	2	
3.	Основи саморегуляції, й психологічної реабілітації. Формування стресостійкості	4	4
4.	Формування мотивації на пріоритетність збереження власного життя та здоров'я	2	2
	<i>Всього:</i>	<i>10</i>	<i>7</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Морально-психологічні основи професійного статусу рятувальника в сучасному суспільстві

Порятунок людей – сенсоутворююча основа життя рятувальника, що домінує мотив професії. Професійне становлення рятувальника. Роль морального чинника, приклади самостійних дій рятувальників при аварії на ЧАЕС, в інших надзвичайних ситуаціях.

Історія рятувальної справи в Україні, професійні традиції, їхня роль у формуванні особистісних якостей рятувальників. Демонстрація документальних кінофільмів.

Зростання соціальної значимості професії рятувальників у зв'язку з ростом у сучасних умовах числа аварій і катастроф техногенного й природного характеру.

Лабораторно-практична робота 1. Проведення тестування з метою виявлення особливостей мотивації рятувальників, що навчаються.

Тема 2. Введення в екстремальну психологію.

Екстремальні ситуації, їх психотравмуючий вплив на особистість рятувальника та постраждалих. Особливості впливу на психологічний стан працівника умов несення служби в аварійно-рятувальних підрозділах. Вимоги професійної діяльності до психологічних особливостей рятувальника. Психологічні особливості поведінки населення в надзвичайних ситуаціях. Негативні психічні стани, моделі виходу. Поняття про екстрену психологічну допомогу та методи її надання постраждалому населенню. Індивідуальні й колективні форми панічних реакцій у надзвичайних ситуаціях. Умови їх виникнення, методи попередження й припинення при веденні рятувальних робіт.

Тема 3. Основи саморегуляції, й психологічної реабілітації. Формування стресостійкості.

Лабораторно-практична робота 2.

Тренінгове заняття, на якому відпрацьовуються наступні питання:

Стрес, напруга, стомлення, перевтома, нервовий зрив, депресія. Особистий досвід кожного учасника з даного питання;

Методики відновлення. Позитивний досвід виходу з негативних станів;

Зміни в організмі, спричинені умовами служби в аварійно-рятувальних підрозділах, посттравматичні стресові розлади, способи профілактики негативних змін;

Практичні навички у виявленні негативних психічних станів у довколишніх, застосування засобів щодо їх усунення.

Тема 4. Формування мотивації на пріоритетність збереження власного життя та здоров'я.

Лабораторно-практична робота 3.

Тренінгове заняття, на якому відпрацьовуються наступні питання:

Основні травмуючі фактори, які мають місце під час несення служби в аварійно-рятувальних підрозділів.

Визначення власної цінності для довколишніх.

Формування позитивної мотивації на дотримання правил безпеки праці під час служби в аварійно-рятувальних підрозділах, як умови власної безпеки.

**Типова навчальна програма з предмета
«Матеріалознавство»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Будівельні матеріали, їх класифікація та основні властивості	2	
2.	Метали та сплави з металів, їх властивості та галузь застосування	2	
3.	Пластичні маси та електроізоляційні матеріали	1	
4.	Гума і гумовотехнічні вироби, їх властивості та галузь застосування	1	
5.	Пально-мастильні матеріали, їх небезпека та особливості використання	2	
	<i>Всього:</i>	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Будівельні матеріали, їх класифікація та основні властивості

Основні види будівельних матеріалів та їх класифікація за походженням, призначенням, способом виготовлення.

Природні та штучні кам'яні будівельні матеріали: граніт, ракушняк, азбест, керамічна і силікатна цегла, бетон, залізобетон. Способи виготовлення та поведінка в умовах стихійного лиха (урагани, землетруси, підтоплення та ін.), техногенних катастроф та пожеж.

Мінеральні в'язучі матеріали: будівельний гіпс, вапно, цемент. Способи виготовлення та галузь застосування.

Властивості будівельних матеріалів: міцність, твердість, пружність, теплопровідність, вогнетривкість.

Тема 2. Метали та сплави з металів, їх властивості та галузь застосування

Загальна класифікація властивостей металів та їх значення у практичній діяльності.

Залізобуглецеві сплави: чавун, сталь. Класифікація чавунів та сталі.

Кольорові метали та їх сплави, особливості структури та властивості, галузь застосування.

Поведінка металів та їх сплавів в умовах стихійного лиха (урагани, землетруси, підтоплення та ін.), техногенних катастроф та пожеж.

Тема 3. Пластичні маси та електроізоляційні матеріали

Класифікація, склад, властивості та застосування пластмас та інших полімерних матеріалів.

Поняття про електротехнічні ізолятори. Вимоги до них. Властивості ізоляторів. Класифікація ізоляторів, їх види.

Тема 4. Гума і гумовотехнічні вироби, їх властивості та галузь застосування

Гума і гумовотехнічні вироби (ГТВ). Фізико-механічні властивості (при розтяганні та стиску, при нагріванні та охолодженні, пластичність, електропровідність), склад гуми і гумовотехнічних виробів.

Класифікація гуми і гумовотехнічних виробів. Каучук (вулканізований, не вулканізований). Синтетичний каучук. Тверда гума, її властивості. Вироби з твердої гуми.

Умови зберігання, транспортування каучуків і гумовотехнічних виробів

Тема 5. Пально-мастильні матеріали, спеціальні рідини та допоміжні матеріали

Види, характеристика, властивості пального для двигунів внутрішнього згорання. Умови зберігання і транспортування рідкого палива.

Етилований і не етилований бензин, маркування, октанове число. Небезпека при його використанні.

Дизельне пальне, його характеристика, маркування.

Мастильні матеріали, класифікація, характеристика, маркування, властивості та галузь застосування. Асортимент мастильних матеріалів та їхнє позначення.

Клеї, лаки, фарби, ущільнювальні, обтиральні та теплоізоляційні матеріали.

Пожежна небезпека пально-мастильних матеріалів та спеціальних рідин.

Типова навчальна програма з предмета «Охорона праці»

№ з/п	Тема	Кількість годин	
		всього	з них на лабораторно-практичні роботи
1.	Правові та організаційні основи охорони праці	2	
2.	Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб	10	2
3.	Загальні відомості про потенціал небезпеки. Психологія охорони праці. Організація роботи з охорони праці	6	
4.	Основи пожежної безпеки. Вибухонебезпека і вибухозахист виробництва	4	
5.	Основи електробезпеки	4	
6.	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди	4	
	Всього:	30	2

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Зміст поняття “охорона праці”, соціально-економічне значення охорони праці. Мета і завдання предмета “Охорона праці”, обсяг, зміст і порядок його вивчення. Додаткові вимоги вивчення предмета щодо виконання робіт з підвищеною небезпекою.

Основні законодавчі акти з охорони праці: Конституція України, Кодекс законів України про працю, Закони України “Про охорону праці”, “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”, “Про пожежну безпеку”, ”Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”, “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, “Основи законодавства України про охорону здоров’я”.

Основні завдання системи стандартів охорони праці: про зниження та усунення небезпечних та шкідливих виробничих факторів, створення ефективних засобів захисту працюючих. Галузеві стандарти.

Правила внутрішнього трудового розпорядку. Колективний договір, його укладання і виконання. Права трудівників на охорону праці на підприємстві, на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Порядок забезпечення спеціальним одягом, спорядженням і засобами індивідуального та колективного захисту.

Державний і громадський контроль за охороною праці, відомчий контроль.

Органи державного нагляду за охороною праці.

Відповідальність (дисциплінарна, адміністративна, матеріальна і кримінальна) за порушення законодавства про працю, правил та інструкцій з охорони праці.

Поняття про виробничий травматизм і профзахворювання. Нещасні випадки, пов'язані з працею на виробництві, і побутові. Алкоголізм і безпека праці. Профотруєння.

Основні причини травматизму і професійних захворювань на виробництві. Основні заходи запобігання травматизму та захворювання на виробництві: організаційні, технічні, санітарно-виробничі, медико-профілактичні. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.

Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань і отруєнь.

Тема 2. Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб

Аналіз і причини травматизму особового складу аварійно-рятувальних підрозділів під час несення служби та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Основні вимоги правил охорони праці до службових приміщень і споруд аварійно-рятувальних служб та формувань: утримання території, приміщень, проходів та виходів. Улаштування штучного освітлення (основне, чергове, аварійне).

Вимоги норм охорони праці до спеціального аварійно-рятувального транспорту. Заходи охорони праці під час: проведення технічного обслуговування автомобілів (діагностування, проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування); заступлення на чергування, проведення занять і навчань, роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій; заправки пально-мастильними матеріалами та спеціальними засобами (речовинами).

Вимоги охорони праці до аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Періодичність і порядок їх випробовування.

Вимоги охорони праці до ручних драбин та рятувальних мотузок. Випробування ручних драбин.

Вимоги охорони праці під час роботи з ручним механізованим та немеханізованим інструментом.

Вимоги правил охорони праці під час несення служби, проведення тактичних занять та навчань.

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт (збір, виїзд і прямування в район надзвичайної ситуації, проведення розвідки, рятування людей та саморятування, повернення в підрозділ).

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт в будівлях і спорудах, при розтині та розбиранні будівельних конструкцій.

Заходи охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт.

Заходи охорони праці при розбиранні великоблочних, панельних конструкцій та демонтажу покрівель будівлі.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в зоні хімічного, радіологічного і бактеріологічного забруднення.

Дія проникаючої радіації на організм людини. Характеристика збудників інфекційних захворювань людини, які можуть бути наявні при бактеріологічному забрудненні (чума, холера, сибірська виразка, тиф, віспа). Основні характеристики та класифікація небезпечних хімічних речовин.

Заходи охорони праці при роботі у засобах індивідуального захисту: засоби індивідуального захисту органів дихання та зору, індивідуальні засоби захисту шкіри, медичні індивідуальні засоби.

Заходи охорони праці при роботі на висоті. Облаштування робочого місця, будівельних риштувань, помостів, настилів.

Види аварійно-відновлювальних робіт на висоті: за допомогою підвісних люльок з лебідками, перекриття, настилів, майданчиків телескопічних веж, підіймачів, драбин, верхолазні роботи.

Заходи охорони праці під час виконання робіт на висоті в безпорному просторі з використанням верхолазного спорядження.

Заходи охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на глибині: огороження котловин і траншей, забезпеченість освітленням, захист електрокабелів, особливості проведення робіт у зимовий період. Вимоги правил безпеки праці до укріплення стінок котловин, траншей, влаштування відкосів.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в середині резервуарів та каналізаційних колекторів: загородження місця проведення робіт, рух автотранспорту, перевірка загазованості, забезпеченість індивідуальними засобами захисту.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт в горах.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт при транспортних аваріях.

Практична робота 1. Відпрацювання дій особового складу аварійно-рятувального відділення при проведенні першого ступеня адміністративно-громадського контролю за станом охорони праці в підрозділі.

Тема 3. Загальні відомості про потенціал небезпеки. Психологія охорони праці. Організація роботи з охорони праці

Загальні питання охорони праці. Перелік робіт з підвищеною небезпекою, для яких потрібне спеціальне навчання і щорічна перевірка знань з охорони праці. Роботи з підвищеною небезпекою в галузі.

Вимоги охорони праці при експлуатації машин, механізмів, обладнання та устаткування. Зони безпеки та їх огороження. Світлова і звукова сигналізація. Попереджувальні написи, сигнальні покриття. Знаки безпеки.

Мікроклімат виробничих приміщень. Прилади контролю безпечних умов праці, порядок їх використання.

Фізіологічна та психологічна основи трудового процесу (безумовні та умовні рефлекси, їх вплив на охорону праці).

Прийняття людини до навколишніх умов на виробництві (почуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, емоції) та їх вплив на охорону праці.

Психофізичні фактори умови праці (промислова естетика, ритм і темп роботи, виробнича гімнастика, кімнати психологічного розвантаження) та їх вплив на охорону праці.

Вимоги нормативних актів про охорону праці щодо безпеки виробничих процесів, обладнання, будівель.

Засоби індивідуального та колективного захисту. Засоби індивідуального захисту від небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту. Захист від шуму. Захист від пилу. Захист від газу. Захист від вібрації. Захист від несприятливих метеорологічних умов.

Правила та заходи попередження нещасних випадків і аварій. План ліквідації аварій та евакуації з приміщення.

Вимоги охорони праці у навчальних, навчально-виробничих приміщеннях навчальних закладів.

Тема 4. Основи пожежної безпеки. Вибухонебезпека і вибухозахист виробництва

Статистика пожеж в Україні та їх наслідків. Поняття про пожежну безпеку та пожежну небезпеку. Характерні причини виникнення пожеж: порушення правил використання відкритого вогню і електричної енергії; експлуатація невідповідної техніки в пожежонебезпечних місцях; порушення правил використання опалювальних систем, електронагрівальних приладів; відсутність захисту від блискавки; дитячі пустощі.

Основи пожежної безпеки та шляхи її забезпечення.

Пожежовибухонебезпечні властивості речовин і матеріалів. Сутність і види горіння. Показники пожежовибухонебезпечності речовин і матеріалів. Класифікація вибухонебезпечних газо- і пароповітряних сумішей. Самозагорання речовин.

Основні показники вибухопожежонебезпечності: температура спалаху, температура займання, нижня і верхня концентраційна межа вибуху. Категоризація приміщень за вибухопожежною і пожежною небезпекою.

Системи забезпечення вибухопожежної безпеки об'єкта. Система попередження вибухів і пожеж. Система протипожежного та противибухового захисту. Система організаційно-технічних заходів.

Основні вимоги правил пожежної безпеки до будівель, службових приміщень, територій, евакуаційних шляхів та виходів.

Заходи охорони праці особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб при ліквідації надзвичайних ситуацій на вибухонебезпечних об'єктах.

Охорона праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт в приміщеннях, де знаходяться посудини під тиском.

Тема 5. Основи електробезпеки

Основні визначення, нормативна база і актуальність проблеми електробезпеки.

Особливості електротравматизму та електричного струму як частина безпеки. Дія електричного струму на організм людини. Види електротравм. Чинники, що впливають на тяжкість ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за небезпекою електротравм. Причини електротравм. Земля як елемент електричної мережі. Напруга кроку.

Фізичні основи електронезбезпеки.

Системи засобів і заходів щодо електробезпеки. Система технічних засобів і заходів з електробезпеки. Ізоляція струмовідних частин. Захисне заземлення. Система електрозахисних засобів. Основні та додаткові електрозахисні засоби для роботи в електроустановках. Види, терміни та параметри експлуатаційних випробувань ізолювальних електрозахисних засобів. Система організаційно-технічних заходів і засобів. Безпечні відстані до струмовідних частин, що перебувають під напругою.

Опосвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок.

Заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, приладами освітлення, побутовими електронагрівальними приладами на робочому місці і в побуті.

Правила роботи на електронно-обчислювальних машинах і персональних комп'ютерах.

Правила безпеки при відключенні електромережі та установок шляхом перерізання проводів під напругою.

Тема 6. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.

Медичні огляди

Основні поняття фізіології праці. Чергування праці і відпочинку. Виробнича гімнастика.

Основні поняття гігієни праці. Гігієнічна класифікація умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища. Шкідливі й небезпечні виробничі фактори: санітарно-гігієнічні; психофізіологічні /«трудова»; естетичні; соціально-психологічні.

Вплив шкідливих і небезпечних виробничих факторів на організм людини та заходи щодо їх мінімізації.

Особиста гігієна працівників підрозділів аварійно-рятувальних служб. Медичне обслуговування працівників: медичний огляд, лікування, санітарно-побутове забезпечення.

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **Рятувальник**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

№ з/п	Тема	Кількість годин
I. Виробниче навчання		
1	Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці	6
2	Надання першої медичної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях	70
3	Технічна (спеціальна) підготовка	18
4	Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.	18
5	Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.	44
6	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	6
7	Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій	30
Всього годин:		192
II. Виробнича практика		
1	Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці та пожежної безпеки	7
2	Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення (під наглядом наставника)	126
Кваліфікаційна пробна робота		
Всього годин		133
Разом:		325

I. Виробниче навчання

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці

Загальна характеристика навчального процесу, роль виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників.

Ознайомлення слухачів з навчальною дільницею, тренажерними комплексами та полігонами. Розташування слухачів на робочих місцях. Ознайомлення з обладнанням робочих місць слухачів.

Аварійно-рятувальний інструмент рятувальника. Призначення інструмента, правила зберігання його та користування ним.

Організація робочого місця. Порядок отримання та повернення інструмента.

Освітлення робочого місця. Режим роботи та правила поведінки на навчальній дільниці, тренажерних комплексах та полігонах.

Охорона праці на навчальній дільниці, тренажерних комплексах, полігонах та на окремих робочих місцях. Види травм та їх причини. Попередження травматизму: захист небезпечних місць, заземлення обладнання, робота справним інструментом, використання захисних окулярів та ін.

Головні правила та інструкції з охорони праці та їх виконання. Головні правила електробезпеки.

Протипожежні заходи. Причини пожеж у навчальних приміщеннях: необережне користування вогнем, порушення правил користування електроінструментами, електронагрівальними приладами, печами. Правила користування нагрівальними приладами та електроінструментами. Правила відключення електромережі. Запобіжні заходи при використанні пожежонебезпечних рідин та газів.

Правила поведінки слухачів при пожежі, порядок виклику пожежної команди, улаштування та користування вогнегасником та внутрішніми пожежними кранами.

Тема 2. Надання першої медичної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Надання невідкладної допомоги при травмах

Надання невідкладної допомоги в залежності від виду ранового агента.

Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

Надання невідкладної допомоги підручними та медико-санітарними засобами при переломах, забоях, вивихах.

Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

Реанімація при порушеннях дихання та кровообігу

Підтримка життєво важливих функцій організму при порушенні дихання: штучна вентиляція легень без спеціального устаткування, штучна вентиляція легень за допомогою допоміжних засобів без інгаляції киснем, штучна вентиляція за допомогою допоміжних засобів з інгаляцією киснем.

Підтримка життєво важливих функцій організму при порушенні кровообігу: зупинка зовнішньої кровотечі; шокова позиція; визначення пульсу; непрямий масаж серця.

Серцево-легенева реанімація (СЛР): виконання СЛР, оцінка ефективності СЛР.

Надання медичної допомоги потерпілим з психогенними реакціями.

Зупинка кровотечі

Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

Накладання м'яких пов'язок: на голову; на верхні та нижні кінцівки, на нижню частину живота та верхню третину стегна, на грудну клітку.

Імобілізація

Накладання транспортних шин.

Накладання підручних засобів іммобілізації.

Попередження синдрому тривалого стиснення.

Транспортування потерпілих

Транспортування потерпілих: перенесення на ношах, перенесення за допомогою лямок для нош, перенесення на руках.

Завантаження потерпілих у санітарний транспорт.

Невідкладна медична допомога при гострих отруєннях

Надання першої долікарської допомоги при отруєнні токсичними речовинами.

Надання невідкладної допомоги отруєним окислом вуглецю (чадним газом), хлором, аміаком, фосфорно-органічними сполуками (ФОС), парами кислот та продуктами харчування.

Надання невідкладної медичної допомоги при проникненні отрути у шлунок. Видалення отрути зі шлунка.

Розшук та евакуація потерпілих із зони ураження небезпечними хімічними речовинами (НХР). Надання першої медичної допомоги.

Надання невідкладної допомоги при ботулізмі, харчових токсикоінфекціях, отруєнні грибами та при укусах отруйних тварин, комах.

Невідкладна медична допомога при екстрених пологах

Відпрацювання техніки прийому пологів та догляду за новонародженим на спеціальних манекенах.

Тема 3. Технічна (спеціальна) підготовка

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Розміщення обладнання й інструменту на автомобілях

Розміщення та закріплення інструмента й обладнання відповідно до опису та схеми на САРМ.

Випробування спорядження та рятувальної мотузки

Випробування спорядження (карабіна, пояса) на міцність.

Відпрацювання порядку випробування рятувальної мотузки на міцність (перед застосуванням та кожного разу після роботи з нею) та на стійкість до дії випробного статичного навантаження (перед постановкою в розрахунок).

Робота на комплектах засобів та обладнанні САРМ

Зняття інструменту з автомобіля, перенесення та підготовка його до роботи.

Розгортання комплекту обладнання САРМ для відкачки та подачі води. Запуск мотопомпи та відкачка води у резервуари або у водовідвідні канали. Згортання та обслуговування обладнання.

Запуск компресорної станції та підключення пневматичного інструменту. Порядок виконання практичних робіт.

Розгортання та підключення комплекту гідравлічного інструменту. Виконання практичних робіт з гідравлічним інструментом.

Розгортання та підключення комплекту пневматичного інструменту. Виконання практичних робіт з пневматичним інструментом.

Розгортання електричної станції, підключення та робота з електроінструментом та освітлювальним обладнанням.

Підготовка ручного інструменту до роботи. Виконання практичних робіт з лебідками, ручними домкратами, ножицями, кусачками, ІРАР та ін..

Відпрацювання типових способів роботи з шанцевим інструментом (ломами, багром, гаком, сокирою, пилою).

Обслуговування інструменту та обладнання після роботи.

Робота з мотоінструментом

Підготовка мотоінструменту до роботи. Підготовка паливної суміші, заправка, приведення до готовності та запуск мотоінструменту.

Відпрацювання типових способів роботи з мотопилкою, бензорізом, мотобетоноломом, мотоперфоратором, мотобуром та димососом.

Обслуговування інструменту після роботи.

Робота з альпіністським та спелеологічним аварійно-рятувальним оснащенням та обладнанням

В'язання вірьовочних вузлів: для зв'язування вірьовок; для пристібування кінця вірьовки до карабіна; для закріплення вірьовки на опорі або на предметі, що транспортується; спеціальні фіксуючі (схоплюючі) вузли; вузли тертя для спуску по вірьовці або спуску вірьовкою важкого вантажу; для нарощування вірьовки; для зв'язування стрічок і ременів; для передачі кінця вірьовки за допомогою допоміжної вірьовки (реп-шнура); для кріплення навісної переправи (кріплення горизонтальних і похилих перил); контрольні вузли.

Застосування карабінів, блоків, кареток та вісімки страховочної.

Спуск та підйом по вірьовці за допомогою різних пристроїв із застосуванням страховочних та інших засобів.

Організація горизонтальних та похилих канатних переправ.

Робота з льодовим інструментом, тросовим спорядженням, рюкзаком-носилками, лямками для перенесення носилок, універсальними розбірними носилками, санями-волокушами типу "АК'Я" та іншим рятувальним обладнанням.

Догляд за спеціальним рятувальним інвентарем.

Випробування ручних драбин, порядок догляду за ними

Підготовка драбин та вантажів до статичного випробування. Відпрацювання порядку випробування ручних драбин: драбини - палиці, драбини штурмової, драбини висувної. Встановлення драбин, які підлягають випробуванню, на

відповідній відстані від стіни та підвішування вантажів на конструктивні елементи драбини. Зняття навантаження по закінченні випробувального часу та огляд стану драбин.

Відпрацювання порядку догляду за драбинами: огляд стану, змащування тятів, заміна мотузки.

Робота з вогнегасниками

Підготовка вогнегасників до застосування: зовнішній огляд стану запірно-пускового пристрою та корпусу.

Відпрацювання порядку приведення до дії вогнегасників (водопінних, вуглекислотних, порошкових): спрямування насадок вогнегасників на осередок пожежі, приведення в дію запірно-пускового пристрою та прийоми подачі вогнегасних речовин. Припинення подачі вогнегасної речовини та подальше використання вогнегасника.

Тема 4. Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Підготовка апаратів до експлуатації

Відпрацювання порядку виконання перевірки №1 апаратів стисненого повітря АСВ-2 та АВІМ: перевірка справності маски та надійності приєднання до легеневого автомата; огляд протигазу, підгонка ременів; перевірка герметичності апарата на розрідження; перевірка роботи легеневого автомата та клапана видиху; перевірка тиску повітря в балоні та справності вмикача резерву (сигнального пристрою); перевірка герметичності системи високого тиску.

Відпрацювання порядку виконання оперативної перевірки апаратів стисненого повітря АСВ-2 та АВІМ: перевірка тиску повітря в балонах; перевірка резерву (сигнального пристрою); перевірка герметичності протигазу на розрідження; перевірка роботи легеневого автомата; перевірка роботи клапана видиху.

Усунення можливих несправностей протигазу під час роботи

Усунення можливих несправностей протигазів під час роботи: припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху.

Дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.

Обслуговування протигазу після роботи.

Проведення розрахунків постовим поста безпеки

Вирішення типових задач згідно з методикою проведення розрахунків. Визначення мінімального тиску в балонах апаратів, необхідного для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при ліквідації надзвичайної ситуації. Розрахунок часу роботи в апаратах, часу захисної дії протигазу.

Відпрацювання дій рятувальника на чистому повітрі щодо порядку включення та виключення з протигазу, застосування спеціального спорядження і засобів зв'язку ланки

Експлуатація спеціального спорядження. Підготовка до включення в апарат: дії рятувальника (газодимозахисника) під час проведення перевірки № 1, дії у складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командою “В апарати включись!”.

Виконання дій складом ланки по екіпіруванню та застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхівки, засобів освітлення, засобів зв'язку, інструменту), рух спорядженої ланки на чистому повітрі з включенням у апарати.

Дії за командою “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

Робота в непридатному для дихання середовищі за допомогою апаратів стисненого повітря

Роботи із застосуванням апаратів при використанні спеціального спорядження в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальника (газодимозахисника), який працює в складі ланки, щодо порядку включення та виключення з протигаза в непридатному для дихання середовищі.

Підготовка до включення в апарат: дії під час проведення перевірки № 1, дії в складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки.

Виконання обов'язків постового на посту безпеки.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “В апарати включись!”. Виконання дій складом ланки по застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхування, засобів освітлення, засобів зв'язку, інструменту), рух ланки в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

Тема 5. Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Проведення рятувальних робіт із верхніх поверхів будівлі за допомогою ручних драбин, автодрабин, колінчастих підйомників та альпіністського спорядження

Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою автодрабини, колінчастих підйомників та аварійно-рятувального спорядження.

Знімання, перенесення, встановлення і підйом по висувній драбині у вікно 3-го поверху навчальної башти.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою штурмової та висувної драбини а також аварійно-рятувального обладнання. Страхівка потерпілого за допомогою страхувальних систем та рятувальної мотузки під час його самостійного спуску драбинами з 4-го поверху навчальної башти.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою штурмових драбин. Страхівка потерпілого за допомогою рятувальної мотузки під час його спуску драбинами з 4-го поверху навчальної башти.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі різними способами за допомогою альпіністського спорядження. Страхівка потерпілого та рятувальника під час його спуску.

Виконання робіт по знеструмленню будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин.

Проходження смуги психологічної підготовки рятувальника

Подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, загазованості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння.

Рятування потерпілих на снарядах під час проходження смуги психологічної підготовки.

Робота в газодимній камері з відпрацюванням дій щодо проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації, пошуку, виведення, винесення і транспортування потерпілого в безпечну зону

Рух аварійно-рятувального відділення в апаратах захисту органів дихання при проведенні розвідки.

Проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, вивід і транспортування його в безпечну зону.

Робота в апаратах захисту органів дихання в умовах підвищеної температури та фізичного навантаження, з використанням спеціальних снарядів у газодимній камері.

Рятування потерпілих з-під завалів та зруйнованих споруд

Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

Зв'язування рятувальних мотузок між собою альпіністськими вузлами в залежності від діаметру мотузок.

В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів навчальної башти за допомогою подвійної рятувальної петлі.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд за допомогою натягнутої рятувальної мотузки, яка закріплена одним кінцем на поверсі будівлі, а другим - за фаркоп автомобіля, з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

Проведення робіт з рятування потерпілих із колодязів підземних комунікацій

Розгортання рятувального спорядження, збирання системи „Поліспаст” для підйому та спуску вантажу. Включення в апарат захисту органів дихання, спуск у колодязь. Проведення робіт по звільненню потерпілого та транспортуванню його по горизонтальному каналу підземної комунікації в умовах обмеженого простору. Підйом потерпілого з підземної комунікації на поверхню з використанням системи „Поліспаст”.

Проведення рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях

Підготовка та розгортання засобів рятування на воді.

Розгортання надувних та десантних човнів. Підготовка та встановлення човнових двигунів.

Рятування потерпілих, що внаслідок повені опинилися на дахах будинків, на деревах тощо. Відпрацювання порядку рятування потерпілих з використанням човнів.

Рятування на воді за допомогою рятувального круга, рятувального жилета та інших плавучих засобів.

Рятування потерпілого, який провалився під лід, за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин та інших засобів.

Тема 6. Радіаційний та хімічний захист

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Підготовка до роботи та перевірка працездатності приладу типу рентгенметр-радіометр ДП-5В.

Визначення рівня гамма випромінювання та наявності бета випромінювання на місцевості та на техніці за допомогою приладу типу рентгенметр-радіометр ДП-5В.

Визначення наявності отруйних речовин у повітрі, воді та ґрунті за допомогою військового приладу хімічної розвідки ВПХР.

Застосування особовим складом засобів захисту від рідких та газоподібних шкідливих речовин

Відпрацювання дій щодо застосування засобів захисту від рідких та газоподібних шкідливих речовин і високих температур: апаратів стисненого повітря АСВ-2, АВІМ; спеціальних захисних костюмів ТК-800, ТЗК-1, ВЗК-2Т, КІО-2 та інших.

Відпрацювання дій з підготовки та надягання спеціальних захисних костюмів і апаратів стисненого повітря в небезпечних обставинах: за загрози ураження шкідливими речовинами, низьких чи високих температур.

Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації

Відпрацювання порядку проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.

Тема 7. Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Відпрацювання дій рятувальника у складі аварійно-рятувальних відділень

Проведення дій по розгортанню обладнання аварійно-рятувальної машини.

Відпрацювання дій рятувальника під час проведення розвідки, оперативного розгортання, рятування людей, робіт по знеструмленню будівель у надзвичайних ситуаціях

Відпрацювання дій номерів відділення під час оперативного розгортання, проведення розвідки та рятування людей.

Дії групи розвідки у разі виявлення потерпілих. Відпрацювання порядку пересування під час проведення розвідки. Відпрацювання порядку пошуку людей у будівлях і рятування потерпілих з приміщень різноманітними способами.

Відпрацювання дій по знеструмленню будівель.

Пересування рятувальників до місця і в зоні проведення пошуково-рятувальних робіт. Виживання і життєдіяльність рятувальників

Пересування рятувальників по пересіченій місцевості, в умовах завалів, по снігу і льоду, болотам та в лавинонебезпечній зоні.

Практичне подолання перешкод різними способами. Подолання водних перешкод, глибоких оврагів, лісових завалів тощо. Особливості виживання і життєдіяльності рятувальників.

Використання індивідуального набору життєзабезпечення. Подача знаків та спеціальних сигналів. Організація та підтримання життєдіяльності рятувальників.

Проведення такелажних робіт під час проведення аварійно-рятувальних робіт

Відпрацювання дій по деблокуванню постраждалих в завалах різними видами та способами.

Виконання такелажних робіт під час проведення аварійно-рятувальних робіт. Робота з основними вантажопідйомними засобами: блок-поліспастами, важелями, лебідками, кранами, вертольотами.

Відпрацювання прийомів роботи по стропуванню вантажів.

Подача знакової сигналізації при переміщенні вантажів.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на автомобільному транспорті

Відпрацювання дій рятувального відділення при дорожньо-транспортних пригодах: первинна оцінка обставин ДТП з метою визначення наявних та можливих небезпек для потерпілих і їх стану здоров'я; виконання робіт по фіксуванню транспортних засобів; відпрацювання способів деблокування та евакуації потерпілих залежно від їх стану здоров'я із транспортних засобів.

Проведення пошуково-рятувальних робіт в горах та на гірських річках

Відпрацювання дій при проведенні пошуково-рятувальних робіт в горах та на гірських річках: розвідка, визначення меж району пошуку, влаштування базового табору, організація зв'язку під час проведення пошуково-рятувальних робіт.

Відпрацювання способів пересування рятувальників, подолання перешкод, та переправи через гірські річки.

Відпрацювання способів та прийоми транспортування потерпілих за допомогою спеціального спорядження.

Спуск та підйом потерпілого. Взаємодія груп при великій довжині спуска (підйому). Траверсування ділянок схилу під час спуску (підйому) потерпілого: при

спуску (підйому) носилок із двома супроводжувачами, при спуску (підйому) носилок з одним супроводжувачем.

Транспортування по підвісній дорозі. Транспортування потерпілого за допомогою тросового спорядження. Транспортування по крутих і вертикальних схилах.

Транспортування підручними засобами: вузли, "Бесідки", обв'язки.

Перенесення потерпілих штатними та підручними засобами.

II. Виробнича практика

Тема 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці та пожежної безпеки

Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби).

Ознайомлення з формуванням, його структурою та організацією діяльності. Ознайомлення з обладнанням і пристроями, інвентарем і інструментами. Ознайомлення з робочими місцями. Допоміжні підрозділи та служби, їхні завдання та основні функції.

Організація служби охорони праці на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні). Засоби охорони праці та індивідуального захисту.

Тема 2. Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення (під наглядом наставника)

Самостійне виконання робіт рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення (під наглядом наставника) у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики і з використанням сучасних технологій, інструменту, пристроїв, обладнання (без залучення до ліквідації надзвичайних ситуацій).

Раціональна організація робочого місця, дотримання норм і правил охорони праці, виробничої санітарії та протипожежного захисту.

Примітка. Детальна програма виробничої практики розробляється кожним навчальним закладом окремо з врахуванням сучасних технологій, новітніх устаткувань та матеріалів, умов проведення аварійно-рятувальних робіт, за погодженням з підприємствами-замовниками кадрів та затверджується в установленому порядку.

Кваліфікаційна пробна робота

Приклади робіт

1. Огородження місця надзвичайної ситуації та встановлення освітлювального обладнання.

2. Підготовка до роботи пневматичного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою пневматичного рятувального обладнання.

3. Підготовка до роботи гідравлічного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою гідравлічного рятувального обладнання.

4. Підготовка до роботи електричного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт.

5. Запуск компресорної станції комплекту обладнання САРМ та підключення пневматичного інструменту. Підготовка відбійного молотка до роботи, приведення до готовності та запуск. Розтин елементів будівельних конструкцій, утворення отворів з метою проникнення та здійснення рятувально-пошукових робіт.

6. Розгортання комплекту обладнання САРМ для відкачки та подачі води. Запуск мотопомпи та відкачка води у резервуари або у водовідвідні канали. Згортання комплекту обладнання САРМ для відкачки та подачі води після завершення роботи та обслуговування обладнання.

7. Розгортання електричної станції комплекту обладнання САРМ, підключення та робота з електроінструментом. Згортання електричної станції комплекту обладнання САРМ після завершення роботи та обслуговування обладнання.

8. Підготовка бензомоторної пили до роботи, підготовка паливної суміші для неї та її заправка, приведення до готовності та запуск. Розпилювання дерев та дерев'яних конструкцій під час розчистки завалів.

9. Випробування спорядження (карабіна, пояса) рятувальника та рятувальної мотузки на міцність та на стійкість до дії випробного статичного навантаження.

10. Випробування ручних драбин: драбини - палиці, драбини штурмової, драбини висувної.

11. Закріплення вірьовки за конструкцію різними способами. В'язання подвійної рятувальної петлі з одяганням її на потерпілого. Зв'язування вірьовок між собою альпіністськими вузлами в залежності від їх діаметру. В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

12. В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

13. Рятування умовного потерпілого з верхніх поверхів навчальної башти за допомогою подвійної рятувальної петлі.

14. Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд за допомогою натягнутої вірьовки, яка закріплена одним кінцем на поверсі будівлі, а другим - за фаркоп автомобіля, з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

15. Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

16. Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою автодрабини, колінчастих підйомників та аварійно-рятувального спорядження.

17. Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою висувної драбини. Страховка потерпілого під час його спуску.

18. Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі за допомогою штурмових драбин. Страховка потерпілого під час його рятування.

19. Рятування потерпілих під час дорожньо-транспортної пригоди. Фіксація транспортних засобів. Фіксація потерпілих. Евакуація потерпілих із транспортних засобів.
20. Дії рятувальника у складі відділення за командами “Апарати надіти!” та “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командами “В апарати включись!” та “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.
21. Усунення можливих несправностей (припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху) протигазів під час роботи.
22. Дії рятувальника під час втрати свідомості одним з членів відділення.
23. Проведення розвідки та ліквідація аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, його вивід і транспортування в безпечну зону.
24. Підготовка до роботи, перевірка працездатності приладу радіаційної розвідки ДП-5В. Визначення рівня гамма-випромінювання на місцевості та на техніці. Виявлення бета-випромінювання.
25. Визначення наявності отруйних речовин у повітрі, воді та ґрунті за допомогою військового приладу хімічної розвідки або універсального газоаналізатора. Відбір проб для лабораторного аналізу.
26. Накладання бандажу на пошкоджені цистерни та трубопроводи (у засобах індивідуального захисту). Дегазація місця розливу хімічно-небезпечної речовини.
27. Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.
28. Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.
29. Пошук і евакуація потерпілих з частково зруйнованої споруди та з колодязів підземних комунікацій.
30. Рятування потерпілих, що внаслідок повені опинилися на дахах будинків, на деревах тощо.
31. Рятування на воді за допомогою рятувального круга, рятувального жилета та інших плавучих засобів.
32. Рятування потерпілого, який провалився під лід, за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин, рятувального пристрою „Соломинка”.
33. Приведення до дії вогнегасників (водопінних, вуглекислотних, порошкових): спрямування насадок вогнегасників на осередок пожежі, приведення в дію запірно-пускового пристрою та прийоми подачі вогнегасних речовин. Припинення подачі вогнегасної речовини та подальше використання вогнегасника.
34. Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.
35. Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.
36. Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

37. Знеструмлення будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин. Надання невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

38. Зупинка кровотечі. Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

Критерії кваліфікаційної атестації випускниківПрофесія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)Кваліфікація: **Рятувальник**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Бали	Знає	Бали	Уміє
1.	Слухач (учень) має поверхневі базові загальні знання з організації рятувальної справи; призначення та тактико-технічні характеристики немеханізованого інструменту, ручних драбин. Знання потребують постійної підтримки.	1	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з використанням немеханізованого інструменту під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.
2	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання нормативної бази з проведення аварійно-рятувальних робіт; класифікації аварійно-рятувальної техніки; основ будови та використання немеханізованого інструменту, а також окремих елементів найпростіших видів рятувальних робіт під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Знання потребують постійної підтримки.	2	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати окремі елементи найпростіших видів рятувальних робіт з використанням немеханізованого інструменту під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.
3	Слухач (учень) має незначні базові знання з організації та ведення аварійно-рятувальних робіт з використанням немеханізованого інструменту, знає основні команди, які подаються під час проведення бойового розгортання підрозділу у структурованому середовищі. Знання потребують постійної підтримки.	3	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати окремі фрагменти найпростіших видів рятувальних робіт з використанням немеханізованого інструменту під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.
4	Слухач (учень) має обмежений обсяг знань, пов'язаний із питаннями нормативної бази	4	Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні

	<p>аварійно-рятувальних робіт, організації чергування та оперативного зв'язку, класифікацією аварійно-рятувальної техніки, загальних понять про механізований інструмент, та табельне обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин, які є в основному конкретними і загальними за характером. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>		<p>окремих елементів аварійно-рятувальних робіт з використанням немеханізованого та простого механізованого пневматичного, гідравлічного та електричного інструменту спеціальних аварійно-рятувальних машин. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікації</p>
5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань, пов'язаний з призначенням, основами будови аварійно-рятувального інструменту із двигунами внутрішнього згорання, з електро-, пневмо- та гідроприводом; з класифікацією спеціальних машин, оснащених механізмами, технічними засобами, устаткуванням та галуззю їх застосування, усвідомлено користується технічною документацією. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>	5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні основних прийомів і технологічних операцій рятувальних робіт з використанням немеханізованого та простого механізованого пневматичного, гідравлічного та електричного інструменту спеціальних аварійно-рятувальних машин. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікації</p>
6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань, пов'язаний з порядком проведення розвідки та пошуку потерпілих в зонах надзвичайних ситуацій; використанням немеханізованого та простих зразків механізованого інструменту; правилами користування засобами зв'язку та індивідуального захисту; наданням першої медичної допомоги потерпілим. Користується окремими видами технічної,</p>	6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні рятувальних робіт з використанням механізованого інструменту із двигуном внутрішнього згорання, з електричним, пневматичним та гідравлічним приводом; користуванні засобами зв'язку та індивідуального захисту; наданні першої медичної допомоги потерпілим. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі.</p>

	конструкторської документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.		Без присвоєння кваліфікації
7	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання, пов'язані з будовою, правилами експлуатації та принципом роботи обладнання, що експлуатується; з виконанням функціональних обов'язків рятувальників, порядком використання ними під час аварійно-рятувальних робіт технічних засобів в типових умовах; з основними правилами та прийомами проведення пошуково-рятувальних робіт; знанням основ анатомії та фізіології людини, ознак життя постраждалих, порядком евакуації із зон ураження та надання їм першої медичної допомоги.</p> <p>Користується видами технічної, конструкторської документації. Відповідає за своє власне навчання.</p>	7	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні переважної більшості прийомів і технологічних операцій зі всіма зразками обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин та механізованого інструменту; засобами оперативного зв'язку з консультативною допомогою за типовим алгоритмом у стандартних ситуаціях. Застосовує основні прийоми самоконтролю виробничих дій та методи контролю за якістю роботи. Здатний виконувати завдання під керівництвом.</p> <p>Кваліфікація присвоюється, але потребує подальшого удосконалення через досвід роботи або навчання.</p>
8	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові знання, знає техніку рятування, саморятування, проведення аварійно-рятувальних робіт, засоби малої механізації; способи деблокації постраждалих, надання першої медичної допомоги; виробничі потужності, режими роботи обладнання; правила і норми охорони праці, особистої безпеки та суспільні обов'язки.</p> <p>Користується довідковою інформацією, нормативною та технічною документацією. Відповідає за своє власне навчання.</p>	8	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій проведення аварійно-рятувальних робіт, усвідомлено користується всіма зразками рятувального інструменту, табельного обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин та засобами оперативного зв'язку; правильно визначає вирішальний напрямок оперативних дій; самостійно виконує навчально-виробничі завдання за типовим алгоритмом в межах встановлених нормативів у стандартних ситуаціях; застосовує основні прийоми самоконтролю та методи</p>

			контролю за якістю роботи; має практичні навички у наданні постраждалим першої медичної допомоги. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.
9	Слухач (учень) має широкі знання загальнопрофесійної, спеціальної професійної підготовки та застосовує їх при виконанні практичних завдань у типових умовах надзвичайних ситуацій; дає визначення основних понять, аналізує, порівнює і систематизує інформацію, встановлює зв'язок з обраною професією рятувальника; користується нормативною, технічною документацією та довідковою інформацією. Відповідає за своє власне навчання.	9	Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій проведення аварійно-рятувальних робіт, вміло користується всіма зразками обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин, механізованого інструменту та засобами оперативного зв'язку; правильно виконує переважну більшість прийомів і технологічних операцій при виконанні рятувальних робіт за типовим алгоритмом у штатних ситуаціях; в цілому правильно здійснює пошук постраждалих, надає їм першу медичну допомогу; самостійно проводить профілактичний огляд спеціального обладнання аварійно-рятувальних машин. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.
10	Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання та здатен застосовувати спеціальні знання для виконання всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації. Здатен до самокерування при навчанні.	10	Слухач (учень) має значні конкретні, практичні навички при виконанні прийомів технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт і наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів, інструменту та оснащення; адекватно реагує

			на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у нестандартних ситуаціях.
11	Слухач (учень) має значні конкретні, теоретичні знання та здатен застосовувати спеціальні знання для виконання всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.	11	Слухач (учень) має значні конкретні, практичні навички при виконанні прийомів технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт і наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів, інструменту та оснащення; адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу. Здатен застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у виняткових ситуаціях.
12	Слухач (учень) має значні конкретні, теоретичні знання з використання технічної термінології та здатен застосовувати спеціальні знання для виконання всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації в повному обсязі та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.	12	Слухач (учень) має значні конкретні, практичні навички при виконанні прийомів технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт і наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів, інструменту та оснащення; адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу.

			<p>Учень, слухач бездоганно і творчо виконує всі прийоми і технологічні операції при проведенні всіх видів оперативних дій. Здатен застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно та надавати допомогу собі рівним. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у виняткових ситуаціях.</p>
--	--	--	---

Перелік основних обов'язкових засобів навчання

№ з\п	Найменування	Кількість на групу з <u>15 осіб</u>		При- мітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1	2	3	4	5
	Спеціальні машини			
1.	Спеціальна аварійно-рятувальна машина		1	
	Аварійно-рятувальний інструмент, прилади та пристрої			
	<i>Аварійно-рятувальний інструмент</i>			
2.	Комплект аварійно-рятувального електроінструменту		1	
3.	Комплект аварійно-рятувального гідравлічного інструменту		1	
4.	Комплект аварійно-рятувального пневмоінструменту		1	
5.	Комплект шансового інструменту		1	
6.	Комплект інструменту ручного аварійно-рятувального (ІРАР)		3	
	<i>Прилади і пристрої</i>			
7.	Прилад для розшуку потерпілих (акустичний)		1	
8.	Прилад для розшуку потерпілих (тепловий)		1	
9.	Електростанція переносна з комплектом освітлювального устаткування та кабельною мережею		1	
10.	Компресор		1	
11.	Мотопила		1	
12.	Мотопомпа		1	
13.	Ручна лебідка		3	
14.	Радіостанція малої потужності УКХ, що носитья		4	
15.	Військовий прилад хімічної розвідки ВПХР		3	
16.	Рентгенметр-радіометр типу ДП-5В		3	
17.	Комплекти індивідуальних дозиметрів		4	
18.	Газосигналізатор багатофункціональний ручний		1	
19.	Комплект відбору проб		2	

20.	Укладка для забору проб на індикацію /ветеринарна/		2	
21.	Навчальні набори дегазуючих і отруйних речовин		8	
22.	Комплект знаків загородження КЗО-1, що носяться		3	
23.	Автомобільний комплект для спецобробки типу ДК-4		3	
24.	Комплект для спецобробки автотранспортної техніки ИДК-1		2	
	<i>Пожежогасіння</i>			
25.	Штурмова драбина		2	
26.	Драбина палиця		1	
27.	Висувна драбина Д-60		1	
28.	Установка комбінованого гасіння пожежі УКГП		1	
29.	Вогнегасник порошковий		2	
30.	Вогнегасник вуглекислотний		2	
31.	Вогнегасник повітряно-пінний		2	
	<i>Альпіністське</i>			
32.	Комплект верхолазного спорядження		3	
33.	Комплект альпіністського спорядження		1	
34.	Комплект кріпильно-страховочного спорядження		1	
	<i>Рятування на воді</i>			
35.	Надувний човен з двигуном на 4-5 осіб		1	
36.	Жилет рятувальний		5	
37.	Круг рятувальний		2	
38.	Пристрій для рятування на воді (в літній період) «Кінець Александрова»		1	
	<i>Допоміжні засоби</i>			
39.	Комплект технічної перевірки протигазів КПП		1	
40.	Ліхтар (типу дубинки)		5	
41.	Стрічка мірна 20 і 24 метри		1	
42.	Рулетка металева 10м		1	
43.	Сигнально гучномовний пристрій		1	
44.	Гучномовець		3	
	Оснащення та спорядження			
	Індивідуального захисту			
45.	Апарати на стисненому повітрі		4	Всі однієї марки
46.	Протигаз фільтруючий	15		
47.	Протигаз промисловий фільтруючий		3	

48.	Коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
49.	Коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
50.	Гопкалітовий патрон	15		
51.	Протигаз дитячий типу ПДФ		2	
52.	Камера дитяча захисна КЗД		1	
53.	Респіратор протипиловий	15		
54.	Костюм тепловідбивний		1	
55.	Легкий захисний костюм Л-1		5	
56.	Загальновійськовий захисний комплект ОЗК		5	
57.	Комплект бойового одягу	15		
58.	Захисна маска для тварин		2	
	Медичне			
59.	Ноші санітарні		1	
60.	Лямки до нош санітарних		2	
61.	Набір ротоглоточних повітроводів		3	
62.	Дошка транспортувальна довга		1	
63.	Дошка транспортувальна коротка		1	
64.	Набір шин: дротяна драбинна 75см, 120 см, фанерна, Дитерихса та транспортна		3	
65.	Шийний комір-корсет		1 комплект	
66.	Підставка для голови		3	
67.	Ножиці		5	
68.	Комплект перев'язувального матеріалу		3	
69.	Сумка медична санітарна		1	
70.	Джгут кровоспинний гумовий стрічковий		3	
71.	Медична аптечка		5	
72.	Індивідуальна аптечка водія		3	
73.	Шприц разового використання	15		
74.	Пов'язка медична мала		5	
75.	Пов'язка медична велика		5	
76.	Індивідуальний перев'язочний пакет /ПП/ з гумовою оболонкою		5	
77.	Пакет перев'язочний медичний		5	
	Натурна діляниця			
	навчальні місця для відпрацювання вправ та комплексних робіт:			
78.	з аварійно-рятувальним інструментом;		1	
79.	з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю;		1	

80.	з дегазації та дезактивації об'єктів і територій;		1	
81.	з засобами пожежогасіння;		1	
82.	з проведення рятувальних робіт при аваріях на транспорті;		1	
83.	з проведення рятувальних робіт з під завалів, розбирання будівельних конструкцій;		1	
84.	з знеструмлення об'єкту з використанням діелектричних засобів захисту.		1	
	Моделі, макети, муляжі:			
85.	Реанімаційний тренажер зі світловим контролем		1	
86.	Комплект моделей, які імітують рани і травми		1	
87.	Муляжі для виконання вправ з рятування постраждалих у надзвичайних ситуаціях (манекени)			за необхідністю
	<i>Плакати</i>			за необхідністю
	<i>Схеми</i>			за необхідністю
	<i>Стенди</i>			за необхідністю
	<i>Макети</i>			за необхідністю

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник

Код: 5169

Кваліфікація: 3 клас

**Видання офіційне
Київ 2009**

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника професійно-технічного навчального закладу

1. Професія: 5169. Рятувальник
(код, назва професії)

2. Кваліфікація: 3 клас
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

3. Кваліфікаційні вимоги:

Повинен знати:

нормативно-правові, інші документи, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб, основи організації їх роботи, правила проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

професійні якості, які необхідні рятувальнику та форми і шляхи їх удосконалення, психологічні особливості поведінки населення в надзвичайних ситуаціях та основи саморегуляції й психологічної реабілітації;

призначення, класифікацію, загальну будову та порядок використання механізованого інструменту та засобів малої механізації, основні види такелажних робіт та прийоми їх проведення;

засоби механізації інженерно-рятувальних робіт: плаваючі засоби та засоби для переправи (човни типу НЛ, ДЛ та ін.), пересувні електростанції різного призначення та модифікацій типу ЕСБ, ЕСД та ін.; типи бонових загороджень, їх призначення, будову, тактико-технічні характеристики та функціональні можливості.

класифікацію трубопровідного транспорту та характерні особливості надзвичайних ситуацій на ньому;

призначення основних типів радіостанцій, принципи організації, дисципліну та правила ведення оперативного зв'язку в підрозділах аварійно-рятувальних служб, порядок роботи з переносними радіостанціями;

систему та завдання технічного обслуговування машин та агрегатів, порядок проведення технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, аварійно-рятувальних машин спеціального призначення;

призначення, основні технічні характеристики, загальну будову, комплектність приладів радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю типу МКС, ДКГ, ПАХ, ГСП, АСП та ін.;

рецептури, розчини та речовини, що застосовуються для спеціальної обробки, способи спеціальної обробки техніки, оснащення і майна;

характеристики респіраторів протиаерозольних, протигазоаерозольних та газопилозахисних;

характер впливу на людину шкідливих факторів (радіація, температура, отруйні речовини тощо);

правила, прийоми і послідовність проведення пошуково-рятувальних робіт, основні способи пошуку постраждалих;

аварійно-рятувальне оснащення та обладнання для проведення рятувальних робіт у горах, печерах та на гірських річках;

техніку пересування рятувальників у горах;

способи та порядок швидкої евакуації постраждалих з осередків ураження;

вимоги з охорони праці при роботі з механізованим аварійно-рятувальним інструментом.

Повинен уміти:

проводити розвідку, пошук постраждалих в зонах надзвичайних ситуацій, лісі, горах, на водних об'єктах тощо;

проводити аварійно-рятувальні роботи при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопроводному транспорті;

користуватись механізованим інструментом з електро-, пневмо-, гідроприводом та обладнанням спеціальних машин, здійснювати їх профілактичний огляд, технічне обслуговування, налагоджування та дрібний ремонт;

працювати з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю типу МКС, ДКГ, ПАХ, ГСП, АСП та ін.;

проводити спеціальну обробку техніки, оснащення і майна на пунктах спеціальної обробки ПуСО і станціях обеззаражування техніки СОТ;

працювати з засобами електрозабезпечення та оперативного зв'язку;

виконувати аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи з використанням механізованого інструменту та обладнання спеціальних машин в умовах надзвичайних ситуацій;

транспортувати потерпілого в гірській місцевості;

адекватно реагувати на небезпеку, яка виникла раптово, усвідомлювати ступінь ризику, здійснювати самодопомогу;

розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, володіти навичками їх нейтралізації, застосовувати основні прийоми техніки саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності;

рятувати людей під час проведення аварійно-рятувальних робіт, впливати на постраждалого, запобігати панічному настрою і брати на себе роль лідера;

добре переносити значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги;

утримувати типове спеціальне обладнання у належному стані, володіти навичками і прийомами його експлуатації та готувати для проведення аварійно-рятувальних робіт, надання першої медичної допомоги;

в аварійних ситуаціях відключати подачу пально-мастильних і агресивних речовин, газу, води, електроенергії, які є джерелом потенційної небезпеки у надзвичайних ситуаціях;

виконувати роботи при впливі екстремальних факторів (висота, замкнений простір, відсутність освітлення, загазованість, задимленість, відкритий вогонь, складні метеорологічні умови тощо);

4. Загальнопрофесійні вимоги:

Повинен:

раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;

дотримуватись норм технологічного процесу;

не допускати браку в роботі;

знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці і навколишнього середовища, додержуватись норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт;

використовувати, в разі необхідності, засоби попередження і усунення природних і непередбачуваних негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо);

знати основи галузевої економіки і підприємництва, інформаційних технологій та правових знань.

5. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійно-технічної освіти:

Попередній освітньо-кваліфікаційний рівень – «Рятувальник»:

- за умови підвищення кваліфікації - стаж роботи за професією «Рятувальник»

- не менше 2 років.

6. Сфера професійного використання випускника:

Діяльність, пов'язана з:

ліквідацією наслідків стихійного лиха, епідемій та інших надзвичайних ситуацій;

забезпеченням населення предметами першої необхідності у разі катастроф, надзвичайних ситуацій в мирний час.

7. Специфічні вимоги:

7.1. Вік: не менше 18 років.

7.2. Стать: чоловіча, жіноча.

7.3. Медичні обмеження.

**Типовий навчальний план
для підготовки кваліфікованих робітників**

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **3 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Загальний фонд навчального часу – **162 годин**

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин	
		Всього	З них на лабораторно - практичні роботи
1.	Загальнопрофесійна підготовка	4	
1.1.	Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва	4	
2.	Професійно-теоретична підготовка	40	25
2.1.	Технічна (спеціальна) підготовка	8	8
2.2.	Засоби індивідуального захисту	4	2
2.3.	Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист	4	2
2.4.	Альпіністська та спелеологічна підготовка	4	3
2.5.	Тактико-спеціальна підготовка	8	6
2.6.	Психологічна підготовка	4	4
2.7.	Охорона праці	8	
3.	Професійно-практична підготовка	94	
3.1.	Виробниче навчання	30	
3.2.	Виробнича практика	64	
4.	Консультації	12	
5.	Резерв часу	4	
6.	Державна кваліфікаційна атестація (або проміжна атестація при проходженні навчання)	8	
	Загальний обсяг навчального часу (без п. 4):	150	25

Перелік необхідних кабінетів, лабораторій, майстерень для підготовки кваліфікованих робітників за професією “Рятувальник”

1. Кабінети:

- загальної підготовки;
- тактико-спеціальної підготовки;
- технічної (спеціальної) підготовки;
- засобів індивідуального захисту;
- охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Натурна дільниця

для відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

3. Тренажерні комплекси та полігони:

спортивний комплекс;
навчальна башта;
база газодимозахисної служби;
теплодимокамера;
смуга психологічної підготовки.

Примітка. Для підприємств, організацій, що здійснюють професійне навчання кваліфікованих робітників:

допускається зменшення кількості кабінетів, лабораторій за рахунок їх об'єднання;

індивідуальне професійне навчання кваліфікованих робітників може здійснюватись при наявності обладнаного робочого місця;

предмет «Інформаційні технології» вивчається за погодженням підприємств – замовників кадрів.

**Типова навчальна програма з предмета
"Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва"**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Організаційно-правові засади підприємницької діяльності	1	
2.	Державна підтримка розвитку підприємництва і підприємницької діяльності	1	
3.	Законодавство України у сфері цивільного захисту. Єдина система цивільного захисту	2	
	<i>Всього:</i>	4	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Організаційно-правові засади підприємницької діяльності

Форми діяльності та умови державної реєстрації бізнесу. Правове регулювання підприємницької діяльності.

Тема 2. Державна підтримка розвитку підприємництва і підприємницької діяльності

Національна програма сприяння розвитку підприємництва в Україні. Антимонопольна політика держави.

Тема 3. Законодавство України у сфері цивільного захисту. Єдина система цивільного захисту

Структура єдиної системи цивільного захисту. Функціональні підсистеми єдиної системи цивільного захисту. Територіальні підсистеми єдиної системи цивільного захисту. Режими функціонування єдиної системи цивільного захисту.

**Типова навчальна програма з предмета
«Технічна (спеціальна) підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Механізований інструмент і засоби малої механізації	2	2
2.	Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт	6	6
	<i>Всього:</i>	8	8

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Механізований інструмент і засоби малої механізації

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з механізованим аварійно-рятувальним інструментом.

Механізований інструмент з мотоприводом: бензомоторні пили, різачки, мотоперфоратор, мотобетонолом, мотобур. Призначення, загальна будова, технічні характеристики та порядок його використання. Типові способи роботи з інструментом.

Механізований інструмент з електро-, пневмо-, гідроприводом. Кутошліфувальні машини, електромолотки, електроперфоратори та електропили. Пневматичні подушки та клинки, комплекти герметизації. Гідравлічні ножиці, розтискачі й домкрати. Загальна будова, технічна характеристика та типові способи роботи з інструментом.

Технічне обслуговування та дрібний ремонт механізованого аварійно-рятувального інструменту.

Вимоги правил охорони праці при застосуванні механізованого інструменту.

Тема 2. Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з основними засобами механізації інженерно-рятувальних робіт.

Плаваючі засоби та засоби для переправи. Човни: НЛ-8, ДЛ-10 та інші. Призначення, будова, тактико-технічні характеристики, функціональні можливості.

Човнові двигуни типу «Вихрь», «Москва» та інші. Призначення, будова, тактико-технічні характеристики. Способи встановлення на човни. Порядок і правила експлуатації.

Пересувні електростанції: освітлювальні (ЕСБ-2ВО, ЕСБ-4ВО), інженерні (ЕСБ-8И, ЕСБ-16И). Призначення, комплектація, функціональні можливості.

Технічне обслуговування та дрібний ремонт засобів механізації інженерно-рятувальних робіт.

Вимоги правил охорони праці при застосуванні засобів механізації інженерно-рятувальних робіт.

**Типова навчальна програма з предмета
«Засоби індивідуального захисту»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Класифікація засобів індивідуального захисту	2	
2.	Фільтруючі протигази	1	1
3.	Респіратори	1	1
	<i>Всього:</i>	<i>4</i>	<i>2</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Класифікація засобів індивідуального захисту

Класи і види засобів індивідуального захисту. Ізолюючі костюми. Засоби захисту органів дихання. Спеціальний одяг. Спеціальне взуття. Засоби захисту голови, рук. Засоби захисту обличчя. Засоби захисту очей. Медичні засоби захисту. Засоби колективного захисту.

Призначення засобів індивідуального захисту, їх використання, обслуговування та зберігання.

Тема 2. Фільтруючі протигази

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з Фільтруючими протигазами: ПМГ-2, ПМК та інші.

Порядок, правила застосування та обслуговування.

Тема 3. Респіратори

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з респіраторами Р-2, РД-2, КД, РП-К, «Пульс» та інші. Порядок і правила їх застосування.

Застереження при застосуванні респіраторів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Прилади радіаційної, хімічної, бактеріальної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю	2	1
2.	Спеціальна обробка	2	1
	<i>Всього:</i>	4	2

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю

Призначення, основні технічні характеристики, загальна будова, комплектність приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю: МКС-05, ДКГ-21.

Призначення, основні технічні характеристики, загальна будова, комплектність приладів хімічної розвідки: газоаналізатор ПАХ, ГСП-11.

Призначення, основні технічні характеристики, загальна будова, комплектність прилада біологічної розвідки: АСП.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання вправ з підготовки до роботи та порядку роботи з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю: МКС-05, ДКГ-21, приладами хімічної розвідки: газоаналізатором ПАХ, ГСП-11, приладом біологічної розвідки: АСП.

Тема 2. Спеціальна обробка

Рецептури, розчини та речовини, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини; інсектициди та дератизаційні препарати. Характеристика. Порядок і правила їх приготування та застосування. Заходи безпеки під час роботи з ними.

Особливості спеціальної обробки металевих, дерев'яних, гумових та шкіряних виробів.

Особливості проведення спеціальної обробки у зимових умовах.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком організації та проведення спеціальної обробки техніки, оснащення і майна; способами спеціальної обробки: часткова, повна; пунктом спеціальної обробки ПуСО та станцією обеззаражування транспорту СОТ.

Ознайомлення з заходами з охорони праці під час проведення спеціальної обробки техніки, оснащення і майна.

**Типова навчальна програма з предмета
«Альпіністська та спелеологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Пересування рятувальників по різних видах гірського рельєфу	1	
2.	Використання мотузки та інших спеціальних засобів, які забезпечують безпеку	1	1
3.	Транспортування потерпілого за допомогою тросового спорядження	2	2
	<i>Всього:</i>	4	3

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Пересування рятувальників по різних видах гірського рельєфу

Техніка пересування по легких скелях та осипах.

Техніка пересування по снігу, льоду та самозатримання.

Техніка пересування по трав'янистих схилах та самозатримання.

Забезпечення безпеки під час пересування по різних видах гірського рельєфу.

Тема 2. Використання мотузки та інших спеціальних засобів, які забезпечують безпеку

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання вправ з в'язки вузлів і обв'язок, в'язки допоміжних вузлів.

Ознайомлення з прийомами страхівки і самостраховки, устроєм вертикально-нахилених і горизонтальних перил, допоміжними спеціальними засобами при роботі з мотузкою, порядком забезпечення безпеки під час використання мотузки та інших спеціальних засобів.

Тема 3. Транспортування потерпілого за допомогою тросового спорядження

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з тросовим спорядженням (матеріальна частина).

Відпрацювання прийомів використання тросового спорядження.

Ознайомлення з організацією робіт при підйомі, спуску на траверсі потерпілого та заходами з охорони праці під час роботи з тросовим спорядженням.

**Типова навчальна програма з предмета
«Тактико-спеціальна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1	Проведення аварійно-рятувальних робіт в умовах радіаційного забруднення	2	2
2	Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті	3	2
3	Організація і проведення пошуку постраждалих	3	2
	<i>Всього:</i>	8	6

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Проведення аварійно-рятувальних робіт в умовах радіаційного забруднення

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з організацією і проведенням аварійно-рятувальних робіт при виробничих аваріях з радіаційним забрудненням.

Дезактивація будівель, споруд, територій, техніки та обладнання.

Способи зменшення дози опромінення від джерел іонізуючого випромінювання.

Обов'язки працівників, які знаходяться в зоні радіоактивного зараження.

Дії особового складу після виконання радіаційно-небезпечних робіт. Спеціальна обробка техніки, спорядження, одягу, взуття, санітарна обробка людей.

Заходи з охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних робіт в умовах виробничих аварій із радіаційним забрудненням.

Тема 2. Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті

Магістральний та промисловий (технологічний) трубопровідний транспорт, їх класифікація.

Характерні особливості надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті, загальна характеристика аварій, основні причини надзвичайних ситуацій.

Основні види робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті: рятування та евакуація людей із небезпечної зони, розвідка осередку ураження, ліквідація аварії та її наслідків.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з роботами, що проводяться при розливі нафти та нафтопродуктів: відключення пошкодженої ділянки комунікації, локалізація подальшого розповсюдження продукту (збір у

виїмки, низини, обвалування), відкачка нафтопродукту у запасні ємності.

Нейтралізація розлитої нафти та нафтопродуктів на ґрунті: фізико-механічний спосіб, механічний спосіб.

Нейтралізація нафти та нафтопродуктів при їх попаданні у водоймища, очистка водоймищ: встановлення бонових загороджень; відкачування верхнього шару води у спеціальні ємності; обробка водоймища спеціальними сорбентами; зняття і захоронення (обробка) поверхневого шару дна та берегів водоймища; очистка системи артезіанського водопостачання поблизу водоймища.

Використання засобів індивідуального захисту. Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт на трубопровідному транспорті.

Тема 3. Організація і проведення пошуку постраждалих

Основні завдання пошуку.

Ознайомлення з результатами розвідки, вивчення зони (місця) проведення робіт, характеру надзвичайної ситуації та визначення способу проведення пошуку.

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення з основними способами пошуку постраждалих: візуальний, слуховий (звуковий), прочісування місцевості, зондування, пошук по слідах, опитування свідків, пошук з повітря, пошук з використанням спеціальних приладів, службових собак.

Надання першої допомоги потерпілим.

Заходи з охорони праці під час проведення пошукових робіт.

**Типова навчальна програма з предмета
«Психологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Психологічна підготовка рятувальників до дій в умовах надзвичайних ситуацій	2	2
2.	Навички ефективного спілкування з оточуючими, як запорука успішного виконання службових завдань	2	2
	<i>Всього:</i>	4	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Психологічна підготовка рятувальників до дій в умовах надзвичайних ситуацій

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з поняттями психологічної готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій. Основні напрями формування психологічної готовності: розвиток почуття відповідальності за виконання службового обов'язку; набуття і постійне удосконалення досвіду дій в реальних умовах надзвичайних ситуацій (землетрус, вибухи, повені, пожежі, аварії на хімічних і радіаційно-небезпечних об'єктах, епідемії тощо); відпрацювання дій на моделях надзвичайних ситуацій, розвиток здібностей переносити інтенсивні екстремальні і довготривалі фізичні навантаження; накопичення досвіду гострих емоційних впливів під час роботи з постраждалими, загиблими, розвиток вольових якостей; тренування оперативного мислення.

Тема 2. Навички ефективного спілкування з оточуючими, як запорука успішного виконання службових завдань.

Лабораторно-практична робота 2. Тренінгове заняття, на якому відпрацьовуються наступні питання:

1. Види контактів, стереотип поведінки в службових ситуаціях.
2. Особливості спілкування в екстремальних ситуаціях.
3. Відпрацювання навичок спілкування з постраждалими, які перебувають в негативному психічному стані.
4. Формування вміння протидії емоційному зараженню, яке призводить до панічних настроїв під час НС.
5. Формування навичок службового спілкування з керівництвом та співслужбовцями.

Типова навчальна програма з предмета «Охорона праці»

№ з/п	Тема	Кількість годин	
		всього	з них на лабораторно-практичні роботи
1.	Правові та організаційні основи охорони праці	1	
2.	Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб	4	
3.	Основи пожежної безпеки	1	
4.	Основи електробезпеки	1	
5.	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди.	1	
	Всього:	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів про працю, Типове положення про навчання з питань охорони праці. Завдання системи стандартів безпеки праці. Права робітників на охорону праці під час роботи на підприємстві.

Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Закон України “Про загальнообов’язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

Основні вимоги Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Колективний договір.

Суспільний контроль за виконанням законодавства з охорони праці. Повноваження і права профспілок по здійсненню контролю за охороною праці.

Інструктажі з охорони праці та порядок їх проведення.

Тема 2. Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб

Аналіз і причини травматизму особового складу аварійно-рятувальних підрозділів під час несення служби та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Основні вимоги правил охорони праці до службових приміщень і споруд аварійно-рятувальних служб та формувань: утримання території, приміщень, проходів та виходів. Улаштування штучного освітлення (основне, чергове, аварійне).

Вимоги норм охорони праці до спеціального аварійно-рятувального транспорту. Заходи охорони праці під час: проведення технічного обслуговування

автомобілів (діагностування, проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування); заступлення на чергування, проведення занять і навчань, роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій; заправки пально-мастильними матеріалами та спеціальними засобами (речовинами).

Вимоги охорони праці до аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Періодичність і порядок їх випробовування.

Вимоги охорони праці до ручних драбин та рятувальних мотузок. Випробування ручних драбин.

Вимоги охорони праці під час роботи з ручним механізованим та немеханізованим інструментом.

Вимоги правил охорони праці під час несення служби, проведення тактичних занять та навчань.

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт (збір, виїзд і прямування в район надзвичайної ситуації, проведення розвідки, рятування людей та саморятування, повернення в підрозділ).

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт в будівлях і спорудах, розтині та розбиранні будівельних конструкцій. Особливості руйнування будівель землетрусами, повеннями, вибухами. Заходи охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт.

Заходи охорони праці при розбиранні великоблочних, панельних конструкцій та демонтажу покрівель будівлі.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в зоні хімічного, радіологічного і бактеріологічного забруднення.

Дія проникаючої радіації на організм людини. Характеристика збудників інфекційних захворювань людини, які можуть бути наявні при бактеріологічному забрудненні (чума, холера, сибірська виразка, тиф, віспа). Основні характеристики та класифікація небезпечних хімічних речовин.

Заходи охорони праці при роботі у засобах індивідуального захисту: засоби індивідуального захисту органів дихання та зору, індивідуальні засоби захисту шкіри, медичні індивідуальні засоби.

Заходи охорони праці при роботі на висоті. Облаштування робочого місця, будівельних риштувань, помостів, настилів.

Види аварійно-відновлювальних робіт на висоті: за допомогою підвісних люльок з лебідками, перекриття, настилів, майданчиків телескопічних веж, підіймачів, драбин, верхолазні роботи.

Заходи охорони праці під час виконання роботи на висоті в безопорному просторі з використанням верхолазного спорядження.

Заходи охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на глибині: огороження котловин і траншей, забезпеченість освітленням, захист електрокабелів, особливості проведення робіт у зимовий період. Вимоги правил безпеки праці до укріплення стінок котловин, траншей, влаштування відкосів.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в середині резервуарів та каналізаційних колекторів: загородження місця проведення робіт, рух автотранспорту, перевірка загазованості, забезпеченість індивідуальними засобами захисту.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт в горах.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт при транспортних аваріях.

Тема 3. Основи пожежної безпеки

Аналіз характерних промислових аварій, що пов'язані з пожежами на виробництві.

Стисла характеристика виробництва і пожежна небезпека технологічного процесу сировини, готової продукції, агрегатів, установок.

Вимоги пожежної безпеки на дільниці робіт.

Основні вимоги до шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Вогнегасні матеріали та речовини. Вода. Піна. Пісок. Вуглекислота. Горіння речовин і способи його зупинки. Пожежна техніка для захисту об'єктів. Вогнегасник. Переносні вогнегасники. Рідинний (водяний) вогнегасник. Хімічний пінний вогнегасник. Повітряно-пінний вогнегасник. Вуглекислотний вогнегасник. Порошковий вогнегасник. Ручний пожежний інструмент. Гасіння і профілактика пожеж на об'єктах аварійно-рятувальних служб.

Розслідування та облік пожеж, розробка заходів щодо запобігання пожежам на виробництві.

Заходи охорони праці особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб при ліквідації надзвичайних ситуацій на вибухонебезпечних об'єктах.

Охорона праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт в приміщеннях, де знаходяться посудини під тиском.

Тема 4. Основи електробезпеки

Класифікація приміщень за небезпекою ураження електричним струмом. Причини електротравм. Допуск до роботи з електрикою.

Коллективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках, порядок їх використання, зберігання і обліку, періодичність та види випробувань.

Заземлення і занулення електроустановок, їх захист, максимально допустимі заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, двигунами, трансформаторами. Ізолюючі прилади. Ізолююча підставка. Міри захисту від статичної електрики.

Опосвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок.

Плакати і знаки безпеки, що використовуються в електроустановках. Вказівні, попереджувальні, приписуючі знаки безпеки і знаки заборони.

Правила безпеки при аварійному відключенні електромережі та установок шляхом перерізання проводів під напругою.

Тема 5. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди

Санітарно-технічні методи і засоби на виробництві. Виробничий травматизм і профзахворювання. Основні причини травматизму і професійних захворювань; заходи щодо їх запобігання.

Заходи щодо поліпшення умов праці і виробничого середовища.

Засоби індивідуального колективного захисту робітників.

Основні шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація) в цехах, гранично допустимі рівні, вплив на працівників.

Вимоги до освітлення робочого місця. Типи освітлення. Правила експлуатації освітлення.

Вентиляція і конденсація повітря. Правила експлуатації систем опалення і вентиляції.

Санітарно-побутове забезпечення працюючих.

Фізіологія праці.

Загальні поняття про професійні захворювання: причини, види, облік, профілактика.

Медичне та санітарне обслуговування рятувальників.

Щорічні медичні огляди.

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **3 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

№ з/п	Тема	Кількість годин
I. Виробниче навчання		
1	Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці	3
2	Технічна (спеціальна) підготовка	6
3	Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.	6
4	Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.	6
5	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	3
6	Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій	6
Всього годин:		30
II. Виробнича практика		
1	Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці	8
2	Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення	56
Кваліфікаційна пробна робота		
Всього годин		64
Разом:		94

I. Виробниче навчання

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці

Загальна характеристика навчального процесу, роль виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників

Ознайомлення слухачів з навчальною дільницею, тренажерними комплексами та полігонами. Розташування слухачів на робочих місцях. Ознайомлення з обладнанням робочих місць слухачів.

Аварійно-рятувальний інструмент рятувальника. Призначення інструмента, правила зберігання його та користування ним.

Організація робочого місця. Порядок отримання та повернення інструмента.

Освітлення робочого місця. Режим роботи та правила поведінки на навчальній дільниці, тренажерних комплексах та полігонах.

Охорона праці в навчальних майстернях та на окремих робочих місцях. Види травм та їх причини. Попередження травматизму: захист небезпечних місць, заземлення обладнання, робота справним інструментом, використання захисних окулярів та ін.

Головні правила та інструкції з охорони праці та їх виконання. Головні правила електробезпеки.

Протипожежні заходи. Причини пожеж у навчальних приміщеннях: необережне користування вогнем, порушення правил користування електроінструментами, електронагрівальними приладами, печами. Правила користування нагрівальними приладами та електроінструментами. Правила відключення електромережі. Запобіжні заходи при використанні пожежонебезпечних рідин та газів.

Правила поведінки слухачів при пожежі, порядок виклику пожежної команди, улаштування та користування вогнегасником та внутрішніми пожежними кранами.

Тема 2. Технічна (спеціальна) підготовка

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Робота з механізованим інструментом і засобами малої механізації

Робота з механізованим інструментом з мотоприводом: бензомоторними пилами, різачками, мотоперфоратором, мотобетоноломом, мотобуром.

Відпрацювання типових способів роботи з інструментом. Вимоги правил охорони праці при роботі з ним.

Робота з механізованим інструментом з електро-, пневмо-, гідроприводом. Кутошліфувальні машини, електромолотки, електроперфоратори та електропили. Пневматичні подушки та клинки, комплекти герметизації. Гідравлічні ножиці, розтискачі й домкрати.

Технічне обслуговування та дрібний ремонт механізованого аварійно-рятувального інструменту.

Робота з засобами механізації інженерно-рятувальних робіт

Підготовка до роботи плаваючих засобів та засобів для переправ.

Підготовка до роботи (розгортання, встановлення двигуна, укладення рятувальних засобів), спуск на воду та відпрацювання прийомів керування човнами типу НЛ-8, ДЛ-10.

Підготовка до роботи та запуск пересувних електростанцій типу ЕСБ-2ВО, ЕСБ-4ВО, ЕСБ-8И, ЕСБ-16И. Відпрацювання типових способів та прийомів роботи з обладнанням електростанцій.

Обслуговування засобів механізації інженерно-рятувальних робіт після експлуатації.

Тема 3. Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Підготовка апаратів до експлуатації

Відпрацювання порядку виконання перевірки № 1 апаратів стисненого повітря АСВ-2 та АВІМ: перевірка справності маски та надійності приєднання до легеневого автомата; огляд протигазу, підгонка ременів; перевірка герметичності апарата на розрідження; перевірка роботи легеневого автомата та клапана видиху; перевірка тиску повітря в балоні та справності вмикача резерву (сигнального пристрою); перевірка герметичності системи високого тиску.

Відпрацювання порядку виконання оперативної перевірки апаратів стисненого повітря АСВ-2 та АВІМ: перевірка тиску повітря в балонах; перевірка резерву (сигнального пристрою); перевірка герметичності протигазу на розрідження; перевірка роботи легеневого автомата; перевірка роботи клапана видиху.

Усунення можливих несправностей протигазу під час роботи

Усунення можливих несправностей протигазів під час роботи: припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху.

Дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.

Обслуговування протигазу після роботи.

Робота в непридатному для дихання середовищі за допомогою апаратів стисненого повітря

Роботи із застосуванням апаратів при використанні спеціального спорядження в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальника (газодимозахисника), який працює в складі ланки, щодо порядку включення та виключення з протигазу в непридатному для дихання середовищі.

Підготовка до включення в апарат: дії під час проведення перевірки № 1, дії в складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки.

Виконання обов’язків постового на посту безпеки.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “В апарати включись!”. Виконання дій складом ланки по застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхування, засобів освітлення, засобів зв’язку, інструменту), рух ланки в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

Проведення розрахунків постовим поста безпеки

Вирішення типових задач згідно з методикою проведення розрахунків. Визначення мінімального тиску в балонах апаратів, необхідного для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при ліквідації надзвичайної ситуації. Розрахунок часу роботи в апаратах, часу захисної дії протигазу.

Тема 4. Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Проведення рятувальних робіт із верхніх поверхів будівлі за допомогою альпіністського спорядження

Рятування потерпілих з верхніх поверхів будівлі різними способами за допомогою альпіністського спорядження. Страхівка потерпілого та рятувальника під час його спуску. Надання потерпілому першої медичної допомоги.

Виконання робіт по знеструмленню будівлі з використанням діелектричних засобів захисту.

Проходження смуги психологічної підготовки рятувальника

Подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, загазованості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння.

Рятування потерпілих на снарядах під час проходження смуги психологічної підготовки та надання їм першої медичної допомоги.

Робота в газодимній камері з відпрацюванням дій щодо проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації, пошуку, виведення, винесення і транспортування потерпілого в безпечну зону

Рух аварійно-рятувального відділення в апаратах захисту органів дихання при проведенні розвідки.

Проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, вивід і транспортування його в безпечну зону та надання першої медичної допомоги.

Робота в апаратах захисту органів дихання в умовах підвищеної температури та фізичного навантаження, з використанням спеціальних снарядів у газодимній камері.

Рятування потерпілих з-під завалів та зруйнованих споруд

Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки, надання їм першої медичної допомоги.

Зв'язування рятувальних мотузок між собою альпіністськими вузлами в залежності від діаметру мотузок.

В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів навчальної башти за допомогою подвійної рятувальної петлі.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

Проведення робіт по рятуванню потерпілих із колодязів підземних комунікацій.

Розгортання рятувального спорядження, збирання системи „Поліспаст” для підйому та спуску вантажу. Включення в апарат захисту органів дихання, спуск у колодязь. Проведення робіт по звільненню потерпілого та транспортуванню його по горизонтальному каналу підземної комунікації в умовах обмеженого простору. Підйом потерпілого з підземної комунікації на поверхню з використанням системи „Поліспаст” та надання йому першої медичної допомоги.

Тема 5. Радіаційний та хімічний захист

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Підготовка до роботи та перевірка працездатності дозиметрів-радіометрів типу МКС-05 («ТЕРРА», «ТЕРРА-П») та дозиметрів гамма-випромінювання індивідуальних типу ДКГ-21 «EcotestCARD».

Визначення рівня гамма-випромінювання та наявності бета- випромінювання на місцевості та на техніці за допомогою цих приладів.

Визначення наявності отруйних речовин у повітрі, воді та ґрунті за допомогою військового приладу хімічної розвідки ВПХР.

Проведення спеціальної обробки

Приготування рецептур та розчинів, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини. Порядок і правила їх застосування. Заходи безпеки під час роботи з ними.

Проведення спеціальної обробки техніки, оснащення і майна. Розгортання пункту спеціальної обробки ПуСО та станції обеззаражування транспорту СОТ.

Спеціальна обробка металевих, дерев'яних, гумових та шкіряних виробів.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення спеціальної обробки техніки, оснащення і майна.

Тема 6. Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопроводному транспорті

Розвідка осередку ураження.

Роботи, що проводяться при розливі нафти та нафтопродуктів: відключення пошкодженої ділянки комунікації, локалізація подальшого розповсюдження продукту (збір у виїмки, низини, обвалування), відкачка нафтопродукту у запасні ємності.

Нейтралізація розлитої нафти та нафтопродуктів на ґрунті: фізико-механічний спосіб (випалювання), механічний спосіб (видалення зараженого шару ґрунту, засипання ізолюючими матеріалами).

Нейтралізація нафти та нафтопродуктів при їх попаданні у водоймища, очистка водоймищ: встановлення бонових загороджень; відкачування верхнього шару води у спеціальні ємності; обробка водоймища спеціальними сорбентами; зняття і захоронення (обробка) поверхневого шару дна та берегів водоймища;

очистка системи артезіанського водопостачання поблизу водоймища.

Використання засобів індивідуального захисту. Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт на трубопровідному транспорті.

Відпрацювання такелажних робіт

В'язання основних такелажних вузлів.

Підйом, відтяжка, опускання та розстропування вантажів.

Застосування сигналізації при переміщенні вантажів кранами.

Заходи з охорони праці під час проведення такелажних робіт.

Проведення пошуково-рятувальних робіт в горах та на гірських річках. Транспортування потерпілого за допомогою тросового спорядження

Відпрацювання способів та прийоми транспортування потерпілих за допомогою тросового спорядження. Виконання прийомів використання тросового спорядження.

Виконання робіт при підйомі, спуску на траверсі потерпілого.

Підйом потерпілого: із застосуванням лебідки, поліспастом.

Надання потерпілим першої медичної допомоги.

Заходи з охорони праці під час роботи з тросовим спорядженням.

II. Виробнича практика

Тема 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці

Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні).

Ознайомлення з формуванням, його структурою та організацією діяльності. Ознайомлення з обладнанням і пристроями, інвентарем і інструментами. Ознайомлення з робочими місцями. Допоміжні підрозділи та служби, їхні завдання та основні функції.

Організація служби охорони праці на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні). Засоби охорони праці та індивідуального захисту.

Тема 2. Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення

Самостійне виконання робіт рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики з використанням сучасних технологій, інструменту, пристроїв, обладнання та дотриманням норм і правил охорони праці, виробничої санітарії і протипожежного захисту.

Примітка. Детальна програма виробничої практики розробляється кожним навчальним закладом окремо з врахуванням сучасних технологій, новітніх устаткувань та матеріалів, умов проведення аварійно-рятувальних робіт, за погодженням з підприємствами-замовниками кадрів та затверджується в установленому порядку.

Кваліфікаційна пробна робота

Приклади робіт

1. Підготовка до роботи пневматичного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою пневматичного рятувального обладнання

2. Підготовка до роботи гідравлічного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою гідравлічного рятувального обладнання.

3. Підготовка до роботи електричного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт.

4. Розгортання пересувної електричної станції, підключення та робота з електроінструментом. Згорання електричної станції після завершення роботи та обслуговування обладнання.

5. Підготовка бензомоторної пили до роботи, підготовка паливної суміші для неї та її заправка, приведення до готовності та запуск. Розпилювання дерев та дерев'яних конструкцій під час розчистки завалів.

6. Закріплення вірьовки за конструкцію різними способами. В'язання подвійної рятувальної петлі з одяганням її на потерпілого. Зв'язування вірьовок між собою альпіністськими вузлами в залежності від їх діаметра. В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

7. В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

8. Рятування умовного потерпілого з верхніх поверхів навчальної башти за допомогою подвійної рятувальної петлі.

9. Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

10. Дії рятувальника у складі відділення за командами “Апарати надіти!” та “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командами “В апарати включись!” та “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

11. Усунення можливих несправностей (припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху) проти газів під час роботи.

12. Дії рятувальника під час втрати свідомості одним з членів відділення.

13. Проведення розвідки та ліквідація аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, його вивід і транспортування в безпечну зону.

14. Підготовка до роботи та перевірка працездатності дозиметрів-радіометрів типу МКС-05 («ТЕРРА», «ТЕРРА-П») та дозиметрів гамма-випромінювання індивідуальних типу ДКГ-21 «EcotestCARD». Визначення рівня гамма-

випромінювання та наявності бета- випромінювання на місцевості та на техніці за допомогою цих приладів.

15. Накладання бандажу на пошкоджені цистерни та трубопроводи (у засобах індивідуального захисту). Дегазація місця розливу хімічно-небезпечної речовини.

16. Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.

17. Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

18. Пошук і евакуація потерпілих з частково зруйнованої споруди та з колодязів підземних комунікацій.

19. Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

20. Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

21. Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

22. Знеструмлення будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин. Надання невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

23. Зупинка кровотечі. Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

Критерії кваліфікаційної атестації випускників

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **3 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Бали	Знас	Бали	Уміє
1.	Слухач (учень) має поверхневі базові загальні знання з регламенту і функціонування аварійно-рятувальних служб, основ організації їх роботи; класифікації, призначення і тактико-технічні характеристики засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, аварійно-рятувальних машин спеціального призначення СМРХР-ЛК та ін., приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю, такелажного оснащення, засобів індивідуального захисту людини. Знання потребують постійної підтримки.	1	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з використанням механізованого інструменту та засобів малої механізації; проведення деяких видів такелажних робіт; технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, обладнання аварійно-рятувальних машин під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.
2	Слухач (учень) має незначні загальні знання нормативної бази з проведення аварійно-рятувальних робіт; класифікації, призначення і тактико-технічні характеристики засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, плаваючих засобів та найпростіших засобів для переправи; бонових загороджень; пересувних електростанцій. Знання потребують постійної підтримки.	2	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати окремі фрагменти найпростіших видів робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті з використанням немеханізованого інструменту під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.
3	Слухач (учень) має незначні знання з теорії організації та ведення аварійно-рятувальних робіт з використанням механізованого інструменту;	3	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний готувати до роботи прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної)

	<p>засобів механізації інженерно-рятувальних робіт; аварійно-рятувальних машин спеціального призначення для проведення радіаційної і хімічної розвідки та лабораторного контролю СМРХР-ЛК; приладів радіаційної, розвідки та дозиметричного контролю типу «ТЕРРА», ДКГ тощо. Знання потребують постійної підтримки.</p>		<p>розвідки та дозиметричного контролю; проводити окремі елементи найпростіших видів рятувальних робіт з використанням механізованого інструменту, засобів малої механізації, простих засобів механізації інженерно-рятувальних робіт у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікації.</p>
4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань нормативної бази з організації та проведення аварійно-рятувальних робіт; будови, характеристик, функціональних можливостей та застосування аварійно-рятувальної техніки; системи технічного обслуговування машин та агрегатів; особливостей небезпечного впливу на людину шкідливих факторів та надання їй першої медичної допомоги. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>	4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні окремих елементів аварійно-рятувальних робіт: проводить розвідку, пошук постраждалих в зонах надзвичайних ситуацій; визначає наявність вражаючих факторів та рівень небезпеки під час виконання газонебезпечних, вибухонебезпечних і газоелектрозварювальних робіт; використовує засоби індивідуального захисту людини; використовує засоби механізації інженерно-рятувальних робіт, прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікації.</p>
5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з питань організації та проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті; класифікації та призначення аварійно-рятувальних машин спеціального призначення для проведення радіаційної та</p>	5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при проведенні аварійно-рятувальних робіт: проводить первинну оцінку оперативної обстановки на місці надзвичайної ситуації; здійснює роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті з використанням механізованого</p>

	хімічної розвідки; призначення, основних характеристик та принципів застосування засобів зв'язку; корозії металів та засобів захисту від неї. Усвідомлено користується технічною документацією. Несе часткову відповідальність за своє навчання.		інструменту та засобів механізації інженерно-рятувальних робіт. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікації
6	Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з питань організації та проведення аварійно-рятувальних робіт; порядку проведення розвідки та пошуку потерпілих в зонах надзвичайних ситуацій; правил застосування всіх основних зразків інструменту та засобів механізації інженерно-рятувальних робіт; правил користування засобами зв'язку та індивідуального захисту; надання першої медичної допомоги; системи та завдань технічного обслуговування машин та агрегатів. Користується окремими видами технічної, конструкторської документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.	6	Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні значної кількості компонентів професійних завдань: проводить розвідку, пошук постраждалих в лісі, горах, на водних об'єктах тощо, їх евакуацію та підтримку життєво важливих функцій організму; проводить первинну оцінку оперативної обстановки на місці надзвичайної ситуації, визначає можливі шляхи її подальшого розвитку; застосовує при проведенні рятувальних робіт всі основні зразки інструменту і засоби механізації інженерно-рятувальних робіт; проводить спеціальну обробку техніки, оснащення і майна на пунктах спеціальної обробки. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікації.
7	Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання з питань організації та проведення аварійно-рятувальних робіт; правил застосування всіх основних зразків інструменту та засобів механізації інженерно-рятувальних робіт; застосування плаваючих засобів та засобів для переправи, пересувних електростанцій різного	7	Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні переважної більшості прийомів і технологічних операцій зі всіма зразками обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин та механізованого інструменту; вміє користуватись засобами оперативного зв'язку; виконує завдання за типовим алгоритмом у стандартних ситуаціях; адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює

	<p>призначення та модифікацій; правил користування засобами зв'язку та індивідуального захисту; проведення технічного обслуговування машин та агрегатів; надання першої медичної допомоги. Користується видами технічної, конструкторської документації. Відповідає за своє власне навчання.</p>		<p>ступінь ризику; може здійснювати самопомогу, рятувати людей під час проведення аварійно-рятувальних робіт. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Кваліфікація присвоюється, але потребує подальшого удосконалення через досвід роботи або навчання.</p>
8	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові знання, пов'язані з організацією та проведенням аварійно-рятувальних робіт; будовою, експлуатацією, технічним обслуговуванням, принципами і прийомами застосування та можливостями рятувального інструменту і засобів механізації інженерно-рятувальних робіт; застосуванням засобів індивідуального захисту; тактикою рятування та саморятування. Усвідомлено користується деякими видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за власне навчання.</p>	8	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій під час проведення аварійно-рятувальних робіт, із застосуванням всіх зразків рятувального інструменту, табельного обладнання спеціальних аварійно-рятувальних машин, засобів оперативного зв'язку та індивідуального захисту; застосуванні основних прийомів самоконтролю та методів контролю за якістю роботи. Достатньо усвідомлено користується технічною та конструкторсько-технологічною документацією, що надається. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.</p>
9	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання, пов'язані з проведенням аварійно-рятувальних та пошукових робіт; основних видів такелажних робіт; характером впливу на людину шкідливих факторів; особливостями надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті; способами евакуації постраждалих з осередків</p>	9	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички проведення розвідки та пошуку постраждалих в зонах надзвичайних ситуацій, лісі, горах, на водних об'єктах тощо; проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на трубопровідному транспорті; користування механізованим інструментом та обладнанням спеціальних машин, здійснення їх профілактичного</p>

	<p>ураження; вимогами до професійних якостей рятувальника, психологічними особливостями поведінки населення в надзвичайних ситуаціях; вимогами з охорони праці при роботі з аварійно-рятувальним інструментом; призначенням, будовою та характеристиками механізованого інструменту, плаваючих засобів та засобів для переправи, пересувних електростанцій, бонових загороджень, аварійно-рятувальних машин спеціального призначення типу СМРХР-ЛК, приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю типу «ТЕРРА», оснащення та обладнання для проведення рятувальних робіт у горах, печерах та на гірських річках, ізолюючих протигазів регенеративного типу; принципами організації та правилами ведення зв'язку; системою та завданням технічного обслуговування рятувального обладнання та машин спеціального призначення; способами спеціальної обробки техніки, оснащення і майна. Користується всіма видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за своє навчання</p>		<p>огляду та налагоджування; роботи з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю типу «ТЕРРА»; проведення спеціальної обробки техніки, оснащення і майна на пунктах спеціальної обробки; роботи з засобами оперативного зв'язку; відключення в аварійних ситуаціях подачі газу, води, електроенергії; виконання робіт при впливі екстремальних факторів; транспортування потерпілих в гірській місцевості; рятування людей під час проведення аварійно-рятувальних робіт, надання першої медичної допомоги; адекватно реагує на небезпеку, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самопомогу; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються під час надзвичайної ситуації, володіє навичками їх нейтралізації; добре переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження; Самостійно і в цілому правильно організовує робоче місце. Усвідомлено користується технічною та конструкторсько-технологічною документацією. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.</p>
10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні</p>	10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошукових робіт рятуванні людей та наданні їм першої медичної допомоги; проведенні відновлювальних</p>

	<p>знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується всіма видами конструкторсько-технологічної документації. Здатен до самокерування при навчанні.</p>		<p>робіт при аваріях на трубопровідному транспорті; застосуванні обладнання спеціальних машин, здійсненні їх технічного обслуговування та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; проведенні спеціальної обробки; роботі з засобами електрозабезпечення та оперативного зв'язку; виконанні робіт при впливі негативних факторів. Адекватно реагує на небезпеку, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самопомогу; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації; добре переносить значні короткочасні фізичні і нервово-емоційні навантаження.</p> <p>Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.</p>
11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та правильно її застосовує. Здатен</p>	11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні розвідки та пошуку постраждалих, їх рятуванні та наданні першої медичної допомоги; проведенні відновлювальних робіт при аваріях на трубопровідному транспорті; застосуванні обладнання спеціальних машин, здійсненні їх технічного обслуговування, та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; проведенні спеціальної обробки;</p>

	до самокерування при навчанні.		роботі з засобами електрозабезпечення та оперативного зв'язку; виконанні робіт при впливі екстремальних факторів. Адекватно реагує на небезпеку, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самопомогу; розрізняє основні негативні стани, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, володіє навичками їх нейтралізації, застосовує основні техніки саморегуляції та психологічної реабілітації; добре переносить значні короткочасні фізичні і нервово-емоційні навантаження. Завдання виконує відповідно до вимог технічної і конструкторсько-технологічної документації. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.
12	Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та довідковою інформацією в повному обсязі та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при	12	Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт, і наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самопомогу; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час

	<p>навчанні.</p>	<p>надзвичайної ситуації, володіє навичками їх нейтралізації, застосовує основні техніки саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності; добре переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження без вираженої емоційної напруги. Усвідомлено користується технічною та конструкторсько-технологічною документацією. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно та надавати допомогу собі рівним. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у виняткових ситуаціях.</p>
--	------------------	--

Перелік основних обов'язкових засобів навчання

№ з/п	Найменування	Кількість на групу з <u>15 осіб</u>		При- мітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1	2	3	4	5
	Спеціальні машини			
1.	Спеціальна аварійно-рятувальна машина		1	
	Аварійно-рятувальний інструмент, прилади та пристрої			
	<i>Аварійно-рятувальний інструмент</i>			
2.	Комплект аварійно-рятувального електроінструменту		1	
3.	Комплект аварійно-рятувального гідравлічного інструменту		1	
4.	Комплект аварійно-рятувального пневмоінструменту		1	
5.	Комплект шансового інструменту		1	
6.	Комплект інструменту ручного аварійно-рятувального (ІРАР)		1	
	<i>Прилади і пристрої</i>			
7.	Прилад для розшуку потерпілих (акустичний)		1	
8.	Прилад для розшуку потерпілих (тепловий)		1	
9.	Електростанція переносна з комплектом освітлювального устаткування та кабельною мережею		1	
10.	Компресор		1	
11.	Мотопила		1	
12.	Мотопомпа		1	
13.	Комплект бонових загороджень		1	
14.	Ручна лебідка		3	
15.	Радіостанція малої потужності УКХ, що носитья		4	
16.	Військовий прилад хімічної розвідки ВПХР		3	
17.	Рентгенметр-радіометр ДП-5В		3	
18.	Дозиметри-радіометри типу МКС-05 («ТЕРРА», «ТЕРРА-П»).		3	

19.	Дозиметри гамма-випромінювання індивідуальні типу ДКГ-21 «EcotestCARD»		3	
20.	Комплекти індивідуальних дозиметрів		4	
21.	Газосигналізатор багатофункціональний ручний		1	
22.	Комплект відбору проб		2	
23.	Укладка для забору проб на індикацію /ветеринарна/		2	
24.	Навчальні набори дегазуючих і отруйних речовин		8	
25.	Комплект знаків загородження КЗО-1, що носяться		3	
26.	Автомобільний комплект для спецобробки типу ДК-4		3	
27.	Комплект для спецобробки автотранспортної техніки ИДК-1		2	
	<i>Пожежогасіння</i>			
28.	Штурмова драбина		2	
29.	Драбина палиця		1	
30.	Висувна драбина Д-60		1	
31.	Установка комбінованого гасіння пожежі УКГП		1	
32.	Вогнегасник порошковий		2	
33.	Вогнегасник вуглекислотний		2	
34.	Вогнегасник повітряно-пінний		2	
	<i>Альпіністське</i>			
35.	Комплект верхолазного спорядження		3	
36.	Комплект альпіністського спорядження		1	
37.	Комплект кріпильно-страховочного спорядження		1	
	<i>Рятування на воді</i>			
38.	Надувний човен з двигуном на 4-5 осіб		1	
39.	Човен типу НЛ-8		1	
40.	Човен типу ДЛ-10		1	
41.	Жилет рятувальний		5	
42.	Круг рятувальний		2	
43.	Пристрій для рятування на воді (в літній період) «Кінець Александра»		1	
	<i>Допоміжні засоби</i>			
44.	Комплект технічної перевірки протигазів КПП		1	
45.	Ліхтар (типу дубинки)		5	
46.	Стрічка мірна 20 і 24 метри		1	
47.	Рулетка металева 10м		1	
48.	Сигнально гучномовний пристрій		1	

49.	Гучномовець		3	
	Оснащення та спорядження			
	<i>Індивідуального захисту</i>			
50.	Апарати на стисненому повітрі		4	Всі однієї марки
51.	Протигаз фільтруючий	15		
52.	Протигаз промисловий фільтруючий		3	
53.	Коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
54.	Коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
55.	Гопкалітовий патрон	15		
56.	Протигаз дитячий типу ПДФ		2	
57.	Камера дитяча захисна КЗД		1	
58.	Респіратори протиаерозольні типу «Пелюсток», «Кама», У-2К, Ф-62Ш	15		
59.	Респіратори протигазоаерозольні типу «Пелюсток-В», «Пелюсток-К», «Пелюсток-Алан», «Кама-2000ГП», У-2ГПм	15		
60.	Респіратори газопилозахисні протигазові патронного типу РПГ-67, Ру-60М, РПА-ГП, РПГ-01		5	
61.	Костюм тепловідбивний ИНДЕКС-1.		1	
62.	Легкий захисний костюм Л-1		5	
63.	Загальновійськовий захисний комплект ОЗК		5	
64.	Комплект бойового одягу	15		
65.	Захисна маска для тварин		2	
	<i>Медичне</i>			
66.	Ноші санітарні		1	
67.	Лямки до нош санітарних		2	
68.	Набір ротоглоточних повітроводів		3	
69.	Дошка транспортувальна довга		1	
70.	Дошка транспортувальна коротка		1	
71.	Набір шин: дротяна драбинна 75см, 120 см, фанерна, Дитерихса та транспортна		3	
72.	Шийний комір-корсет		1 к-т	
73.	Підставка для голови		3	
74.	Ножиці		5	
75.	Комплект перев'язувального матеріалу		3	
76.	Сумка медична санітарна		1	
77.	Джгут кровоспинний гумовий стрічковий		3	

78.	Медична аптечка		5	
79.	Індивідуальна аптечка водія		3	
80.	Сумка ветеринарна		3	
81.	Шприц разового використання	15		
82.	Пов'язка медична мала		5	
83.	Пов'язка медична велика		5	
84.	Індивідуальний перев'язочний пакет /ППП/ з гумовою оболонкою		5	
85.	Пакет перев'язочний медичний		5	
	Натурна ділянка			
	навчальні місця для відпрацювання вправ та комплексних робіт:			
86.	з аварійно-рятувальним інструментом;		1	
87.	з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю;		1	
88.	з дегазації та дезактивації об'єктів і територій;		1	
89.	із засобами пожежогасіння;		1	
90.	з проведення рятувальних робіт при аваріях на транспорті;		1	
91.	з проведення рятувальних робіт з під завалів, розбирання будівельних конструкцій;		1	
92.	із знеструмлення об'єкту з використанням діелектричних засобів захисту.		1	
	Моделі, макети, муляжі:			
93.	Реанімаційний тренажер зі світловим контролем		1	
94.	Комплект моделей, які імітують рани і травми		1	
95.	Муляжі для виконання вправ з рятування постраждалих у надзвичайних ситуаціях (манекени)			за необхідністю
	Плакати			за необхідністю
	Схеми			за необхідністю
	Стенди			за необхідністю
	Макети			за необхідністю

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник

Код: 5169

Кваліфікація 2 клас

**Видання офіційне
Київ 2009**

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника професійно-технічного навчального закладу

- 1. Професія:** 5169. Рятувальник
(код, назва професії)
- 2. Кваліфікація:** 2 клас
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)
- 3. Кваліфікаційні вимоги:**

Повинен знати:

нормативно-правові, інші документи, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб, основи організації їх роботи, правила проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

професійні якості, які необхідні рятувальнику та форми і шляхи їх удосконалення, психологічні особливості поведінки населення в надзвичайних ситуаціях, основи саморегуляції й психологічної реабілітації;

призначення, будову, тактико-технічні характеристики та функціональні можливості основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт: плаваючих засобів та засобів переправи типу ПТС, БМК та ін., простих вантажних механізмів типу Т-68А, Т-69, ЛР та ін., кранів типу К, КС та ін., пересувних компресорних станцій типу ЗИФ, ПКС та ін., мотопомп, господарських пересувних електростанцій типу ПЕС, ЖЕС та ін.;

тактико-технічні характеристики та функціональні можливості аварійно-рятувальних машин спеціального призначення;

призначення, основні технічні характеристики, загальну будову, комплектність приладів радіаційної, хімічної, розвідки та дозиметричного контролю типу МКС-У, РКС, 662 КТ, 342 КТ та ін.;

порядок проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель, при аваріях на залізничному транспорті;

види скель та основні способи руху по них[;

особливості проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на підвісних канатних дорогах;

порядок здійснення санітарної обробки людей після проведення аварійно-рятувальних робіт;

призначення, будову, склад, технічні характеристики, порядок і правила застосування саморятівників фільтруючих типу ГДЗК, СПП та ін., захисних комплектів та костюмів типу ГДЗК, ОКЗК, КЗС та ін.;

загальні відомості про матеріали, що застосовуються при виготовленні аварійно-рятувальної техніки та обладнання;

правила, прийоми і послідовність проведення пошуково-рятувальних робіт в ускладнених умовах;

способи та порядок швидкої евакуації постраждалих з осередків ураження;

структуру тимчасового пункту життєзабезпечення постраждалого населення, призначення та будову модулів пункту;

Повинен уміти:

проводити аварійно-рятувальні роботи при руйнуванні будівель та при аваріях на залізничному транспорті;

визначати наявність вражаючих факторів та рівень безпеки під час виконання газонебезпечних, вибухонебезпечних і газоелектрозварювальних робіт у приміщеннях, підвалах, колодязях тощо і приймати оптимальне рішення;

виконувати аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи з використанням механізованого аварійно-рятувального інструменту, аварійно-рятувальних машин спеціального призначення та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

орієнтуватись на місцевості і рухатись по ній з використанням місцевих орієнтирів, різних ознак та за допомогою топографічної карти;

здійснювати технічне обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, аварійно-рятувальних машин спеціального призначення та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт;

проводити санітарну обробку людей на санітарному обмивочному пункті;

застосовувати при проведенні аварійно-рятувальних робіт саморятівники фільтруючого типу, захисні комплекти та костюми;

адекватно реагувати на небезпеку, яка виникла раптово, усвідомлювати ступінь ризику, здійснювати самодопомогу;

застосовувати техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів (паніка, істерія, афект, ступор тощо), управління негативними психічними станами постраждалих, застосовувати методики саморегуляції психічних станів та відновлення працездатності;

надавати першу медичну допомогу постраждалим;

добре переносити значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги;

4. Загальнопрофесійні вимоги:**Повинен:**

раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;

дотримуватись норм технологічного процесу;

не допускати браку в роботі;

знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці і навколишнього середовища, додержуватись норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт;

використовувати, в разі необхідності, засоби попередження і усунення природних і непередбачуваних негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо);

знати основи галузевої економіки і підприємництва, інформаційних технологій та правових знань.

5. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійно-технічної освіти:

Попередній освітньо-кваліфікаційний рівень – «Рятувальник» 3-го класу:

- за умови підвищення кваліфікації — стаж роботи за професією «Рятувальник» 3-го класу - не менше 2 років.

6. Сфера професійного використання випускника:

Діяльність, пов'язана з:

ліквідацією наслідків стихійного лиха, епідемій та інших надзвичайних ситуацій;

забезпеченням населення предметами першої необхідності у разі катастроф, надзвичайних ситуацій в мирний час.

7. Специфічні вимоги:

7.1. Вік: не менше 18 років.

7.2. Стать: чоловіча, жіноча.

7.3. Медичні обмеження.

**Типовий навчальний план
для підготовки кваліфікованих робітників**

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **2 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Загальний фонд навчального часу – **162 години**

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин	
		Всього	З них на лабораторно - практичні роботи
1.	Загальнопрофесійна підготовка	4	
1.1.	Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва	4	
2.	Професійно-теоретична підготовка	40	21
2.1.	Технічна (спеціальна) підготовка	8	6
2.2.	Засоби індивідуального захисту	4	3
2.3.	Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист	4	3
2.4.	Альпіністська та спелеологічна підготовка	4	1
2.5.	Тактико-спеціальна підготовка	8	4
2.6.	Психологічна підготовка	4	4
2.7.	Охорона праці	8	
3.	Професійно-практична підготовка	94	
3.1.	Виробниче навчання	30	
3.2.	Виробнича практика	64	
4.	Консультації	12	
5.	Резерв часу	4	
6.	Державна кваліфікаційна атестація (або проміжна атестація при проходженні навчання)	8	
	Загальний обсяг навчального часу (без п. 4):	150	21

Перелік необхідних кабінетів, лабораторій, майстерень для підготовки кваліфікованих робітників за професією “Рятувальник”

1. Кабінети:

- загальної підготовки;
- тактико-спеціальної підготовки;
- технічної (спеціальної) підготовки;
- засобів індивідуального захисту;
- охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Натурна дільниця

для відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

3. Тренажерні комплекси та полігони:

спортивний комплекс;
навчальна башта;
база газодимозахисної служби;
теплодимокамера;
смуга психологічної підготовки.

Примітка. Для підприємств, організацій, що здійснюють професійне навчання кваліфікованих робітників:

допускається зменшення кількості кабінетів, лабораторій за рахунок їх об'єднання;

індивідуальне професійне навчання кваліфікованих робітників може здійснюватись при наявності обладнаного робочого місця;

предмет «Інформаційні технології» вивчається за погодженням підприємств – замовників кадрів.

**Типова навчальна програма з предмета
"Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва"**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Ефективність використання виробничих фондів	2	
2.	Законодавство України у сфері цивільного захисту. Управління єдиною системою цивільного захисту	2	
	<i>Всього:</i>	4	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Ефективність використання виробничих фондів

Показники використання основних і оборотних фондів підприємства. Знос і амортизація основних фондів підприємства.

Тема 2. Законодавство України у сфері цивільного захисту. Управління єдиною системою цивільного захисту

Система органів управління цивільним захистом. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань цивільного захисту. Органи оперативного реагування на надзвичайні ситуації у сфері цивільного захисту. Органи управління та сили цивільного захисту, що виконують завдання цивільного захисту. Регіональні і місцеві органи управління та сили цивільного захисту.

**Типова навчальна програма з предмета
«Технічна (спеціальна) підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт	2	
2.	Аварійно-рятувальні машини спеціального призначення	4	4
3.	Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання	2	2
	<i>Всього:</i>	8	6

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт

Основні засоби механізації інженерно-рятувальних робіт.

Плаваючі засоби та засоби для переправи. Плаваючі транспортери та катери: ПТС, ПТС-2, БМК-150(130) та інші. Призначення, функціональні можливості.

Крани: КС-3582А, КС-3563, К-162, КС-5363 та інші. Призначення, функціональні можливості.

Пересувні компресорні станції: ПКС-5, ПКС-6, ПКС-6М та інші. Призначення, функціональні можливості.

Господарські пересувні електростанції: ПЕС-3, ПЕС-12-200, ПЕС-15, ПЕС-35, ПЕС-60, ЖЕС-2, ЖЕС-4, ЖЕС-9, ЖЕС-60 та інші. Призначення, функціональні можливості. Можливість їх використання під час надзвичайних ситуацій.

Тема 2. Аварійно-рятувальні машини спеціального призначення

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальними машинами спеціального призначення.

Додаткове рятувальне обладнання САРМ: гідравлічний перетискач труб, гідравлічний дверний циліндр, гідравлічний різак сталевго тросу та електрокабелю, комплекти ланцюгових насадок до гідравлічного інструменту, клини та блоки, затискні кулі, пилака для різки скла, колісний адаптер, захисний екран, чохол подушки безпеки, захисні чохла, пневмозубило.

Прості вантажні механізми. Ручні лебідки: Т-68А, Т-69, ЛР-0,5, ЛР-1, ЛР-2 та інші. Призначення, будова, тактико-технічні характеристики, функціональні можливості.

Тема 3. Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з системою та завданнями технічного обслуговування машин та агрегатів, видами та періодичністю технічного обслуговування, призначенням, тривалістю та обсяг технічного обслуговування машин та агрегатів, заходами з охорони праці під час проведення технічного обслуговування машин та агрегатів.

Відпрацювання вправ з технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту (електро-, пневмо-, гідро- мото-).

Відпрацювання вправ з технічного обслуговування аварійно-рятувальних машин спеціального призначення та інженерної техніки.

**Типова навчальна програма з предмета
«Засоби індивідуального захисту»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Загальні правила та охорона праці під час роботи в протигазах. Пост безпеки	2	1
2.	Саморятівники фільтруючі	1	1
3.	Захисні комплекти та костюми	1	1
	<i>Всього:</i>	<i>4</i>	<i>3</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Загальні правила та охорона праці під час роботи в протигазах. Пост безпеки

Мінімальний тиск у балонах апаратів для постановки в оперативну обслугову. Перевірка протигаза під час заступання на чергування. Склад та спорядження ланки ГДЗС.

Особливості організації роботи підрозділів ГДЗС при роботі в підземних спорудах.

Пост безпеки, умови його організації та завдання. Обов'язки постового поста безпеки. Методика проведення розрахунків.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання порядку включення у протигаз і виключення з протигаза; дій газодимозахисника щодо усунення можливих несправностей протигазів під час роботи; дій особового складу ланки під час втрати свідомості одного з її членів; порядку обслуговування протигаза після роботи.

Ознайомлення з порядком визначення мінімального тиску в балонах апаратів для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при роботі в осередках ураження; часу роботи в осередках ураження, часу захисної дії протигаза.

Тема 2. Саморятівники фільтруючі

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з газодимозахисними комплектами типу ГДЗК, порядок і правила їх застосування.

Шахтні саморятівники типу СПП-4; СПП-5, принцип дії, порядок і правила їх застосування.

Застереження при застосуванні саморятівників фільтруючого типу.

Тема 3. Захисні комплекти та костюми

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення з захисним одягом фільтруючого типу. Комплекти фільтруючого захисного одягу типу ОКЗК (ОКЗК-М), ОКЗК-Д, КЗС, принцип захисної дії, порядок і правила їх застосування.

**Типова навчальна програма з предмета
«Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Прилади радіаційної, хімічної, бактеріальної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю	2	2
2.	Спеціальна обробка	2	1
	<i>Всього:</i>	4	3

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з призначенням, основними технічними характеристиками, загальною будовою, комплектністю, підготовкою до роботи та порядком роботи з: приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю МКС-У, РКС -20.03, приладами хімічної розвідки газоаналізаторами 662 КТ, 342 КТ та приладом біологічної розвідки: АСП.

Тема 2. Спеціальна обробка

Рецептури, розчини та речовини, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини; інсектициди та дератизаційні препарати. Характеристика. Порядок і правила їх приготування та застосування. Заходи безпеки під час роботи з ними.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком організації і проведення санітарної обробки людей, заходами безпеки під час її проведення. Санітарний обмивочний пункт СОП: розгортання, порядок роботи. Особливості проведення санітарної обробки у зимових умовах.

**Типова навчальна програма з предмета
«Альпіністська та спелеологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Техніка руху і забезпечення безпеки на скельному рельєфі	1	
2.	Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на підвісних канатних дорогах	1	
3.	Топографія. Орієнтування на місцевості	2	1
	<i>Всього:</i>	4	1

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Техніка руху і забезпечення безпеки на скельному рельєфі

Види скель.

Рух по скелях: рух по скелях з гімнастичною страховкою; рух по скелях з верхньою страховкою. Пересування по закріпленій мотузці.

Забезпечення безпеки під час руху на скельному рельєфі.

Тема 2. Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на підвісних канатних дорогах

Характерні особливості надзвичайних ситуацій на підвісних канатних дорогах.

Загальна характеристика аварій на підвісних канатних дорогах та їх основні причини.

Основні способи евакуації та надання допомоги постраждалим при аваріях на підвісних канатних дорогах

Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на підвісних канатних дорогах.

Тема 3. Топографія. Орієнтування на місцевості

Карта та план. Поняття про масштаб: лінійний масштаб, перевідний лінійний масштаб. Визначення масштабу картографічного матеріалу.

Умовні знаки: масштабні, позамасштабні, пояснювальні.

Розмітка і номенклатура топографічних карт. Пояснювальні умовні знаки. Пояснювальні написи на картах. Цифрові позначення. Колір карт. Топографічні знаки (для військових топографічних карт).

Вивчення по карті рельєфу місцевості: гора, хребет, улоговина, лощина, сідловина. Вимірювання відстані по карті.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання вправ з орієнтування на місцевості без карти: за положенням Сонця, за Сонцем і годинником, за Полярною зіркою, за Місяцем і годинником, за квартальними стовпами лісовпорядження;

визначення сторін горизонту за місцевими предметами і різними ознаками: Вівтарі церков, дзвіниці, поперечини хреста на куполі церкви;

визначення сторін горизонту за природними ознаками: мурашники, трава, дерева, пні, велике каміння, ягоди і фрукти, сніг;

орієнтування на місцевості по карті, визначення на карті свого місцезнаходження.

Ознайомлення з особливостями орієнтування в різних умовах: у лісі, в гірській місцевості, в умовах поганої видимості та уночі. Способи вимірювання відстаней. Найпростіші способи вимірів на місцевості.

Азимут. Рух по азимуту. Складання схем, кроки маршруту.

**Типова навчальна програма з предмета
«Тактико-спеціальна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1	Проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель	2	
2	Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на залізничному транспорті	4	2
3	Життєзабезпечення населення постраждалого в надзвичайній ситуації	2	2
	<i>Всього:</i>	8	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель

Порядок проведення аварійно-рятувальних робіт.

Розвідка. Відключення будинку від газо-, водо- та електропостачання.

Методи пошуку потерпілих (візуальний, за допомогою собак, тепловий, акустичний). Способи проникнення в завали (підкоп, пролом стіни, пролом стелі, штольня).

Укріплення або руйнування конструкцій, основні прийоми.

Взаємодія рятувальників з представниками інших служб під час проведення пошуково-рятувальних робіт.

Заходи з охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд.

Тема 2. Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на залізничному транспорті

Склад та характерні особливості залізничного транспорту.

Загальна характеристика аварій та катастроф на залізничному транспорті.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з порядком ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при пасажирських перевезеннях: проникнення у вагон; пошук, деблокування та евакуація потерпілих. Надання першої медичної допомоги потерпілим.

Ознайомлення з порядком ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при вантажних перевезеннях: пожежі, вибухи, аварії з витоком хімічно-небезпечних речовин, аварії з викидом радіоактивних речовин.

Ознайомлення з аварійними картками, знаками безпеки.

Використання засобів індивідуального захисту. Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт на залізничному транспорті.

Тема 3. Життєзабезпечення населення постраждалого в надзвичайній ситуації.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з умовами та особливостями розгортання пунктів життєзабезпечення. Типове планування та обладнання пунктів життєзабезпечення. Комплектність та характеристики наметів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Психологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Екстремальні ситуації у діяльності рятувальників та їх психологічні аспекти	2	2
2.	Психологічні наслідки діяльності рятувальників в умовах екстремальної ситуації	2	2
	<i>Всього:</i>	4	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Екстремальні ситуації у діяльності рятувальників та їх психологічні аспекти

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з основними поняттями психологічної готовності до дій у надзвичайній ситуації. Класифікація екстремальних ситуацій у діяльності аварійно-рятувальних служб та їх вплив на психіку фахівця; стресові фактори в умовах професійної діяльності рятувальників; основні групи факторів, що мають сильний психологічний вплив на рятувальників в умовах екстремальної ситуації.

Схема розвитку негативних наслідків професійного стресу в межах третього підходу; джерела професійного стресу; модель професійного стресу рятувальника.

Тема 2. Психологічні наслідки діяльності рятувальників в умовах екстремальної ситуації

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з основними психічними станами та реакціями, що виникають у рятувальників в екстремальних ситуаціях службової діяльності; суб'єктивними значеннями стресогенності екстремальних ситуацій у службовій діяльності та їх психологічними наслідками; факторами, що здійснюють вплив на якість дій рятувальників в умовах надзвичайної ситуації; індивідуальними реакціями рятувальників на комплекс психогенних факторів надзвичайної ситуації; позитивними психічними реакціями в екстремальних ситуаціях; негативними психічними реакціями в екстремальних ситуаціях; факторами, що впливають на розвиток професійного стресу з боку індивідуальних особливостей суб'єкта.

**Типова навчальна програма з предмета
«Охорона праці»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Правові та організаційні основи охорони праці	1	
2.	Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб	4	
3.	Основи пожежної безпеки	1	
4.	Основи електробезпеки	1	
5.	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди.	1	
	<i>Всього:</i>	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів про працю, Типове положення про навчання з питань охорони праці. Завдання системи стандартів безпеки праці. Права робітників на охорону праці під час роботи на підприємстві.

Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Закон України “Про загальнообов’язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

Основні вимоги Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Колективний договір.

Суспільний контроль за виконанням законодавства з охорони праці. Повноваження і права профспілок по здійсненню контролю за охороною праці.

Інструктажі з охорони праці та порядок їх проведення.

Тема 2. Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб

Аналіз і причини травматизму особового складу аварійно-рятувальних підрозділів під час несення служби та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Основні вимоги правил охорони праці до службових приміщень і споруд аварійно-рятувальних служб та формувань: утримання території, приміщень, проходів та виходів. Улаштування штучного освітлення (основне, чергове, аварійне).

Вимоги норм охорони праці до спеціального аварійно-рятувального транспорту. Заходи охорони праці під час: проведення технічного обслуговування

автомобілів (діагностування, проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування); заступання на чергування, проведення занять і навчань, роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій; заправки пально-мастильними матеріалами та спеціальними засобами (речовинами).

Вимоги охорони праці до аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Періодичність і порядок їх випробовування.

Вимоги охорони праці до ручних драбин та рятувальних мотузок. Випробування ручних драбин.

Вимоги охорони праці під час роботи з ручним механізованим та немеханізованим інструментом.

Вимоги правил охорони праці під час несення служби, проведення тактичних занять та навчань.

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт (збір, виїзд і прямування в район надзвичайної ситуації, проведення розвідки, рятування людей та саморятування, повернення в підрозділ).

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт у будівлях і спорудах, розтині та розбиранні будівельних конструкцій. Особливості руйнування будівель землетрусами, повеннями, вибухами. Заходи охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт.

Заходи охорони праці при розбиранні великоблочних, панельних конструкцій та демонтажу покрівель будівлі.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт у зоні хімічного, радіологічного і бактеріологічного забруднення.

Дія проникаючої радіації на організм людини. Характеристика збудників інфекційних захворювань людини, які можуть бути наявні при бактеріологічному забрудненні (чума, холера, сибірська виразка, тиф, віспа). Основні характеристики та класифікація небезпечних хімічних речовин.

Заходи охорони праці при роботі у засобах індивідуального захисту: засоби індивідуального захисту органів дихання та зору, індивідуальні засоби захисту шкіри, медичні індивідуальні засоби.

Заходи охорони праці при роботі на висоті. Облаштування робочого місця, будівельних риштувань, помостів, настилів.

Види аварійно-відновлювальних робіт на висоті: за допомогою підвісних люльок з лебідками, перекриття, настилів, майданчиків телескопічних веж, підіймачів, драбин, верхолазні роботи.

Заходи охорони праці під час виконання роботи на висоті в безопорному просторі з використанням верхолазного спорядження.

Заходи охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на глибині: огороження котловин і траншей, забезпеченість освітленням, захист електрокабелів, особливості проведення робіт у зимовий період. Вимоги правил безпеки праці до укріплення стінок котловин, траншей, влаштування відкосів.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в середині резервуарів та каналізаційних колекторів: загородження місця проведення робіт, рух автотранспорту, перевірка загазованості, забезпеченість індивідуальними засобами захисту.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт у горах.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт при транспортних аваріях.

Тема 3. Основи пожежної безпеки

Аналіз характерних промислових аварій, що пов'язані з пожежами на виробництві.

Стисла характеристика виробництва і пожежна небезпека технологічного процесу сировини, готової продукції, агрегатів, установок.

Вимоги пожежної безпеки на дільниці робіт.

Основні вимоги до шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Вогнегасні матеріали та речовини. Вода. Піна. Пісок. Вуглекислота. Горіння речовин і способи його зупинки. Пожежна техніка для захисту об'єктів. Вогнегасник. Переносні вогнегасники. Пересувні вогнегасники. Рідинний (водяний) вогнегасник. Хімічний пінний вогнегасник. Повітряно-пінний вогнегасник. Вуглекислотний вогнегасник. Порошковий вогнегасник. Ручний пожежний інструмент. Гасіння і профілактика пожеж на об'єктах аварійно-рятувальних служб.

Розслідування та облік пожеж, розробка заходів щодо запобігання пожежам на виробництві.

Заходи охорони праці особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб при ліквідації надзвичайних ситуацій на вибухонебезпечних об'єктах.

Охорона праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт в приміщеннях, де знаходяться посудини під тиском.

Тема 4. Основи електробезпеки

Класифікація приміщень за небезпекою ураження електричним струмом. Причини електротравм. Допуск до роботи з електрикою.

Коллективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках, порядок їх використання, зберігання і обліку, періодичність та види випробувань.

Заземлення і занулення електроустановок, їх захист, максимально допустимі заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, двигунами, трансформаторами. Ізолюючі прилади. Ізолююча підставка. Міри захисту від статичної електрики.

Опосвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок.

Плакати і знаки безпеки, що використовуються в електроустановках. Вказівні, попереджувальні, приписуючі знаки безпеки і знаки заборони.

Правила безпеки при аварійному відключенні електромережі та установок шляхом перерізання проводів під напругою.

Тема 5. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди

Санітарно-технічні методи і засоби на виробництві. Виробничий травматизм і профзахворювання. Основні причини травматизму і професійних захворювань; заходи щодо їх запобігання.

Заходи щодо поліпшення умов праці і виробничого середовища.

Засоби індивідуального та колективного захисту робітників.

Основні шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація) в цехах, гранично допустимі рівні, вплив на працівників.

Вимоги до освітлення робочого місця. Типи освітлення. Правила експлуатації освітлення.

Вентиляція і конденсація повітря. Правила експлуатації систем опалення і вентиляції.

Санітарно-побутове забезпечення рятувальників.

Фізіологія праці.

Загальні поняття про професійні захворювання: причини, види, облік, профілактика.

Медичне та санітарне обслуговування рятувальників.

Щорічні медичні огляди.

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **2 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>
I. Виробниче навчання		
1	Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці	3
2	Технічна (спеціальна) підготовка	6
3	Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба	6
4	Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях	6
5	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	3
6	Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій	6
<i>Всього годин:</i>		30
II. Виробнича практика		
1	Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці	8
2	Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення	56
Кваліфікаційна пробна робота		
<i>Всього годин</i>		64
<i>Разом:</i>		94

I. Виробниче навчання

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці

Загальна характеристика навчального процесу, роль виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників

Ознайомлення слухачів з навчальною дільницею, тренажерними комплексами та полігонами. Розташування слухачів на робочих місцях. Ознайомлення з обладнанням робочих місць слухачів.

Аварійно-рятувальний інструмент рятувальника. Призначення інструмента, правила зберігання його та користування ним.

Організація робочого місця. Порядок отримання та повернення інструмента.
Освітлення робочого місця. Режим роботи та правила поведінки на навчальній дільниці, тренажерних комплексах та полігонах.

Охорона праці в навчальних майстернях та на окремих робочих місцях.
Види травм та їх причини. Попередження травматизму: захист небезпечних місць, заземлення обладнання, робота справним інструментом, використання захисних окулярів та ін.

Головні правила та інструкції з охорони праці та їх виконання. Головні правила електробезпеки.

Протипожежні заходи. Причини пожеж у навчальних приміщеннях: необережне користування вогнем, порушення правил користування електроінструментами, електронагрівальними приладами, печами. Правила користування нагрівальними приладами та електроінструментами. Правила відключення електромережі. Запобіжні заходи при використанні пожежонебезпечних рідин та газів.

Правила поведінки слухачів при пожежі, порядок виклику пожежної команди, улаштування та користування вогнегасником та внутрішніми пожежними кранами.

Тема 2. Технічна (спеціальна) підготовка

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Робота з засобами механізації інженерно–рятувальних робіт

Запуск пересувної компресорної станції та підключення пневматичного інструменту. Виконання практичних робіт. Відпрацювання типових способів роботи з відбійним молотком та пневмоперфоратором по руйнуванню залізобетонних конструкцій та утворенню отворів.

Практичне розгортання мотопомпи для відкачки та подачі води. Запуск мотопомпи та відкачка води у резервуари або у водовідвідні канали. Згортання та обслуговування обладнання.

Відпрацювання прийомів роботи з рятувальним обладнанням та інструментом: гідравлічним перетискачем труб, гідравлічним дверним циліндром, гідравлічним різакон сталевого тросу та електрокабелю, комплектами ланцюгових насадок до гідравлічного інструменту, клинками та блоками, затискними кулями, пилками для різки скла, колісними адаптерами, захисними екранами та пневмозубилом.

Робота з ручними лебідками.

Обслуговування засобів механізації інженерно–рятувальних робіт після експлуатації.

Тема 3. Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Робота в непридатному для дихання середовищі за допомогою апаратів стисненого повітря

Роботи із застосуванням апаратів при використанні спеціального спорядження в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальника (газодимозахисника), який працює в складі ланки, щодо порядку включення та виключення з протигазу в непридатному для дихання середовищі.

Підготовка до включення в апарат: дії під час проведення перевірки № 1, дії в складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки.

Виконання обов’язків постового на посту безпеки.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “В апарати включись!”. Виконання дій складом ланки по застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхування, засобів освітлення, засобів зв’язку, інструменту), рух ланки в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

Усунення можливих несправностей протигазу під час роботи

Усунення можливих несправностей протигазів під час роботи: припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху.

Дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.

Обслуговування апаратів після роботи.

Проведення розрахунків постовим поста безпеки.

Вирішення типових задач згідно з методикою проведення розрахунків. Визначення мінімального тиску в балонах апаратів, необхідного для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при ліквідації надзвичайної ситуації. Розрахунок часу роботи в апаратах, часу захисної дії протигазу.

Робота з саморятівниками фільтруючого типу

Підготовка до роботи та практичне надягання газодимозахисного комплекту ГДЗК і шахтних саморятівників СПП-4, СПП-5.

Обслуговування саморятівників після експлуатації.

Тема 4. Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи та вправи.

Проходження смуги психологічної підготовки рятувальника

Подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, загазованості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння.

Рятування потерпілих на снарядах під час проходження смуги психологічної підготовки та надання їм першої медичної допомоги.

Робота в газодимній камері з відпрацюванням дій щодо проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації, пошуку, виведення, винесення і транспортування потерпілого в безпечну зону

Рух аварійно-рятувального відділення в апаратах захисту органів дихання при проведенні розвідки.

Проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, вивід і транспортування його в безпечну зону. Надання першої медичної допомоги потерпілому.

Робота в апаратах захисту органів дихання в умовах підвищеної температури та фізичного навантаження, з використанням спеціальних снарядів у газодимній камері.

Рятування потерпілих з-під завалів та верхніх поверхів зруйнованих споруд

Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

Зв'язування рятувальних мотузок між собою альпіністськими вузлами в залежності від діаметру мотузок.

В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

Надання першої медичної допомоги потерпілим

Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

Проведення робіт по рятуванню потерпілих із колодязів підземних комунікацій.

Розгортання рятувального спорядження, збирання системи „Поліспастр” для підйому та спуску вантажу. Включення в апарат захисту органів дихання, спуск у колодязь. Проведення робіт по звільненню потерпілого та транспортуванню його по горизонтальному каналу підземної комунікації в умовах обмеженого простору. Підйом потерпілого з підземної комунікації на поверхню з використанням системи „Поліспастр” та надання першої медичної допомоги.

Орієнтування на місцевості

Орієнтування на місцевості без карти: за положенням Сонця, за Сонцем і годинником, за Полярною зіркою, за Місяцем і годинником, за кварталними стовпами лісовпорядження.

Визначення сторін горизонту за місцевими предметами і різними ознаками: вівтарі церков, дзвіниці, поперечини хреста на куполі церкви.

Визначення сторін горизонту за природними ознаками: мурашники, трава, дерева, пні, великі камені, ягоди і фрукти, сніг.

Орієнтування в різних умовах: у лісі, в гірській місцевості, в умовах поганої видимості та уночі.

Орієнтування на місцевості по карті. Визначення на карті свого місцезнаходження.

Вимірювання відстаней. Найпростіші способи вимірів на місцевості.

Рух по азимуту. Складання схем, кроки маршруту.

Тема 5. Радіаційний та хімічний захист

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Підготовка до роботи та перевірка працездатності радіометра-дозиметра гамма-, бета-випромінювань РКС-01 («СТОРА», «СТОРА-ТУ») і дозиметра-радіометра універсального МКС-У.

Визначення рівня гамма-випромінювання та наявності бета- випромінювання на місцевості та на техніці за допомогою радіометра-дозиметра гамма-, бета-випромінювань РКС-01 («СТОРА», «СТОРА-ТУ») і дозиметра-радіометра універсального МКС-У.

Обслуговування приладів після роботи.

Проведення санітарної обробки людей

Розгортання санітарного обмивочного пункту СОП.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення санітарної обробки людей.

Тема 6. Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель

Проведення розвідки. Відключення будинку від газо- та електропостачання.

Відпрацювання різних методів пошуку потерпілих (візуальний, за допомогою собак, тепловий, акустичний) та надання їм першої медичної допомоги. Проникнення в завали (підкоп, пролом стіни, пролом стелі, штольня).

Укріплення та руйнування конструкцій, основні прийоми.

Дотримання заходів з охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на залізничному транспорті

Відпрацювання дій рятувального відділення при аваріях на залізничному транспорті при пасажирських перевезеннях: первинна оцінка обставин аварії з метою визначення наявних та можливих небезпек для потерпілих і їх стану здоров'я; відпрацювання способів пошуку і евакуації потерпілих залежно від їх стану здоров'я із вагонів.

Відпрацювання дій рятувального відділення при аваріях на залізничному транспорті при пасажирських перевезеннях: первинна оцінка обставин аварії з метою визначення наявних та можливих небезпек; відпрацювання способів ліквідації наслідків аварії.

Використання засобів індивідуального захисту. Дотримання заходів з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт на залізничному транспорті.

Здійснення санітарної обробки людей та спеціальної обробки техніки, оснащення і майна після аварійно-рятувальних робіт

Розгортання санітарного обмивочного пункту СОП та організація його роботи.

Відпрацювання способів спеціальної обробки техніки, оснащення і майна: часткова, повна. Розгортання пункту спеціальної обробки ПуСО і станції обеззаражування транспорту СОТ та організація їх роботи.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення санітарної обробки людей та спеціальної обробки техніки, оснащення і майна.

II. Виробнича практика

Тема 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці

Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні).

Ознайомлення з формуванням, його структурою та організацією діяльності. Ознайомлення з обладнанням і пристроями, інвентарем і інструментами. Ознайомлення з робочими місцями. Допоміжні підрозділи та служби, їхні завдання та основні функції.

Організація служби охорони праці на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні). Засоби охорони праці та індивідуального захисту.

Тема 2. Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення

Самостійне виконання робіт рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики з використанням сучасних технологій, інструменту, пристроїв, обладнання та дотриманням норм і правил охорони праці, виробничої санітарії і протипожежного захисту.

Примітка. Детальна програма виробничої практики розробляється кожним навчальним закладом окремо з врахуванням сучасних технологій, новітніх устаткувань та матеріалів, умов проведення аварійно-рятувальних робіт, за погодженням з підприємствами-замовниками кадрів та затверджується в установленому порядку.

Кваліфікаційна пробна робота

Приклади робіт

1. Огородження місця надзвичайної ситуації та встановлення освітлювального обладнання.

2. Підготовка до роботи пневматичного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою пневматичного рятувального обладнання

3. Підготовка до роботи електричного аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт.

4. Запуск пересувної компресорної станції та підключення пневматичного інструменту. Підготовка відбійного молотка до роботи, приведення до готовності та

запуск. Розтин елементів будівельних конструкцій, утворення отворів з метою проникнення та здійснення рятувально-пошукових робіт.

5. Розгортання мотопомпи для відкачки та подачі води. Запуск мотопомпи та відкачка води у резервуари або у водовідвідні канали. Згортання мотопомпи після завершення роботи та обслуговування обладнання.

6. Розгортання господарської пересувної електричної станції, підключення та робота з електроінструментом. Згортання електричної станції після завершення роботи та обслуговування обладнання.

7. Випробування спорядження (карабіна, пояса) рятувальника та рятувальної мотузки на міцність та на стійкість до дії випробного статичного навантаження.

8. Закріплення вірьовки за конструкцію різними способами. В'язання подвійної рятувальної петлі з одяганням її на потерпілого. Зв'язування вірьовок між собою альпіністськими вузлами в залежності від їх діаметру. В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

9. В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

10. Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

11. Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

12. Рятування потерпілих під час аварій на залізничному транспорті при пасажирських перевезеннях, пошук і евакуація потерпілих залежно від їх стану здоров'я із вагонів.

13. Дії рятувальника у складі відділення за командами “Апарати надіти!” та “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командами “В апарати включись!” та “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

14. Усунення можливих несправностей (припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху) проти газів під час роботи.

15. Дії рятувальника під час втрати свідомості одним з членів відділення.

16. Проведення розвідки та ліквідація аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, його вивід і транспортування в безпечну зону.

17. Підготовка до роботи та перевірка працездатності радіометра-дозиметра гамма-, бета-випромінювань РКС-01 («СТОРА», «СТОРА-ТУ») і дозиметра-радіометра універсального МКС-У. Визначення рівня гамма- випромінювання та наявності бета- випромінювання на місцевості та на техніці.

18. Накладання бандажу на пошкоджені цистерни та трубопроводи (у засобах індивідуального захисту). Дегазація місця розливу хімічно-небезпечної речовини.

19. Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.

20. Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

21. Пошук і евакуація потерпілих з частково зруйнованої споруди та з колодязів підземних комунікацій.

22.Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

23.Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

24.Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

25.Знеструмлення будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин. Надання невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

26.Зупинка кровотечі. Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

Критерії кваліфікаційної атестації випускників

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)Кваліфікація: **2 клас**

(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Бали	Знає	Бали	Уміє
1	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з правил проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; порядку проведення евакуації постраждалих з осередків ураження; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів, простих вантажних механізмів типу Т-68А, мотопомп, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА», саморятівників фільтруючих типу ГДЗК, захисних комплектів та костюмів типу ФЗО. Знання потребують постійної підтримки.	1	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; надання першої медичної допомоги постраждалим; технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту; застосовування при проведенні робіт саморятівників типу ГДЗК, захисних комплектів типу ФЗО. Застосовує навички під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.
2	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів, простих вантажних механізмів типу Т-68А та Т-69, кранів типу К, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ, мотопомп, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА», саморятівників фільтруючих типу ГДЗК,	2	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; надання першої медичної допомоги постраждалим; технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, простих вантажних механізмів типу Т-68А та Т-69, мотопомп; застосовування саморятівників типу ГДЗК, захисних комплектів типу ФЗО та ВСО. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово; переносить короткочасні фізичні і нервово-емоційні навантаження. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.

	захисних комплектів типу ФЗО та ВСО. Знання потребують постійної підтримки.		
3	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з правил проведення аварійно-та пошуково-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; проведення евакуації постраждалих з осередків ураження, порятунку матеріальних цінностей; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів, простих вантажних механізмів типу Т-68А, Т-69 та ЛР, кранів типу К, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ, мотопомп, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА» та МКС-У, саморятівників фільтруючих типу ГДЗК та СПП, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО, та «Екран». Знання потребують постійної підтримки.	3	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; надання першої медичної допомоги постраждалим; технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, простих вантажних механізмів типу Т-68А, Т-69 та ЛР, мотопомп, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА» та МКС-У; застосування саморятівників типу ГДЗК та СПП, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО, та «Екран». Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово; переносить короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.
4	Слухач (учень) має обмежений обсяг знань щодо функціонування аварійно-рятувальних служб, правил проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження, порятунку матеріальних цінностей; будови, технічних характеристик та можливостей основних плаваючих засобів, простих	4	Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при проведенні аварійно-рятувальних та пошукових робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; наданні першої медичної допомоги постраждалим; технічному обслуговуванні механізованого аварійно-рятувального інструменту, простих вантажних механізмів, мотопомп, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ, господарських пересувних електростанцій типу ПЕС, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА» та МКС-У; застосуванні саморятівників фільтруючих,

	<p>вантажних механізмів, кранів типу К та КС, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ, господарських пересувних електростанцій типу ПЕС, приладів радіаційної розвідки типу «СТОРА» та МКС-У, саморятівників фільтруючих, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО та «Екран».</p> <p>Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>		<p>захисних комплектів типу ФЗО, ВСО та «Екран». Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику; переносить значні фізичні і нервово-емоційні навантаження.</p> <p>Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з функціонування аварійно-рятувальних служб, правил проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження, порятунку продовольства та матеріальних цінностей; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів, засобів переправи типу БМК, простих вантажних механізмів, кранів, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ та ПКС, пересувних електростанцій типу ПЕС, приладів радіаційної розвідки, саморятівників фільтруючих, захисних комплектів та костюмів типу ФЗО, ВСО та «Екран».</p> <p>Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову</p>	5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при проведенні аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу; проведенні пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження; наданні першої медичної допомоги постраждалим; технічному обслуговуванні механізованого аварійно-рятувального інструменту, простих вантажних механізмів, пересувних компресорних станцій типу ЗИФ та ПКС, пересувних електростанцій типу ПЕС, приладів радіаційної розвідки; застосовуванні саморятівників фільтруючого типу, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО та «Екран». Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику; переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження.</p> <p>Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>

	відповідальність за своє навчання.		
6	Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з функціонування аварійно-рятувальних служб, правил проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, при аваріях на залізничному транспорті; проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження, порятунку продовольства, матеріальних цінностей; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів та засобів переправи, простих вантажних механізмів, кранів, пересувних компресорних станцій, пересувних електростанцій типу ПЕС та ЖЕС, приладів радіаційної розвідки; правил застосування саморятівників фільтруючих, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО, «Екран» та КСО. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.	6	Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при проведенні аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті; проведенні пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження; наданні першої медичної допомоги постраждалим; технічному обслуговуванні механізованого аварійно-рятувального інструменту, простих вантажних механізмів, пересувних компресорних станцій, пересувних електростанцій типу ПЕС та ЖЕС, приладів радіаційної розвідки; застосовуванні саморятівників фільтруючого типу, захисних комплектів типу ФЗО, ВСО, «Екран» та КСО. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику; переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.
7	Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання з функціонування аварійно-рятувальних служб, основ організації їх роботи, правил проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, при аваріях на залізничному транспорті, підвісних канатних дорогах;	7	Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні прийомів, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах; наданням першої медичної допомоги постраждалим; технічним обслуговуванням простих вантажних механізмів, пересувних компресорних

	<p>проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження; будови, технічних характеристик та можливостей плаваючих засобів та засобів переправи, простих вантажних механізмів, кранів, пересувних компресорних станцій, мотопомп, пересувних електростанцій, приладів радіаційної розвідки; правил застосування саморятівників фільтруючих та захисних комплектів. Користується видами технічної, конструкторської документації. Відповідає за своє власне навчання.</p>		<p>станцій, мотопомп, пересувних електростанцій, приладів радіаційної розвідки; визначенням наявності вражаючих факторів під час виконання газонебезпечних і вибухонебезпечних робіт у приміщеннях; застосуванням саморятівників фільтруючого типу та захисних комплектів. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження. Кваліфікація присвоюється, але потребує подальшого удосконалення через досвід роботи або навчання.</p>
8	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові знання з функціонування аварійно-рятувальних служб, правил проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при руйнуванні будівель від вибуху газу, при аваріях на залізничному транспорті, підвісних канатних дорогах; проведення санітарної обробки людей; проведення пошуково-рятувальних робіт, евакуації постраждалих з осередків ураження; будови, технічних характеристик та можливостей основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, дезінфекційних душових машин, приладів радіаційної розвідки; правил застосування саморятівників фільтруючих та захисних</p>	8	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні завдань, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах; наданням першої медичної допомоги постраждалим; проведенням санітарної обробки людей; орієнтуванням на місцевості і руху по ній з використанням місцевих орієнтирів; технічним обслуговуванням основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, дезінфекційних душових машин, приладів радіаційної розвідки; визначенням наявності вражаючих факторів та рівня безпеки під час виконання газонебезпечних, вибухонебезпечних і газоелектрозварювальних робіт у приміщеннях та підвалах; застосуванням саморятівників фільтруючого типу та захисних комплектів. Адекватно реагує на</p>

	комплектів. Усвідомлено користується деякими видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за власне навчання.		небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.
9	Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання з функціонування аварійно-рятувальних служб, основ організації їх роботи, правил проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при руйнуванні будівель від вибуху газу, при аваріях на залізничному транспорті, підвісних канатних дорогах; здійснення основних способів руху по скелях; порядку проведення санітарної обробки людей; проведення пошуково-рятувальних робіт в ускладнених умовах, евакуації постраждалих, порятунку матеріальних цінностей; призначення, будови, технічних характеристик та можливостей основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, дезінфекційних душових машин, приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; правил застосування засобів індивідуального захисту; про матеріали, що застосовуються при	9	Слухач (учень) має конкретні практичні навички з проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах; надання першої медичної допомоги постраждалим; проведення санітарної обробки людей; орієнтування на місцевості і руху по ній з використанням місцевих орієнтирів та топографічної карти; технічного обслуговування основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, дезінфекційних душових машин, приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; визначення наявності вражаючих факторів та рівня безпеки під час виконання газонебезпечних, вибухонебезпечних і газоелектрозварювальних робіт у приміщеннях, підвалах та колодязях; застосування засобів індивідуального захисту. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; добре переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.

	<p>виготовленні рятувального обладнання. Користується всіма видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за своє навчання.</p>		
10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується всіма видами конструкторсько-технологічної документації. Здатен до самокерування при навчанні.</p>	10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошукових робіт, рятуванні людей та наданні їм першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах; проведенні санітарної обробки людей; застосуванні обладнання спеціальних машин та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі негативних факторів. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; добре переносить значні короткочасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.</p>
11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні</p>	11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошуку постраждалих, їх рятуванні та наданні першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від</p>

	<p>знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько - технологічної документації та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.</p>		<p>вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах; проведенні санітарної обробки людей; застосуванні обладнання спеціальних машин та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі екстремальних факторів. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; добре переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а також неприємні враження без вираженої емоційної напруги. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі як у простих, так і виняткових ситуаціях.</p>
12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Усвідомлено користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та довідковою інформацією в повному обсязі та правильно</p>	12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт при руйнуванні будівель від вибуху газу, аваріях на залізничному транспорті та підвісних канатних дорогах і наданням першої медичної допомоги потерпілим; проведенням санітарної обробки людей; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами. Адекватно реагує на небезпеку, яка виникає раптово, усвідомлює ступінь ризику, здійснює самодопомогу; добре переносить значні короточасні фізичні і нервово-емоційні навантаження, а</p>

	її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.		також неприємні враження без вираженої емоційної напруги. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно та надавати допомогу собі рівним. Має практичний досвід у роботі як у простих, так і у виняткових ситуаціях.
--	--	--	---

Перелік основних обов'язкових засобів навчання

№ з/п	Найменування	Кількість на групу з <u>15 осіб</u>		При- мітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1	2	3	4	5
	Спеціальні машини			
1.	Спеціальна аварійно-рятувальна машина		1	
	Аварійно-рятувальний інструмент, прилади та пристрої			
	<i>Аварійно-рятувальний інструмент</i>			
2.	Комплект аварійно-рятувального електроінструменту		1	
3.	Комплект аварійно-рятувального гідравлічного інструменту		1	
4.	Комплект аварійно-рятувального пневмоінструменту		1	
5.	Комплект шансового інструменту		1	
6.	Комплект інструменту ручного аварійно-рятувального (ІРАР)		1	
	<i>Прилади і пристрої</i>			
7.	Прилад для розшуку потерпілих (акустичний)		1	
8.	Прилад для розшуку потерпілих (тепловий)		1	
9.	Електростанція переносна з комплектом освітлювального устаткування та кабельною мережею		1	
10.	Компресор		1	
11.	Мотопила		1	
12.	Мотопомпа		1	
13.	Комплект бонових загороджень		1	
14.	Ручна лебідка		3	
15.	Радіостанція малої потужності УКХ, що носитья		4	
16.	Військовий прилад хімічної розвідки ВПХР		3	
17.	Рентгенметр-радіометр ДП-5В		3	
18.	Радіометр-дозиметр гамма-, бета-випромінювань типу РКС-01 («СТОРА», «СТОРА-ТУ»)		2	

19.	Дозиметри-радіометри універсальні типу МКС-У		2	
20.	Комплекти індивідуальних дозиметрів		4	
21.	Газосигналізатор багатофункціональний ручний		1	
22.	Комплект відбору проб		2	
23.	Укладка для забору проб на індикацію /ветеринарна/		2	
24.	Навчальні набори дегазуючих і отруйних речовин		8	
25.	Комплект знаків загородження КЗО-1, що носяться		3	
26.	Автомобільний комплект для спецобробки типу ДК-4		3	
27.	Комплект для спецобробки автотранспортної техніки ИДК-1		2	
	<i>Пожежогасіння</i>			
28.	Штурмова драбина		2	
29.	Драбина палиця		1	
30.	Висувна драбина Д-60		1	
31.	Установка комбінованого гасіння пожежі УКГП		1	
32.	Вогнегасник		2	
33.	Вогнегасник		2	
34.	Вогнегасник повітряно-пінний		2	
	<i>Альпіністське</i>			
35.	Комплект верхолазного спорядження		3	
36.	Комплект альпіністського спорядження		1	
37.	Комплект кріпильно-страховочного спорядження		1	
	<i>Рятування на воді</i>			
38.	Надувний човен з двигуном на 4-5 осіб		1	
39.	Жилет рятувальний		5	
40.	Круг рятувальний		2	
41.	Пристрій для рятування на воді (в літній період) «Кінець Александрова»		1	
	<i>Допоміжні засоби</i>			
42.	Комплект технічної перевірки протигазів КПП		1	
43.	Ліхтар (типу дубинки)		5	
44.	Стрічка мірна 20 і 24 метри		1	
45.	Рулетка металева 10м		1	
46.	Сигнально гучномовний пристрій		1	
47.	Гучномовець		3	
	Оснащення та спорядження			
	Індивідуального захисту			

48.	Апарати на стисненому повітрі		4	Всі однієї марки
49.	Противагаз фільтруючий	15		
50.	Противагаз промисловий фільтруючий		3	
51.	Коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих противагазів	15		Кожної марки і типу
52.	Коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих противагазів	15		Кожної марки і типу
53.	Гопкалітовий патрон	15		
54.	Противагаз дитячий типу ПДФ		2	
55.	Камера дитяча захисна КЗД		1	
56.	Газодимозахисний комплект типу ГДЗК		3	
57.	Шахтні саморятівники типу СПП-4; СПП-5		3	
58.	Респіратори протиаерозольні типу «Пелюсток», «Кама», У-2К, Ф-62Ш	15		
59.	Респіратори противагазоаерозольні типу «Пелюсток-В», «Пелюсток-К», «Пелюсток-Алан», «Кама-2000ГП», У-2ГПм	15		
60.	Респіратори газопилозахисні противагазові патронного типу РПГ-67, Ру-60М, РПА-ГП, РПГ-01		5	
61.	Костюм тепловідбивний		1	
62.	Легкий захисний костюм Л-1		5	
63.	Загальновійськовий захисний комплект ОЗК		5	
64.	Комплект фільтруючого захисного одягу типу ФЗО-МП, ФЗО-МП-А.		3	
65.	Комплект спеціального одягу типу ВСО, що вентилюється		3	
66.	Костюм типу «Екран-2Б»		3	
67.	Комплект кислотозахисний типу КСО		2	
68.	Комплект бойового одягу	15		
69.	Захисна маска для тварин		2	
	Медичне			
70.	Ноші санітарні		1	
71.	Лямки до нош санітарних		2	
72.	Набір ротоглоточних повітроводів		3	
73.	Дошка транспортувальна довга		1	
74.	Дошка транспортувальна коротка		1	
75.	Набір шин: дротяна драбинна 75см, 120 см, фанерна, Дитерихса та транспортна		3	
76.	Шийний комір-корсет		1 к-т	

77.	Підставка для голови		3	
78.	Ножиці		5	
79.	Комплект перев'язувального матеріалу		3	
80.	Сумка медична санітарна		1	
81.	Джгут кровоспинний гумовий стрічковий		3	
82.	Медична аптечка		5	
83.	Індивідуальна аптечка водія		3	
84.	Шприц разового використання	15		
85.	Пов'язка медична мала		5	
86.	Пов'язка медична велика		5	
87.	Індивідуальний перев'язочний пакет /ПП/ з гумовою оболонкою		5	
88.	Пакет перев'язочний медичний		5	
	Натурна дільниця			
	навчальні місця для відпрацювання вправ та комплексних робіт:			
89.	з аварійно-рятувальним інструментом;		1	
90.	з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю;		1	
91.	з дегазації та дезактивації об'єктів і територій;		1	
92.	із засобами пожежогасіння;		1	
93.	з проведення рятувальних робіт при аваріях на транспорті;		1	
94.	з проведення рятувальних робіт з під завалів, розбирання будівельних конструкцій;		1	
95.	із знеструмлення об'єкта з використанням діелектричних засобів захисту.		1	
	Моделі, макети, муляжі:			
96.	Реанімаційний тренажер зі світловим контролем		1	
97.	Комплект моделей, які імітують рани і травми		1	
98.	Муляжі для виконання вправ з рятування постраждалих у надзвичайних ситуаціях (манекени)			за необхідністю
	Плакати, схеми			за необхідністю
	Стенди, макети			за необхідністю

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник

Код: 5169

Кваліфікація: 1 клас

**Видання офіційне
Київ 2009**

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника професійно-технічного навчального закладу

1. Професія: 5169. Рятувальник
(код, назва професії)
2. Кваліфікація: 1 клас
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

3. Кваліфікаційні вимоги:

Повинен знати:

нормативно-правові, інші документи, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб, основи організації їх роботи, правила проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

професійні якості, які необхідні рятувальнику та форми і шляхи їх удосконалення, психологічні особливості поведінки населення в надзвичайних ситуаціях, основи саморегуляції й психологічної реабілітації, класифікацію надзвичайних ситуацій, особливості їх виникнення, специфіку заходів з ліквідації їх наслідків;

призначення, будову, основні тактико-технічні характеристики та функціональні можливості важкої інженерної техніки: шляхопрокладачів, інженерних машин розгородження, бульдозерів, екскаваторів, авто- фільтрувальних станцій, машин зі шнековими бурами;

систему та завдання технічного обслуговування машин та агрегатів, види та періодичність їх технічного обслуговування;

призначення, основні технічні характеристики, загальну будову, комплектність приладів радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю типу «ДОЗОР», ИМД, ДП, АСП та ін.;

призначення, устрій, принцип дії та правила користування промисловими фільтруючими протигазами, додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання та шланговими ізолюючими протигазами;

правила проведення рятувальних робіт в зонах хімічного зараження;

способи проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах;

основні технічні дії при проведенні рятувальних робіт в горах;

призначення та основні функції оперативно-диспетчерської служби.

Повинен уміти:

проводити аварійно-рятувальні роботи в зоні хімічного та радіаційного зараження, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі; при аваріях на транспорті; на водних об'єктах з використанням механізованого аварійно-рятувального інструменту, машин спеціального призначення та інженерної техніки;

проводити пошуково-рятувальні роботи на водних об'єктах;

готувати всі зразки аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання до проведення аварійно-рятувальних робіт і оптимально використовувати їх у надзвичайних ситуаціях;

проводити заходи з життєзабезпечення потерпілого населення під час надзвичайної ситуації;

проводити технічне обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту, машин спеціального призначення та інженерної техніки;

проводити демеркуризацію ртуті;

користуватись промисловими фільтруючими протигазами, додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання, шланговими ізолюючими протигазами;

застосовувати основні прийоми страховки при проведенні пошуково-аварійних робіт у горах;

визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу;

застосовувати навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку, працездатність та функціональний стан, техніку надання психологічної допомоги постраждалим;

розрізнити основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовувати навички їх нейтралізації;

застосовувати техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів (паніка, істерія, афект, ступор тощо), управління негативними психічними станами постраждалих та методики саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності;

виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів (висота, замкнутий простір, відсутність освітлення, загазованість, задимленість, відкритий вогонь, складні метеорологічні умови тощо);

4. Загальнопрофесійні вимоги:

Повинен:

раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;

дотримуватись норм технологічного процесу;

не допускати браку в роботі;

знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці і навколишнього середовища, додержуватись норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт;

використовувати, в разі необхідності, попередження і усунення природних і непередбачуваних негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо);

знати основи галузевої економіки і підприємництва, інформаційних технологій та правових знань.

5. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійно-технічної освіти:

Попередній освітньо-кваліфікаційний рівень – «Рятувальник» 2-го класу:

- за умови підвищення кваліфікації — стаж роботи за професією «Рятувальник» 2-го класу - не менше 2 років.

6. Сфера професійного використання випускника:

Діяльність, пов'язана з:

ліквідацією наслідків стихійного лиха, епідемій та інших надзвичайних ситуацій;

забезпеченням населення предметами першої необхідності у разі катастроф, надзвичайних ситуацій в мирний час.

7. Специфічні вимоги:

- 7.1. Вік: не менше 18 років.
- 7.2. Стать: чоловіча, жіноча.
- 7.3. Медичні обмеження.

**Типовий навчальний план
для підготовки кваліфікованих робітників**

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **1 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Загальний фонд навчального часу – **162 години**

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин	
		Всього	З них на лабораторно - практичні роботи
1.	Загальнопрофесійна підготовка	4	
1.1.	Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва	4	
2.	Професійно-теоретична підготовка	40	23
2.1.	Технічна (спеціальна) підготовка	8	6
2.2.	Засоби індивідуального захисту	4	4
2.3.	Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист	4	3
2.4.	Альпіністська та спелеологічна підготовка	4	2
2.5.	Тактико-спеціальна підготовка	8	4
2.6.	Психологічна підготовка	4	4
2.7.	Охорона праці	8	
3.	Професійно-практична підготовка	94	
3.1.	Виробниче навчання	30	
3.2.	Виробнича практика	64	
4.	Консультації	12	
5.	Резерв часу	4	
6.	Державна кваліфікаційна атестація (або проміжна атестація при проходженні навчання)	8	
	Загальний обсяг навчального часу (без п. 4):	150	23

Перелік необхідних кабінетів, лабораторій, майстерень для підготовки кваліфікованих робітників за професією “Рятувальник”

1. Кабінети:

- загальної підготовки;
- тактико-спеціальної підготовки;
- технічної (спеціальної) підготовки;
- засобів індивідуального захисту;
- охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Натурна дільниця

для відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

3. Тренажерні комплекси та полігони:

спортивний комплекс;
навчальна башта;
база газодимозахисної служби;
теплодимокамера;
смуга психологічної підготовки.

Примітка. Для підприємств, організацій, що здійснюють професійне навчання кваліфікованих робітників:

допускається зменшення кількості кабінетів, лабораторій за рахунок їх об'єднання;

індивідуальне професійне навчання кваліфікованих робітників може здійснюватись при наявності обладнаного робочого місця;

предмет «Інформаційні технології» вивчається за погодженням підприємств – замовників кадрів.

**Типова навчальна програма з предмета
"Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва"**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Організаційно-правові засади підприємницької діяльності	1	
2.	Законодавство України у сфері цивільного захисту. Координація діяльності у сфері цивільного захисту	3	
	<i>Всього:</i>	<i>4</i>	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Організаційно-правові засади підприємницької діяльності

Реєстрація, засновницькі документи, статутний фонд. Реорганізація та ліквідація підприємства.

Тема 2. Законодавство України у сфері цивільного захисту. Координація діяльності у сфері цивільного захисту

Координація діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту.

Рада національної безпеки і оборони України.

Кабінет Міністрів України.

Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій регіонального, місцевого та об'єктового рівнів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Технічна (спеціальна) підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт	2	
2.	Аварійно-рятувальні машини спеціального призначення	4	4
3.	Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання	2	2
	<i>Всього:</i>	8	6

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Засоби механізації інженерно-рятувальних робіт

Основні засоби механізації інженерно-рятувальних робіт.

Шляхопрокладачі:, БАТ-М, БАТ-2, ПКТ. Призначення, функціональні можливості.

Інженерні машини розгородження: ІМР, ІМР-2, ІМР-2М. Призначення, функціональні можливості.

Бульдозери: Д-493, Д-687, ДЗ-65. Призначення, функціональні можливості.

Екскаватори:, Е-652, ЕО-332, ЕОВ-4421. Призначення, функціональні можливості.

Пристрій для добування води УДВ-15. Призначення, функціональні можливості.

Автофільтрувальні станції: МАФС-2, МАФС-3, ВФС-2,5. Призначення, функціональні можливості.

Тема 2. Аварійно-рятувальні машини спеціального призначення

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальними

машинами спеціального призначення, додатковим рятувальним обладнанням САРМ, класифікацією та загальною будовою водолазного спорядження:

водолазне спорядження відкритого типу;

спорядження водолазне універсальне типу СВУ. Комплектність, конструктивні особливості основних вузлів та деталей апаратів, схеми дихання. Класифікація балонів;

апарат АВМ-5. Призначення, загальна будова, тактико технічні характеристики, особливості використання. Робоча перевірка;

апарат АВМ-12. Призначення, загальна будова, тактико технічні характеристики, особливості використання. Робоча перевірка;

апарати зарубіжного виробництва. Призначення, загальна будова, тактико технічні характеристики, особливості використання. Робоча перевірка.

Тема 3 Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з системою та завданнями технічного обслуговування машин та агрегатів, видами та періодичністю технічного обслуговування, призначенням, тривалістю та обсягом технічного обслуговування машин та агрегатів; заходами з охорони праці під час проведення технічного обслуговування машин та агрегатів.

Відпрацювання вправ з технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту (електро-, пневмо-, гідро-, мото-) та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення і інженерної техніки.

**Типова навчальна програма з предмета
«Засоби індивідуального захисту»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Промислові фільтруючі протигази	2	2
2.	Додаткові фільтруючі засоби захисту органів дихання	1	1
3.	Шлангові ізолюючі протигази	1	1
	<i>Всього:</i>	4	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Промислові фільтруючі протигази

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з промисловими фільтруючими протигазами. Призначення, устрій, принцип дії, правила користування:

шлем-маски: призначення, будова, характеристики;

коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів (марка, тип та пізнавальне фарбування, від яких ХНР захищає);

коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів (марка, тип та пізнавальне фарбування, від яких ХНР захищає).

Тема 2. Додаткові фільтруючі засоби захисту органів дихання

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання:

патрон додатковий ДПГ-3. Призначення, будова, технічні характеристики, принцип захисної дії, порядок і правила застосування;

патрон захисний універсальний ПЗУ-ПК;

універсальна захисна система ВК.

Тема 3. Шлангові ізолюючі протигази

Лабораторно-практична робота 3. Ознайомлення з шланговими ізолюючими протигазами: ПШ-1Б, ПШ-20, ПШ-20РВ, ПШ-40РВ. Призначення, будова, склад, технічні характеристики, принцип захисної дії, порядок і правила застосування.

Дотримання заходів безпеки під час роботи в шлангових ізолюючих протигазах регенеративного типу.

**Типова навчальна програма з предмета
«Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Прилади радіаційної, хімічної, бактеріальної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю	2	2
2.	Спеціальна обробка	2	1
	<i>Всього:</i>	4	3

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з призначенням, основними технічними характеристиками, загальною будовою, комплектністю, підготовкою до роботи та порядком роботи з:

приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю ИМД-5, ИМД-21Б, ДП-3Б;

приладом хімічної розвідки газоаналізатором ДОЗОР-СН-5М;

приладом біологічної розвідки АСП.

Тема 2. Спеціальна обробка

Рецептури, розчини та речовини, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини; інсектициди та дератизаційні препарати. Характеристика. Порядок і правила їх приготування та застосування. Заходи безпеки під час роботи з ними.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком і правилами проведення демеркуризації ртуті. Збирання. Хімічна обробка. Засоби, реактиви і розчини, які застосовуються для демеркуризації ртуті.

Ознайомлення з правилами використання засобів індивідуального захисту та заходами з охорони праці під час проведення демеркуризації ртуті.

**Типова навчальна програма з предмета
«Альпіністська та спелеологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Техніка проведення пошуку у лавині	2	1
2.	Основні технічні дії при веденні рятувальних робіт	2	1
	<i>Всього:</i>	4	2

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Техніка проведення пошуку у лавині

Підготовчі роботи: визначення зони пошуків, маркування лавинного поля і місць, де були знайдені предмети потерпілих тощо.

Зондування в лавині: зондування "крупним планом" або "швидкісне зондування", ретельне зондування. Порядок і правила проведення зондування. Маркування ліній зондування в лавині.

Траншеї, порядок і правила їх риття. Розкопки, порядок і правила їх проведення.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання вправ з надання першої допомоги при виявленні постраждалого. Перенесення потерпілого до місця, де йому буде надана подальша медична допомога, порядок і правила її надання. Подальше транспортування потерпілих. Загальні зауваження з транспортування. Припинення пошуків.

Ознайомлення з заходами з охорони праці під час проведення пошукових робіт у лавині.

Тема 2. Основні технічні дії при веденні рятувальних робіт

Обов'язкові умови роботи при веденні рятувальних робіт.

Страховка та самостраховка: види, особливості, порядок організації (страховка на скелях, на траверсі схилу, на похилих маршрутах, верхня страховка рятувальника з важким вантажем, верхня фіксуєча страховка, страховка та самостраховка на сніжному та льодовому схилах, на крутому лісовому схилі, переправа по міцній колоді над каньйоном).

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з видами вірьовочних перил та навісних переправ. Особливості навішування та зняття, організації страховки та переправи рятувальників по різних видах вірьовочних перил (горизонтальні та вертикальні перила, перилах похилого підйому та спуску) та навісних переправ (горизонтальні, похилі, крутопохилі, навісні переправи з великим провисом (еліптична) тощо). Перехід з одного перила на перила іншого типу. Маятник на навісну переправу. Перехід з вірьовки спуску на горизонтальну навісну переправу маятником (пересадження в порожнечі).

**Типова навчальна програма з предмета
«Тактико-спеціальна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1	Проведення аварійно-рятувальних робіт в зоні хімічного зараження	2	2
2	Проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах	4	2
3	Життєзабезпечення населення, що постраждало у надзвичайних ситуаціях	2	
<i>Всього:</i>		<i>8</i>	<i>4</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Проведення аварійно-рятувальних робіт в зоні хімічного зараження

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з небезпечними хімічними речовинами (НХР), їх класифікацією;

динамікою розвитку хімічної аварії;

порядком проведення аварійно-рятувальних робіт: розвідка, пошук та евакуація потерпілих, локалізація зони зараження, ліквідація джерел зараження, дегазація території, техніки та обладнання, санітарна обробка людей;

порядком взаємодії з іншими службами при аваріях з витоком небезпечних хімічних речовин;

вимогами правил охорони праці при проведенні робіт з ліквідації аварій з витоком небезпечних хімічних речовин.

Тема 2. Проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах

Сутність, основи та техніка рятування на воді.

Способи проведення рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Первинна оцінка обставин на місці події з метою виявлення реальної та потенційної загрози потерпілим.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком рятування потерпілого на воді за допомогою рятувальних засобів (рятувальна мотузка, рятувальна куля, рятувальний круг, рятувальний жилет та ін.) і способами надання йому допомоги, правилами рятування потерпілого з використанням човна;

особливостями рятування людей: під час туманів, в темний час доби, якщо тоне група людей, за наявності донної ями, з кам'янистого дна, під час хвиль, за наявності скель і хвилерізів, біля містків, біля високих скель, якщо перевернулося плавальне судно;

способами рятування потерпілого на льоду за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин

Тема 3. Життєзабезпечення населення, що постраждало у надзвичайних ситуаціях

Організація тимчасового пункту життєзабезпечення постраждалого населення та вимоги до нього.

Модулі тимчасового пункту життєзабезпечення: житловий, енергетичний, інженерного забезпечення, комунально-побутовий, харчування, медичний, водопостачання, предметів першої необхідності.

Класифікація наметів, їх комплектність та призначення основних частин. Порядок встановлення наметів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Психологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Психологічне забезпечення професійної діяльності в екстремальних умовах та по їх завершенню	2	2
2.	Соціально-психологічне забезпечення надійної та безпечної діяльності рятувальників	2	2
<i>Всього:</i>		4	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Психологічне забезпечення професійної діяльності в екстремальних умовах та по їх завершенню

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з особливостями психологічного забезпечення діяльності в екстремальних умовах. Механізми формування стресостійкості особистості. Особливості психічного реагування на екстремальні ситуації. Принципи та методи психологічної допомоги при посттравматичному стресі.

Тема 2. Соціально-психологічне забезпечення надійної та безпечної діяльності рятувальників

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з основними поняттями та факторами безпеки. Проблема надійності. Особливості умов та чинники, які впливають на надійність професійної діяльності рятувальників. Шляхи та засоби збереження, підтримки і відновлення працездатності рятувальників в екстремальних умовах надзвичайних ситуацій; зміст соціально-психологічних заходів збереження працездатності; організаційні та психологічні заходи працездатності; психофізіологічні заходи підтримки та відновлення.

**Типова навчальна програма з предмета
«Охорона праці»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Правові та організаційні основи охорони праці	1	
2.	Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб	4	
3.	Основи пожежної безпеки	1	
4.	Основи електробезпеки	1	
5.	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди	1	
	<i>Всього:</i>	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів про працю, Типове положення про навчання з питань охорони праці. Завдання системи стандартів безпеки праці. Права робітників на охорону праці під час роботи на підприємстві.

Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Закон України “Про загальнообов’язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

Основні вимоги Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Коллективний договір.

Суспільний контроль за виконанням законодавства з охорони праці. Повноваження і права профспілок по здійсненню контролю за охороною праці.

Інструктажі з охорони праці та порядок їх проведення.

Тема 2. Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб

Аналіз і причини травматизму особового складу аварійно-рятувальних підрозділів під час несення служби та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Основні вимоги правил охорони праці до службових приміщень і споруд аварійно-рятувальних служб та формувань: утримання території, приміщень, проходів та виходів. Улаштування штучного освітлення (основне, чергове, аварійне).

Вимоги норм охорони праці до спеціального аварійно-рятувального транспорту. Заходи охорони праці під час: проведення технічного обслуговування

автомобілів (діагностування, проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування); заступання на чергування, проведення занять і навчань, роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій; заправки пально-мастильними матеріалами та спеціальними засобами (речовинами).

Вимоги охорони праці до аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Періодичність і порядок їх випробовування.

Вимоги охорони праці до ручних драбин та рятувальних мотузок. Випробування ручних драбин.

Вимоги охорони праці під час роботи з ручним механізованим та немеханізованим інструментом.

Вимоги правил охорони праці під час несення служби, проведення тактичних занять та навчань.

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт (збір, виїзд і прямування в район надзвичайної ситуації, проведення розвідки, рятування людей та саморятування, повернення в підрозділ).

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт в будівлях і спорудах, розтині та розбиранні будівельних конструкцій. Особливості руйнування будівель землетрусами, повеннями, вибухами. Заходи охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт.

Заходи охорони праці при розбиранні великоблочних, панельних конструкцій та демонтажу покрівель будівлі.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в зоні хімічного, радіологічного і бактеріологічного забруднення.

Дія проникаючої радіації на організм людини. Характеристика збудників інфекційних захворювань людини, які можуть бути наявні при бактеріологічному забрудненні (чума, холера, сибірська виразка, тиф, віспа). Основні характеристики та класифікація небезпечних хімічних речовин.

Заходи охорони праці при роботі у засобах індивідуального захисту: засоби індивідуального захисту органів дихання та зору, індивідуальні засоби захисту шкіри, медичні індивідуальні засоби.

Заходи охорони праці при роботі на висоті. Облаштування робочого місця, будівельних риштувань, помостів, настилів.

Види аварійно-відновлювальних робіт на висоті: за допомогою підвісних люльок з лебідками, перекриття, настилів, майданчиків телескопічних веж, підіймачів, драбин, верхолазні роботи.

Заходи охорони праці під час виконання роботи на висоті в безопорному просторі з використанням верхолазного спорядження.

Заходи охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на глибині: огороження котловин і траншей, забезпеченість освітленням, захист електрокабелів, особливості проведення робіт у зимовий період. Вимоги правил безпеки праці до укріплення стінок котловин, траншей, влаштування відкосів.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в середині резервуарів та каналізаційних колекторів: загородження місця проведення робіт, рух автотранспорту, перевірка загазованості, забезпеченість індивідуальними засобами захисту.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт в горах.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт при транспортних аваріях.

Тема 3. Основи пожежної безпеки

Аналіз характерних промислових аварій, що пов'язані з пожежами на виробництві.

Стисла характеристика виробництва і пожежна небезпека технологічного процесу, сировини, готової продукції, агрегатів, установок.

Вимоги пожежної безпеки на дільниці робіт.

Основні вимоги до шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Вогнегасні матеріали та речовини. Вода. Піна. Пісок. Вуглекислота. Горіння речовин і способи його зупинки. Пожежна техніка для захисту об'єктів. Вогнегасник. Переносні вогнегасники. Пересувні вогнегасники. Рідинний (водяний) вогнегасник. Хімічний пінний вогнегасник. Повітряно-пінний вогнегасник. Вуглекислотний вогнегасник. Порошковий вогнегасник. Ручний пожежний інструмент. Гасіння і профілактика пожеж на об'єктах аварійно-рятувальних служб.

Розслідування та облік пожеж, розробка заходів щодо запобігання пожежам на виробництві.

Заходи охорони праці особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб при ліквідації надзвичайних ситуацій на вибухонебезпечних об'єктах.

Охорона праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт в приміщеннях, де знаходяться посудини під тиском.

Тема 4. Основи електробезпеки

Класифікація приміщень за небезпекою ураження електричним струмом. Причини електротравм. Допуск до роботи з електрикою.

Коллективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках, порядок їх використання, зберігання і обліку, періодичність та види випробувань.

Заземлення і занулення електроустановок, їх захист, максимально допустимі заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, двигунами, трансформаторами. Ізолюючі прилади. Ізолююча підставка. Міри захисту від статичної електрики.

Опосвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок.

Плакати і знаки безпеки, що використовуються в електроустановках. Вказівні, попереджувальні, приписуючі знаки безпеки і знаки заборони.

Правила безпеки при аварійному відключенні електромережі та установок шляхом перерізання проводів під напругою.

Тема 5. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди

Санітарно-технічні методи і засоби на виробництві. Виробничий травматизм і профзахворювання. Основні причини травматизму і професійних захворювань; заходи щодо їх запобігання.

Заходи щодо поліпшення умов праці і виробничого середовища.

Засоби індивідуального та колективного захисту робітників.

Основні шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація) в цехах, гранично допустимі рівні, вплив на працівників.

Вимоги до освітлення робочого місця. Типи освітлення. Правила експлуатації освітлення.

Вентиляція і конденсація повітря. Правила експлуатації систем опалення і вентиляції.

Санітарно-побутове забезпечення рятувальників.

Фізіологія праці.

Загальні поняття про професійні захворювання: причини, види, облік, профілактика.

Медичне та санітарне обслуговування рятувальників.

Щорічні медичні огляди.

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **1 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

№ з/п	Тема	Кількість годин
I. Виробниче навчання		
1	Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці	3
2	Технічна (спеціальна) підготовка	6
3	Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.	6
4	Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.	6
5	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	3
6	Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій	6
Всього годин:		30
II. Виробнича практика		
1	Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці	8
2	Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення	56
Кваліфікаційна пробна робота		
Всього годин		64
Разом:		94

I. Виробниче навчання

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці

Загальна характеристика навчального процесу, роль виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників

Ознайомлення слухачів з навчальною дільницею, тренажерними комплексами та полігонами. Розташування слухачів на робочих місцях. Ознайомлення з обладнанням робочих місць слухачів.

Аварійно-рятувальний інструмент рятувальника. Призначення інструмента, правила зберігання його та користування ним.

Організація робочого місця. Порядок отримання та повернення інструмента.

Освітлення робочого місця. Режим роботи та правила поведінки на навчальній дільниці, тренажерних комплексах та полігонах.

Охорона праці в навчальних майстернях та на окремих робочих місцях. Види травм та їх причини. Попередження травматизму: захист небезпечних місць, заземлення обладнання, робота справним інструментом, використання захисних окулярів та ін.

Головні правила та інструкції з охорони праці та їх виконання. Головні правила електробезпеки.

Протипожежні заходи. Причини пожеж у навчальних приміщеннях: необережне користування вогнем, порушення правил користування електроінструментами, електронагрівальними приладами, печами. Правила користування нагрівальними приладами, заходи при використанні пожежонебезпечних рідин та газів.

Правила поведінки слухачів при пожежі, порядок виклику пожежної команди, улаштування та користування вогнегасником та внутрішніми пожежними кранами.

Тема 2. Технічна (спеціальна) підготовка

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексна робота.

Прийоми роботи з водолазним спорядженням

Огляд, підготовка до роботи та перевірка водолазного спорядження.

Відпрацювання прийомів роботи в водолазному спорядженні.

Практичне занурювання та виконання робіт під водою.

Обслуговування водолазного спорядження після використання.

Дотримання заходів з охорони праці під час роботи з водолазним спорядженням.

Тема 3. Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Робота в непридатному для дихання середовищі за допомогою апаратів стисненого повітря

Роботи із застосуванням апаратів при використанні спеціального спорядження в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальника (газодимозахисника), який працює в складі ланки, щодо порядку включення та виключення з протигаза в непридатному для дихання середовищі.

Підготовка до включення в апарат: дії під час проведення перевірки № 1, дії в складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирю ланки.

Виконання обов’язків постового на посту безпеки.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “В апарати включись!”. Виконання дій складом ланки по застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхування, засобів освітлення, засобів зв’язку, інструменту), рух ланки в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “З апаратів виключись!”.
Обслуговування апаратів після роботи.

Усунення можливих несправностей протигаза під час роботи

Усунення можливих несправностей протигазів під час роботи: припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху.

Дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.
Обслуговування апаратів після роботи.

Проведення розрахунків постовим поста безпеки

Вирішення типових задач згідно з методикою проведення розрахунків. Визначення мінімального тиску в балонах апаратів, необхідного для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при ліквідації надзвичайної ситуації. Розрахунок часу роботи в апаратах, часу захисної дії протигаза.

Робота з промисловими фільтруючими протигазами

Підготовка до роботи та практична робота у промислових фільтруючих протигазах.

Під'єднання патрона додаткового ДПГ-3 до фільтруючого протигаза.

Обслуговування промислових фільтруючих протигазів та патрона додаткового ДПГ-3 після експлуатації.

Робота з шланговими ізолюючими протигазами

Підготовка до роботи та практична робота у шлангових ізолюючих протигазах. Дотримання заходів безпеки під час роботи у шлангових ізолюючих протигазах.

Обслуговування шлангових ізолюючих протигазів після експлуатації.

Тема 4. Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Проходження смуги психологічної підготовки рятувальника

Подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, загазованості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння.

Рятування потерпілих на снарядах під час проходження смуги психологічної підготовки та надання першої медичної допомоги.

Робота в газодимній камері з відпрацюванням дій щодо проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації, пошуку, виведення, винесення і транспортування потерпілого в безпечну зону

Рух аварійно-рятувального відділення в апаратах захисту органів дихання при проведенні розвідки.

Проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, вивід і транспортування його в безпечну зону та надання першої медичної допомоги.

Робота в апаратах захисту органів дихання в умовах підвищеної температури та фізичного навантаження, з використанням спеціальних снарядів у газодимній камері.

Рятування потерпілих з-під завалів та верхніх поверхів зруйнованих споруд

Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

Зв'язування рятувальних мотузок між собою альпіністськими вузлами в залежності від діаметру мотузок.

В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження та надання першої медичної допомоги.

Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

Проведення робіт по рятуванню потерпілих із колодязів підземних комунікацій

Розгортання рятувального спорядження, збирання системи „Поліспаст” для підйому та спуску вантажу. Включення в апарат захисту органів дихання, спуск у колодязь. Проведення робіт по звільненню потерпілого та транспортуванню його по горизонтальному каналу підземної комунікації в умовах обмеженого простору. Підйом потерпілого з підземної комунікації на поверхню з використанням системи „Поліспаст” та надання першої медичної допомоги.

Тема 5. Радіаційний та хімічний захист

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Підготовка до роботи, перевірка працездатності дозиметра гамма-випромінювання індивідуального з пошуковою функцією типу ДКС-02П «КАДМІЙ» і дозиметра-сигналізатора пошукового типу ДКС-02ПН «КАДМІЙ» та визначення рівня гамма- випромінювання на місцевості.

Обслуговування приладів після роботи.

Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації

Приготування рецептур та розчинів, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини; інсектициди та дератизаційні препарати. Дотримання заходів безпеки під час роботи з ними.

Демеркуризація ртуті, порядок і правила її проведення. Збирання. Хімічна обробка.

Надання першої медичної допомоги при отруєнні парами ртуті.

Використання засобів індивідуального захисту та дотримання заходів з охорони праці під час проведення демеркуризації ртуті.

Тема 6. Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах

Відпрацювання способів проведення рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Оцінка обставин на місці події з метою виявлення реальної та потенційної загрози потерпілим.

Рятування потерпілого на воді за допомогою рятувальних засобів (надувних та десантних човнів, рятувальної мотузки, рятувального круга, рятувальних жилетів та ін.) і способи надання йому допомоги. Рятування потерпілого з використанням човна.

Рятування людей у особливих умовах: під час туманів, в темний час доби, якщо тоне група людей, за наявності донної ями, з кам'янистого дна, під час хвиль, за наявності скель і хвилерізів, біля містків, біля високих скель, якщо перевернулося плавальне судно.

Рятування потерпілого на льоду за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин.

Життєзабезпечення населення, що постраждало у надзвичайних ситуаціях

Розгортання тимчасового пункту життєзабезпечення постраждалого населення з необхідними модулями: житловий, енергетичний, інженерного забезпечення, комунально-побутовий, харчування, медичний, водопостачання, предметів першої необхідності.

II. Виробнича практика

Тема 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці

Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні).

Ознайомлення з формуванням, його структурою та організацією діяльності. Ознайомлення з обладнанням і пристроями, інвентарем і інструментами. Ознайомлення з робочими місцями. Допоміжні підрозділи та служби, їхні завдання та основні функції.

Організація служби охорони праці на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні). Засоби охорони праці та індивідуального захисту.

Тема 2. Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення

Самостійне виконання робіт рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики з використанням сучасних технологій, інструменту, пристроїв, обладнання та дотриманням норм і правил охорони праці, виробничої санітарії і протипожежного захисту.

Примітка. Детальна програма виробничої практики розробляється кожним навчальним закладом окремо з врахуванням сучасних технологій, новітніх устаткувань та матеріалів, умов проведення аварійно-рятувальних робіт, за погодженням з підприємствами-замовниками кадрів та затверджується в установленому порядку.

Кваліфікаційна пробна робота

Приклади робіт

1. Огородження місця надзвичайної ситуації та встановлення освітлювального обладнання.
2. Підготовка до роботи механізованого аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою механізованого рятувального обладнання.
3. Підготовка бензomotorної пили до роботи, підготовка паливної суміші для неї та її заправка, приведення до готовності та запуск. Розпилювання дерев та дерев'яних конструкцій під час розчистки завалів.
4. Закріплення вірьовки за конструкцію різними способами. В'язання подвійної рятувальної петлі з одяганням її на потерпілого. Зв'язування вірьовок між собою альпіністськими вузлами в залежності від їх діаметру. В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.
5. В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.
6. Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами, з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.
7. Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.
8. Дії рятувальника у складі відділення за командами “Апарати надіти!” та “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командами “В апарати включись!” та “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.
9. Усунення можливих несправностей (припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху) проти газів під час роботи.
10. Дії рятувальника під час втрати свідомості одним з членів відділення.
11. Проведення розвідки та ліквідація аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, його вивід і транспортування в безпечну зону.
12. Підготовки до роботи, перевірка працездатності приладів радіаційної розвідки. Визначення рівня гамма-випромінювання на місцевості та на техніці. Виявлення бета-випромінювання.
13. Визначення наявності отруйних речовин у повітрі, воді та ґрунті за допомогою приладів хімічної розвідки та газовизначників. Відбір проб для лабораторного аналізу.

14. Приготування рецептур та розчинів, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуючі розчини; дезінфікуючі розчини.

15. Накладання бандажу на пошкоджені цистерни та трубопроводи (у засобах індивідуального захисту). Дегазація місця розливу хімічно-небезпечної речовини.

16. Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркуризації за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.

17. Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

18. Пошук і евакуація потерпілих з частково зруйнованої споруди та з колодязів підземних комунікацій.

19. Рятування потерпілих, що внаслідок повені опинилися на дахах будинків, на деревах тощо.

20. Рятування на воді за допомогою рятувального круга, рятувального жилета та інших плавучих засобів.

21. Рятування потерпілого, який провалився під лід, за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин, рятувального пристрою „Соломинка”.

22. Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

23. Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

24. Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

25. Зупинка кровотечі. Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

26. Знеструмлення будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин. Надання невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

Критерії кваліфікаційної атестації випускників

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **1 клас**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Бали	Знас	Бали	Уміє
1	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з функціонування аварійно-рятувальних служб, правил проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які необхідні рятувальнику, класифікації надзвичайних ситуацій; будови, основних технічних характеристик бульдозерів та екскаваторів приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ», промислових фільтруючих протигазів; системи технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів, що застосовуються у рятувальному обладнанні; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; призначення оперативно-диспетчерської служби. Знання потребують постійної підтримки.	1	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт із застосуванням бульдозерів та екскаваторів; проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; проведення заходів з життєзабезпечення потерпілого населення; користуватись промисловими фільтруючими протигазами; застосовувати основні прийоми страхівки при проведенні пошуково-рятувальних робіт у горах; надавати потерпілим першу медичну допомогу. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення; виконує роботи при впливі одного екстремального фактора. Застосовує навички під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.
2	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з основ проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які необхідні рятувальнику, класифікації надзвичайних ситуацій; будови, основних технічних характеристик і можливостей бульдозерів та	2	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд із застосуванням бульдозерів та екскаваторів; проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; проведення життєзабезпечення потерпілого

	<p>екскаваторів, приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ», промислових фільтруючих протигазів; системи технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів, що застосовуються у аварійно-рятувальній техніці; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; структури пункту життєзабезпечення постраждалого населення; основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Знання потребують постійної підтримки.</p>		<p>населення; користування промисловими фільтруючими протигазами. Може визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення; виконує роботи при впливі екстремальних факторів. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
3	<p>Слухач (учень) має незначні базові загальні знання керівних документів, що регламентують порядок ліквідації надзвичайних ситуацій; професійні якості, які необхідні рятувальнику, основи саморегуляції, класифікацію надзвичайних ситуацій, особливості їх виникнення; з будови, основних технічних характеристик інженерних машин розгородження, бульдозерів та екскаваторів, приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ», промислових фільтруючих протигазів та додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання; системи обслуговування машин та агрегатів, видів їх технічного обслуговування; властивостей електроізоляційних матеріалів; структури пункту життєзабезпечення</p>	3	<p>Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з проведення аварійно-рятувальних робіт на водних об'єктах, при руйнуванні будівель та споруд; проведенні заходів з життєзабезпечення потерпілого населення; проведенні технічного обслуговування аварійно-рятувального обладнання, спеціальних машин та інженерної техніки; користуванні промисловими фільтруючими протигазами та додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання. Може визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення; виконувати роботи при впливі екстремальних факторів. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.</p>

	<p>постраждалого населення; основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Знання потребують постійної підтримки.</p>		
4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань щодо функціонування аварійно-рятувальних служб та проведення аварійно-рятувальних робіт на водних об'єктах; професійних якостей, які необхідні рятувальнику; психологічних особливостей поведінки населення в надзвичайних ситуаціях; класифікації надзвичайних ситуацій; призначення, будови, основних технічних характеристик шляхопрокладувачів та інженерних машин розгородження, приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ», промислових фільтруючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання; системи та завдань технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів; структури пункту життєзабезпечення постраждалого населення та будови модулів пункту; призначення та основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>	4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при проведенні аварійно-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд; проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; проведенні заходів з життєзабезпечення потерпілого населення; проведенні технічного обслуговування машин спеціального призначення; застосуванні промислових фільтруючих протигазів та додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання. Може визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів надзвичайних ситуацій на психіку; розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації; виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
5	<p>Слухач (учень) має</p>	5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг</p>

	<p>обмежений обсяг знань з питань нормативно-правової бази, що регламентує основи організації і правила проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які необхідні рятувальнику; основ саморегуляції й психологічної реабілітації; класифікації надзвичайних ситуацій; призначення, будови, основних технічних характеристик шляхопрокладчів, інженерних машин розгородження, бульдозерів та екскаваторів, приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю типу «КАДМІЙ», шлангових ізолюючих протигазів; технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів; проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; основних технічних дій при проведенні рятувальних робіт в горах; будови модулів пункту життєзабезпечення постраждалого населення; основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>		<p>навичок і більш широкі компетенції при виконанні основних прийомів аварійно-рятувальних робіт при аваріях на водних об'єктах; проведенні пошуково-рятувальних робіт; підготовці аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання до проведення робіт і використання їх у надзвичайних ситуаціях; проведенні заходів з життєзабезпечення потерпілого населення; проведення технічного обслуговування аварійно-рятувальних машин спеціального призначення; користування шланговими ізолюючими протигазами. Може застосовувати основні прийоми страховки при проведенні пошуково-аварійних робіт у горах; визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів надзвичайних ситуацій на психіку; виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з питань функціонування аварійно-рятувальних служб, та проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які</p>	6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при виконанні основних прийомів аварійно- та пошуково-рятувальних робіт при руйнуванні будівель та споруд, при аваріях на водних об'єктах; при підготовці аварійно-</p>

	<p>необхідні рятувальнику; класифікації надзвичайних ситуацій та особливостей їх виникнення; призначення, будови, основних технічних характеристик шляхопрокладів, інженерних машин розгородження, бульдозерів та екскаваторів, приладів радіаційної, розвідки типу «КАДМІЙ», промислових фільтруючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання та шлангових ізолюючих протигазів; технічного обслуговування машин та агрегатів, їх періодичності; властивості електроізоляційних матеріалів; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; призначення та будови модулів пункту життєзабезпечення; основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>		<p>рятувальної техніки та спеціального обладнання до проведення робіт і використання їх у надзвичайних ситуаціях; під час проведення заходів з життєзабезпечення потерпілого населення; технічного обслуговування машин спеціального призначення та інженерної техніки; при використанні промислових фільтруючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання, шлангових ізолюючих протигазів. Може визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку; виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
7	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання нормативно-правових документів, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб, та правила проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які необхідні рятувальнику; психологічних особливостей поведінки населення в надзвичайних ситуаціях; класифікації надзвичайних</p>	7	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні прийомів, пов'язаних з проведенням аварійно- та пошуково-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, при руйнуванні будівель та споруд, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах; підготовкою аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання до проведення аварійно-рятувальних робіт; проведенням заходів з життєзабезпечення потерпілого населення під час надзвичайної</p>

	<p>ситуацій; призначення, будови, основних характеристик шляхопрокладів, інженерних машин розгородження, бульдозерів, екскаваторів та автофільтрувальних станцій, приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ»; завдань технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів; правил користування промисловими фільтруючими протигазами, додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання та шланговими ізолюючими протигазами; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; структури тимчасового пункту життєзабезпечення постраждалого населення, призначення та будови модулів пункту; призначення та основних функцій оперативно-диспетчерської служби.</p> <p>Користується видами технічної, конструкторської документації. Відповідає за своє власне навчання.</p>		<p>ситуації; технічним обслуговуванням машин спеціального призначення та інженерної техніки; застосуванням промислових фільтруючих та шлангових ізолюючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання.</p> <p>Може застосовувати основні прийоми страховки при проведенні пошуково-аварійних робіт у горах; визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку; розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації; застосовувати техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів; виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів.</p> <p>Кваліфікація присвоюється, але потребує подальшого удосконалення через досвід роботи або навчання.</p>
8	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові знання нормативно-правових документів, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб та правила проведення аварійно-рятувальних робіт; професійних якостей, які необхідні рятувальнику та форм і шляхів їх удосконалення;</p>	8	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні завдань, пов'язаних з проведенням аварійно- та пошуково-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах; підготовкою рятувальної техніки та обладнання до проведення робіт і оптимальним використанням їх у</p>

	<p>психологічних особливостей поведіння населення в надзвичайних ситуаціях; основ саморегуляції й психологічної реабілітації; класифікації надзвичайних ситуацій; основних технічних характеристик та можливостей шляхопрокладів, інженерних машин розгородження, бульдозерів, екскаваторів, автофільтрувальних станцій, машин зі шнековими бурами, приладів радіаційної розвідки типу «КАДМІЙ»; технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів; правил користування промисловими фільтруючими протигазами, додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання та шланговими ізолюючими протигазами; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; основних технічних дій при проведенні рятувальних робіт в горах; структури тимчасового пункту життєзабезпечення постраждалого населення, призначення та будови модулів пункту; призначення та основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Усвідомлено користується деякими видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за власне навчання.</p>		<p>надзвичайних ситуаціях; проведенням заходів з життєзабезпечення потерпілого населення під час надзвичайної ситуації; технічним обслуговуванням машин спеціального призначення та інженерної техніки; проведенням демеркуризації ртуті; застосуванням промислових фільтруючих та шлангових ізолюючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання. Може застосовувати основні прийоми страхівки при проведенні пошуково-аварійних робіт у горах; визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку, техніку надання психологічної допомоги постраждалим; розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовувати навички їх нейтралізації; застосовувати техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів, виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.</p>
9	Слухач (учень) має широкі	9	Слухач (учень) має конкретні

<p>загальні та базові теоретичні знання нормативно-правових документів, що регламентують діяльність аварійно-рятувальних служб, порядок ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; професійних якостей, які необхідні рятувальнику та форм і шляхів їх удосконалення; психологічних особливостей поведінки населення в надзвичайних ситуаціях; основ саморегуляції й психологічної реабілітації; класифікації надзвичайних ситуацій, специфіки заходів з ліквідації їх наслідків; основних технічних характеристик та функціональних можливостей важкої інженерної техніки, приладів радіаційної розвідки; технічного обслуговування машин та агрегатів; властивостей електроізоляційних матеріалів; правил користування промисловими фільтруючими та шланговими ізолюючими протигазами, додатковими фільтруючими засобами захисту органів дихання; правил проведення рятувальних робіт в умовах епідемій; способів проведення пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах; основних технічних дій при проведенні рятувальних робіт в горах; призначення та будови пункту життєзабезпечення постраждалого населення;</p>	<p>практичні навички, пов'язані з проведенням аварійно- та пошуково-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, в умовах епідемій, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах; підготовкою рятувальної техніки та обладнання до проведення робіт і оптимальним використанням їх у надзвичайних ситуаціях; проведенням заходів з життєзабезпечення потерпілого населення під час надзвичайної ситуації; технічним обслуговуванням машин спеціального призначення та інженерної техніки; проведенням демеркурації ртуті; застосуванням промислових фільтруючих та шлангових ізолюючих протигазів, додаткових фільтруючих засобів захисту органів дихання. Може застосовувати основні прийоми страхівки при проведенні пошуково-аварійних робіт у горах; визначати життєздатність потерпілих та надавати їм першу медичну допомогу; застосовувати навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку, техніку надання психологічної допомоги постраждалим; застосовувати техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів, управління негативними психічними станами постраждалих та методики саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності; виконувати роботи при впливі одного або декількох екстремальних факторів. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті</p>
---	---

	<p>призначення та основних функцій оперативно-диспетчерської служби. Користується всіма видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за своє навчання.</p>		<p>роботи чи навчання.</p>
10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується всіма видами конструкторсько-технологічної документації. Здатен до самокерування при навчанні.</p>	10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошукових робіт, рятуванні людей та наданні їм першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, в умовах епідемій, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах; застосуванні засобів індивідуального захисту, обладнання спеціальних машин та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі негативних факторів. Застосовує навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку та техніку надання психологічної допомоги постраждалим; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів.</p> <p>Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових</p>

			ситуаціях.
11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.</p>	11	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошуку постраждалих, їх рятуванні та наданні першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, в умовах епідемій, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах, в горах; застосуванні засобів індивідуального захисту, обладнання спеціальних машин та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування, та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі екстремальних факторів. Застосовує навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку та техніку надання психологічної допомоги постраждалим; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів, управління негативними психічними станами постраждалих та методики саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.</p>

12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та довідковою інформацією в повному обсязі та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.</p>	12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт в зоні хімічного та радіаційного зараження, в умовах епідемій, при руйнуванні будівель та споруд, під час гасіння пожежі, при аваріях на транспорті та на водних об'єктах, в горах і наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувального обладнання і засобів індивідуального захисту в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами. Застосовує навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку та техніку надання психологічної допомоги постраждалим; розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує техніку впливу на постраждалих щодо попередження прояву негативних психічних станів, управління негативними психічними станами постраждалих та методики саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності.</p> <p>Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно та надавати допомогу собі рівним. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у виняткових ситуаціях.</p>
----	---	----	--

Перелік основних обов'язкових засобів навчання

№ з\п	Найменування	Кількість на групу з <u>15 осіб</u>		При- мітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1	2	3	4	5
	Спеціальні машини			
1.	Спеціальна аварійно-рятувальна машина		1	
	Аварійно-рятувальний інструмент, прилади та пристрої			
	<i>Аварійно-рятувальний інструмент</i>			
2.	Комплект аварійно-рятувального електроінструменту		1	
3.	Комплект аварійно-рятувального гідравлічного інструменту		1	
4.	Комплект аварійно-рятувального пневмоінструменту		1	
5.	Комплект шансового інструменту		1	
6.	Комплект інструменту ручного аварійно-рятувального (ІРАР)		1	
	<i>Прилади і пристрої</i>			
7.	Прилад для розшуку потерпілих (акустичний)		1	
8.	Прилад для розшуку потерпілих (тепловий)		1	
9.	Електростанція переносна з комплектом освітлювального устаткування та кабельною мережею		1	
10.	Компресор		1	
11.	Мотопила		1	
12.	Мотопомпа		1	
13.	Ручна лебідка		3	
14.	Радіостанція малої потужності УКХ, що носитья		4	
15.	Військовий прилад хімічної розвідки ВПХР		3	
16.	Рентгенметр-радіометр ДП-5В		3	
17.	Дозиметр гамма-випромінювання індивідуальний з пошуковою функцією типу ДКС-02П «КАДМІЙ»		2	

18.	Дозиметр-сигналізатор пошуковий типу ДКС-02ПН «КАДМІЙ»		1	
19.	Комплекти індивідуальних дозиметрів		4	
20.	Газосигналізатор багатофункціональний ручний		1	
21.	Комплект відбору проб		2	
22.	Укладка для забору проб на індикацію /ветеринарна/		2	
23.	Навчальні набори дегазуючих і отруйних речовин		8	
24.	Комплект знаків загородження КЗО-1, що носяться		3	
25.	Автомобільний комплект для спецобробки типу ДК-4		3	
26.	Комплект для спецобробки автотранспортної техніки ИДК-1		2	
	<i>Пожежогасіння</i>			
27.	Штурмова драбина		2	
28.	Драбина палиця		1	
29.	Висувна драбина Д-60		1	
30.	установка комбінованого гасіння пожежі УКГП		1	
31.	Вогнегасник порошковий		2	
32.	Вогнегасник вуглекислотний		2	
33.	Вогнегасник повітряно-пінний		2	
	<i>Альпіністське</i>			
34.	Комплект верхолазного спорядження		3	
35.	Комплект альпіністського спорядження		1	
36.	Комплект кріпильно-страховочного спорядження		1	
	<i>Рятування на воді</i>			
37.	Надувний човен з двигуном на 4-5 осіб		1	
38.	Човен типу НЛ-8		1	
39.	Човен типу ДЛ-10		1	
40.	Жилет рятувальний		5	
41.	Круг рятувальний		2	
42.	Пристрій для рятування на воді (в літній період) «Кінець Александрова»		1	
	<i>Допоміжні засоби</i>			
43.	Комплект технічної перевірки протигазів КПП		1	
44.	Ліхтар (типу дубинки)		5	
45.	Стрічка мірна 20 і 24 метри		1	
46.	Рулетка металева 10м		1	
47.	Сигнально гучномовний пристрій		1	
48.	Гучномовець		3	

	Оснащення та спорядження			
	Індивідуального захисту			
49.	Апарати на стисненому повітрі		4	Всі однієї марки
50.	Протигаз фільтруючий	15		
51.	Протигаз промисловий фільтруючий		3	
52.	Коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
53.	Коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
54.	Патрон додатковий ДПГ-3	15		
55.	Патрон захисний універсальний типу ПЗУ-ПК	15		
56.	Універсальна захисна система типу ВК		3	
57.	Протигаз шлангові ізолюючі типу ПШ-1Б, ПШ-20, ПШ-20РВ, ПШ-40РВ		3	
58.	Протигаз дитячий типу ПДФ		2	
59.	Камера дитяча захисна КЗД		1	
60.	Респіратори протиаерозольні типу «Пелюсток», «Кама», У-2К, Ф-62Ш	15		
61.	Респіратори протигазоаерозольні типу «Пелюсток-В», «Пелюсток-К», «Пелюсток-Алан», «Кама-2000ГП», У-2ГПм	15		
62.	Респіратори газопилозахисні протигазові патронного типу РПГ-67, Ру-60М, РПА-ГП, РПГ-01		5	
63.	Костюм тепловідбивний ИНДЕКС-1.		1	
64.	Легкий захисний костюм Л-1		5	
65.	Загальновійськовий захисний комплект ОЗК		5	
66.	Комплект бойового одягу	15		
67.	Захисна маска для тварин		2	
	Медичне			
68.	Ноші санітарні		1	
69.	Лямки до нош санітарних		2	
70.	Набір ротоглоточних повітроводів		3	
71.	Дошка транспортувальна довга		1	
72.	Дошка транспортувальна коротка		1	
73.	Набір шин: дротяна драбинна 75см, 120 см, фанерна, Дитерихса та транспортна		3	
74.	Шийний комір-корсет		1 к-т	
75.	Підставка для голови		3	

76.	Ножиці		5	
77.	Комплект перев'язувального матеріалу		3	
78.	Сумка медична санітарна		1	
79.	Джгут кровоспинний гумовий стрічковий		3	
80.	Медична аптечка		5	
81.	Індивідуальна аптечка водія		3	
82.	Шприц разового використання	15		
83.	Пов'язка медична мала		5	
84.	Пов'язка медична велика		5	
85.	Індивідуальний перев'язочний пакет /ППП/ з гумовою оболонкою		5	
86.	Пакет перев'язочний медичний		5	
	Натурна ділянка			
	навчальні місця для відпрацювання вправ та комплексних робіт:			
87.	з аварійно-рятувальним інструментом;		1	
88.	з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю;		1	
89.	з дегазації та дезактивації об'єктів і територій;		1	
90.	із засобами пожежогасіння;		1	
91.	з проведення рятувальних робіт при аваріях на транспорті;		1	
92.	з проведення рятувальних робіт з під завалів, розбирання будівельних конструкцій;		1	
93.	із знеструмлення об'єкта з використанням діелектричних засобів захисту.		1	
	Моделі, макети, муляжі:			
94.	Реанімаційний тренажер зі світловим контролем		1	
95.	Комплект моделей, які імітують рани і травми		1	
96.	Муляжі для виконання вправ з рятування постраждалих у надзвичайних ситуаціях (манекени)			за необхідністю
	Плакати, схеми			за необхідністю
	Стенди, макети			за необхідністю

*Державний стандарт
професійно-технічної освіти*

ДСПТО 5169.L0.75.24-2009

Професія: Рятувальник
Код: 5169
Кваліфікація: Вища категорія

**Видання офіційне
Київ 2009**

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника професійно-технічного навчального закладу

1. Професія: 5169. Рятувальник
(код, назва професії)

2. Кваліфікація: Вища категорія
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

3. Кваліфікаційні вимоги:

Повинен знати:

нормативно-правові, інші документи, що регламентують функціонування аварійно-рятувальних служб, основи організації їх роботи, правила проведення аварійно-рятувальних робіт та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

професійні якості, які необхідні рятувальнику та форми і шляхи їх удосконалення, психологічні особливості поведінки населення в надзвичайних ситуаціях, основи саморегуляції й психологічної реабілітації, класифікацію надзвичайних ситуацій, особливості їх виникнення, специфіку заходів з ліквідації їх наслідків;

призначення, будову, тактико-технічні характеристики та функціональні можливості пожежних та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення;

прийоми і правила використання у стандартних і нестандартних умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру механізованого інструменту, спеціальних аварійно-рятувальних машин, засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, засобів зв'язку та сигналізації;

організацію технічного обслуговування та ремонту аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання;

призначення, основні технічні характеристики, загальну будову та комплектність переносних метеорологічних комплектів;

порядок проведення дозиметричного і хімічного контролю, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів;

призначення, будову, склад, принцип дії, порядок та правила користування дихальними апаратами типу АП та ін., захисними ізолюючими костюмами та комплектами типу «Рятувальник», «Аква», Л-1 та ін.;

порядок проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, при виникненні надзвичайних ситуацій на повітряному і водному транспорті;

властивості будівельних матеріалів та їх поведінку в умовах стихійного лиха (урагани, землетруси, підтоплення тощо), техногенних катастроф та пожеж;

властивості основних сорбентів, безвідходних миючих засобів, біологічних препаратів та диспергентів, що застосовуються при ліквідації наслідків аварійних ситуацій з витоком нафти та нафтопродуктів;

основи виживання та життєдіяльності рятувальників.

Повинен уміти:

готувати всі зразки аварійно-рятувальної техніки та типового спеціального обладнання до проведення аварійно-рятувальних робіт, оптимально використовувати їх тактико-технічні можливості у нестандартних ситуаціях;

проводити аварійно-рятувальні роботи при аваріях на АЕС, виникненні надзвичайних ситуацій на повітряному і водному транспорті з використанням всіх типів і зразків аварійно-рятувальної та інженерної техніки;
проводити пошуково-рятувальні роботи на гірських річках;
проводити дозиметричний і хімічний контроль;
користуватись дихальними апаратами та захисним одягом всіх типів;
рятувати людей під час проведення аварійно-рятувальних робіт, визначати життєздатність потерпілих, впливати на постраждалого, запобігати панічному настрою і брати на себе роль лідера;
застосовувати на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим, навички попередження негативних психічних впливів стрес-факторів надзвичайних ситуацій на психіку, працездатність та функціональний стан;
розрізняти основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовувати навички їх нейтралізації;
застосовувати техніку саморегуляції, психологічної реабілітації та відновлення працездатності, виявляти негативні психічні стани та реакції серед рятувальників та населення, яке потребує допомоги, та застосовувати техніку їх нейтралізації;
надавати потерпілим першу медичну допомогу;
виконувати роботи при впливі декількох екстремальних факторів (висота, замкнутий простір, відсутність освітлення, загазованість, задимленість, відкритий вогонь, складні метеорологічні умови тощо);

4. Загальнопрофесійні вимоги:

Повинен:

раціонально та ефективно організовувати працю на робочому місці;
дотримуватись норм технологічного процесу;
не допускати браку в роботі;
знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці і навколишнього середовища, додержуватись норм, методів і прийомів безпечного ведення робіт;
використовувати, в разі необхідності, засоби попередження та усунення природних і непередбачуваних негативних явищ (пожежі, аварії, повені тощо);
знати основи галузевої економіки і підприємництва, інформаційних технологій та правових знань.

5. Вимоги до освітнього рівня осіб, які навчатимуться в системі професійно-технічної освіти:

Попередній освітньо-кваліфікаційний рівень – «Рятувальник» 1-го класу:
- за умови підвищення кваліфікації — стаж роботи за професією «Рятувальник» 1-го класу - не менше 2 років;

6. Сфера професійного використання випускника:

Діяльність, пов'язана з:
ліквідацією наслідків стихійного лиха, епідемій та інших надзвичайних ситуацій;

забезпеченням населення предметами першої необхідності у разі катастроф, надзвичайних ситуацій в мирний час.

7. Специфічні вимоги:

- 7.1. Вік: не менше 18 років.
- 7.2. Стать: чоловіча, жіноча.
- 7.3. Медичні обмеження.

**Типовий навчальний план
для підготовки кваліфікованих робітників**

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **Вища категорія**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Загальний фонд навчального часу – **162** години

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин	
		Всього	З них на лабораторно - практичні роботи
1.	Загальнопрофесійна підготовка	4	
1.1.	Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва	4	
2.	Професійно-теоретична підготовка	40	16
2.1.	Технічна (спеціальна) підготовка	8	4
2.2.	Засоби індивідуального захисту	4	2
2.3.	Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист	4	2
2.4.	Альпіністська та спелеологічна підготовка	4	2
2.5.	Тактико-спеціальна підготовка	8	2
2.6.	Психологічна підготовка	4	4
2.7.	Охорона праці	8	
3.	Професійно-практична підготовка	94	
3.1.	Виробниче навчання	30	
3.2.	Виробнича практика	64	
4.	Консультації	12	
5.	Резерв часу	4	
6.	Державна кваліфікаційна атестація (або проміжна атестація при проходженні навчання)	8	
	Загальний обсяг навчального часу (без п. 4):	150	16

Перелік необхідних кабінетів, лабораторій, майстерень для підготовки кваліфікованих робітників за професією “Рятувальник”

1. Кабінети:

- загальної підготовки;
- тактико-спеціальної підготовки;
- технічної (спеціальної) підготовки;
- засобів індивідуального захисту;
- охорони праці та безпеки життєдіяльності.

2. Натурна дільниця

для відпрацювання питань: зберігання і користування майном цивільного захисту, роботи з приладами розвідки, дозиметричного контролю, аварійно-рятувальним інструментом, засобами пожежогасіння, дегазації та дезактивації об'єктів і територій.

3. Тренажерні комплекси та полігони:

спортивний комплекс;
навчальна башта;
база газодимозахисної служби;
теплодимокамера;
смуга психологічної підготовки.

Примітка. Для підприємств, організацій, що здійснюють професійне навчання кваліфікованих робітників:

допускається зменшення кількості кабінетів, лабораторій за рахунок їх об'єднання;

індивідуальне професійне навчання кваліфікованих робітників може здійснюватись при наявності обладнаного робочого місця;

предмет «Інформаційні технології» вивчається за погодженням підприємств – замовників кадрів.

**Типова навчальна програма з предмета
"Основи правових знань. Основи галузевої економіки і підприємництва"**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Планування діяльності підприємства. Бізнес-план	2	
2.	Законодавство України у сфері цивільного захисту. Види, рівні та критерії класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	2	
	<i>Всього:</i>	4	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Планування діяльності підприємства. Бізнес-план

Планування та прогнозування на підприємстві в різних галузях. Характеристика розділів бізнес-плану.

Тема 2. Законодавство України у сфері цивільного захисту. Види, рівні та критерії класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Класифікуються надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків.

Види надзвичайних ситуацій: техногенного характеру, природного характеру.

Рівні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: державний, регіональний, місцевий, об'єктовий.

Особливості оцінки та реагування на надзвичайні ситуації воєнного характеру.

Критерії класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій.

**Типова навчальна програма з предмета
«Технічна (спеціальна) підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Пожежні та аварійно-рятувальні машини спеціального призначення	6	2
3.	Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання	2	2
	<i>Всього:</i>	<i>8</i>	<i>4</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Пожежні та аварійно-рятувальні машини спеціального призначення

Класифікація пожежних та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення.

Основні, спеціальні та допоміжні пожежні автомобілі, їх будова, комплектація, тактико-технічні характеристики та функціональні можливості.

Аварійно-рятувальні машини спеціального призначення, їх будова, комплектація, тактико-технічні характеристики та функціональні можливості.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з основними, спеціальними та допоміжними пожежними автомобілями, аварійно-рятувальними машинами спеціального призначення.

Тема 2. Технічне обслуговування аварійно-рятувальної техніки та обладнання

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з системою та завданнями технічного обслуговування машин та агрегатів, видами та періодичністю технічного обслуговування, призначенням, тривалістю та обсягом технічного обслуговування машин та агрегатів.

Відпрацювання вправ з технічного обслуговування механізованого аварійно-рятувального інструменту (електро-, пневмо-, гідро- мото-), аварійно-рятувальних машин спеціального призначення та інженерної техніки.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення технічного обслуговування машин та агрегатів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Засоби індивідуального захисту»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Дихальні апарати	2	1
2.	Захисні комплекти та костюми	2	1
	<i>Всього:</i>	<i>4</i>	<i>2</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Дихальні апарати

Дихальні апарати типу АП-98-7К, АП-2000, АП-96М. Призначення, будова, склад, технічні характеристики, принцип захисної дії.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з порядком і правилами застосування дихальних апаратів типу АП-98-7К, АП-2000, АП-96М.

Дотримання застережень при застосуванні дихальних апаратів.

Тема 2. Захисні комплекти та костюми.

Захисний одяг ізолюючого типу.

Костюми ізолюючі «Рятувальник», «Аква-Т», «Рятувальник-2У», «Trellchem». Призначення, склад, технічні характеристики, принцип захисної дії.

Ізолюючі костюми. Легкий захисний костюм Л-1. Призначення, склад, технічні характеристики, принцип захисної дії.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком і правилами застосування захисного одягу ізолюючого типу.

**Типова навчальна програма з предмета
«Радіаційний, хімічний та бактеріологічний захист»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Прилади радіаційної, хімічної, бактеріальної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю	1	1
2.	Дозиметричний і хімічний контроль	1	
3.	Проведення протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів	2	1
	<i>Всього:</i>	<i>4</i>	<i>2</i>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Прилади радіаційної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) розвідки та дозиметричного контролю

Метеорологічний комплект (МК-2, МК-3). Призначення, загальна будова, комплектність.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання порядку підготовки до роботи та роботи з метеорологічним комплектом.

Тема 2. Дозиметричний і хімічний контроль

Мета, завдання та порядок здійснення дозиметричного і хімічного контролю. Контроль опромінення людей: індивідуальний, груповий. Контроль радіоактивного і хімічного зараження.

Пост дозиметричного і хімічного контролю, його влаштування та обладнання.

Тема 3. Проведення протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів

Коротка характеристика зони біологічного (бактеріологічного) зараження. Осередок біологічного (бактеріологічного) ураження. Комплекс режимних, ізоляційно-обмежувальних та медичних заходів: обсервація, карантин.

Санітарно-епідеміологічна розвідка. Спостереження і лабораторний контроль.

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з порядком проведення дезінфекції. Поточна дезінфекція, режими знезаражування. Заключна дезінфекція, заходи і засоби для її проведення. Дезінсекція, заходи і засоби для її проведення. Дератизація, заходи і засоби для її проведення.

Ознайомлення з порядком використання засобів індивідуального захисту та дотримання заходів з охорони праці під час проведення робіт в умовах епідемій.

**Типова навчальна програма з предмета
«Альпіністська та спелеологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Проведення аварійно-рятувальних робіт на гірських річках	1	
2.	Основи виживання та життєдіяльності рятувальників	3	2
	<i>Всього:</i>	4	2

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Проведення аварійно-рятувальних робіт на гірських річках

Динаміка потоку. Перешкоди на гірських річках. Різновиди, складність.

Переправа через гірські річки. Способи переправ: перехід річки вбхід без страховки вірвовкою (по двоє, “стінка”, “по-таджицьки”); одиночний перехід з опорою на 2-х метрову жердину; переправа вбхід по перилах; переправа вплав; переправа по камінні; переправа по колоді; навісна переправа; переправа “паралельні вірвовки”.

Катамарани: призначення, склад і будова, характеристики. Застосування катамаранів під час проведення пошуково-рятувальних робіт на гірських річках.

Заходи з охорони праці під час проведення пошуково-рятувальних робіт на гірських річках.

Тема 2. Основи виживання та життєдіяльності рятувальників

Набір необхідних предметів, які зможуть знадобитися в будь-якій кліматогеографічній зоні: сигнальне дзеркало, мисливські сірники, свічка, таблетки сухого пального, свисток для сигналізації, великий ніж (мачете), сокира, лопата, острога, компас, щільна фольга і поліетилен, рибацькі приналежності, сигнальні патрони, аварійний набір медикаментів, запас води та харчів.

Лабораторно-практична робота 1. Ознайомлення з системою сигналізації, способами та порядком подачі сигналів;

способами визначення та прогнозу погоди за місцевими ознаками: ознаки стійкої хорошої погоди; ознаки наближення негоди; ознаки стійкої негоди; ознаки зміни погоди на її покращення; ознаки зміни на похмуру, сніжну погоду; ознаки зміни на морозну погоду без опадів тощо;

порядком і правилами організації бівуаку та його влаштування. Типи багать та їх застосування. Видобування вогню;

організацією збалансованого харчування, режимами вживання питної води; способами захисту від комах та отруйних змій.

**Типова навчальна програма з предмета
«Тактико-спеціальна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1	Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС	4	2
2	Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті	2	
3	Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на водному транспорті	2	
<i>Всього:</i>		8	2

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС

Розвідка: радіаційна, інженерна, пожежна. Дозиметричний контроль. Контроль радіоактивного зараження.

Локалізація радіаційного зараження та роботи з дезактивації. Захист джерел води та систем водопостачання.

Лабораторно-практична робота 1. Відпрацювання вправ з влаштування та обладнання: посту дозиметричного контролю, пункту спеціальної обробки, станції знезараження техніки, комплексного пункту перевантажування і дезактивації, могильника для захоронення радіоактивних відходів.

Ознайомлення з методами боротьби з пилоутворенням, порядком і правилами санітарної обробки людей, порядком використання засобів індивідуального захисту, заходами з охорони праці під час проведення дезактивації, будівельних та відновлювальних робіт.

Тема 2. Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті

Характерні особливості надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті.

Загальна характеристика аварій та катастроф на повітряному транспорті.

Надзвичайні ситуації на повітряному транспорті в районі аеропорту: стоянка, зліт, захід на посадку, посадка.

Першочергові заходи з рятування людей при надзвичайних ситуаціях на повітряному транспорті: пошук, деблокування та евакуація потерпілих.

Надзвичайні ситуації на повітряному транспорті поза зоною аеропорту. Організація пошуково-рятувальних робіт. Евакуація та переміщення потерпілих на безпечну відстань, забезпечення елементарних побутових умов, надання першої медичної допомоги.

Особливості рятування людей при аварійній посадці на водну поверхню.

Робота рятувальників при авіаційних катастрофах, коли всі люди, що знаходились на борту повітряного судна, загинули: пошук та збирання останків загиблих, «чорних ящиків» та фрагментів повітряного судна.

Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на повітряному транспорті.

Тема 3. Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на водному транспорті

Характерні особливості надзвичайних ситуацій на водному транспорті.

Загальна характеристика аварій та катастроф на водному транспорті.

Основні причини надзвичайних ситуацій на водному транспорті: втрата стійкості з перекиданням судна, затоплення судна, посадка на мілину, зіткнення з іншим судном або перешкодами (риффи, скелі, айсберги, нафтові платформи), пожежі та вибухи, витікання на водну поверхню нафтопродуктів та хімічно-небезпечних речовин, падіння людини за борт.

Пошук і рятування людей: з води, на борту судна.

Заходи з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на водному транспорті.

**Типова навчальна програма з предмета
«Психологічна підготовка»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Принципи, організаційні форми та методи зниження рівня психічних втрат і психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та формувань	2	2
2.	Психологічна корекція емоційно-вольової сфери в екстремальних умовах	2	2
	<i>Всього:</i>	4	4

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Принципи, організаційні форми та методи зниження рівня психічних втрат та психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та формувань

Лабораторно-практична робота 1. Диференціація стресу, емоційних станів та стомлення; професійний стрес у працівників аварійно-рятувальних служб та формувань; стадії формування посттравматичних стресових розладів; основні симптоми посттравматичного стресового розладу; фактори, що посилюють вплив психічної травми; основні теорії (моделі) професійного стресу; модель професійного стресу працівника аварійно-рятувальної служби, формування; основні групи факторів, що мають сильний психологічний вплив.

Тема 2. Психологічна корекція емоційно-вольової сфери в екстремальних умовах

Лабораторно-практична робота 2. Ознайомлення з особливостями психологічного забезпечення діяльності в екстремальних умовах; механізмами формування стресостійкості особистості; особливостями психічного реагування на екстремальні ситуації; принципами та методами психологічної допомоги при посттравматичному стресі.

Тренінги саморегуляції в екстремальних умовах. Актуальність саморегуляції; способи регуляції емоційних станів; методи зняття больових відчуттів; прийоми вольової мобілізації; способи повернення потерпілих з непритомних станів.

Дебрифінг як метод психологічної корекції посттравматичних стресових розладів. Основні складові дебрифінгу як методу групової психокорекції посттравматичних стресових розладів.

**Типова навчальна програма з предмета
«Охорона праці»**

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>	
		<i>всього</i>	<i>з них на лабораторно-практичні роботи</i>
1.	Правові та організаційні основи охорони праці	1	
2.	Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб	4	
3.	Основи пожежної безпеки	1	
4.	Основи електробезпеки	1	
5.	Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди.	1	
	<i>Всього:</i>	8	

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України “Про охорону праці”, Кодекс законів про працю, Типове положення про навчання з питань охорони праці. Завдання системи стандартів безпеки праці. Права робітників на охорону праці під час роботи на підприємстві.

Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Закон України “Про загальнообов’язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

Основні вимоги Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Коллективний договір.

Суспільний контроль за виконанням законодавства з охорони праці. Повноваження і права профспілок по здійсненню контролю за охороною праці.

Інструктажі з охорони праці та порядок їх проведення.

Тема 2. Основи охорони праці в органах і підрозділах аварійно-рятувальних служб

Аналіз і причини травматизму особового складу аварійно-рятувальних підрозділів під час несення служби та при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Основні вимоги правил охорони праці до службових приміщень і споруд аварійно-рятувальних служб та формувань: утримання території, приміщень, проходів та виходів. Улаштування штучного освітлення (основне, чергове, аварійне).

Вимоги норм охорони праці до спеціального аварійно-рятувального транспорту. Заходи охорони праці під час: проведення технічного обслуговування

автомобілів (діагностування, проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування); заступання на чергування, проведення занять і навчань, роботи при ліквідації надзвичайних ситуацій; заправки пально-мастильними матеріалами та спеціальними засобами (речовинами).

Вимоги охорони праці до аварійно-рятувального обладнання та оснащення, приладів, пристроїв, засобів індивідуального захисту. Періодичність і порядок їх випробовування.

Вимоги охорони праці до ручних драбин та рятувальних мотузок. Випробування ручних драбин.

Вимоги охорони праці під час роботи з ручним механізованим та немеханізованим інструментом.

Вимоги правил охорони праці під час несення служби, проведення тактичних занять та навчань.

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт (збір, виїзд і прямування в район надзвичайної ситуації, проведення розвідки, рятування людей та саморятування, повернення в підрозділ).

Вимоги правил охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт у будівлях і спорудах, розтині та розбиранні будівельних конструкцій. Особливості руйнування будівель землетрусами, повеннями, вибухами. Заходи охорони праці під час виконання аварійно-рятувальних робіт.

Заходи охорони праці при розбиранні великоблочних, панельних конструкцій та демонтажу покрівель будівлі.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт у зоні хімічного, радіологічного і бактеріологічного забруднення.

Дія проникаючої радіації на організм людини. Характеристика збудників інфекційних захворювань людини, які можуть бути наявні при бактеріологічному забрудненні (чума, холера, сибірська виразка, тиф, віспа). Основні характеристики та класифікація небезпечних хімічних речовин.

Заходи охорони праці при роботі у засобах індивідуального захисту: засоби індивідуального захисту органів дихання та зору, індивідуальні засоби захисту шкіри, медичні індивідуальні засоби.

Заходи охорони праці при роботі на висоті. Облаштування робочого місця, будівельних риштувань, помостів, настилів.

Види аварійно-відновлювальних робіт на висоті: за допомогою підвісних люльок з лебідками, перекриття, настилів, майданчиків телескопічних веж, підіймачів, драбин, верхолазні роботи.

Заходи охорони праці під час виконання робіт на висоті в безопорному просторі з використанням верхолазного спорядження.

Заходи охорони праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на глибині: огороження котловин і траншей, забезпеченість освітленням, захист електрокабелів, особливості проведення робіт у зимовий період. Вимоги правил безпеки праці до укріплення стінок котловин, траншей, влаштування відкосів.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт в середині резервуарів та каналізаційних колекторів: загородження місця проведення робіт, рух автотранспорту, перевірка загазованості, забезпеченість індивідуальними засобами захисту.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт в горах.

Заходи охорони праці при проведенні пошуково-рятувальних робіт на водних об'єктах та при повенях.

Заходи охорони праці при проведенні рятувальних робіт при транспортних аваріях.

Тема 3. Основи пожежної безпеки

Аналіз характерних промислових аварій, що пов'язані з пожежами на виробництві.

Стисла характеристика виробництва і пожежна небезпека технологічного процесу, сировини, готової продукції, агрегатів, установок.

Вимоги пожежної безпеки на дільниці робіт.

Основні вимоги до шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Вогнегасні матеріали та речовини. Вода. Піна. Пісок. Вуглекислота. Горіння речовин і способи його зупинки. Пожежна техніка для захисту об'єктів. Вогнегасник. Переносні вогнегасники. Пересувні вогнегасники. Рідинний (водяний) вогнегасник. Хімічний пінний вогнегасник. Повітряно-пінний вогнегасник. Вуглекислотний вогнегасник. Порошковий вогнегасник. Ручний пожежний інструмент. Гасіння і профілактика пожеж на об'єктах аварійно-рятувальних служб.

Розслідування та облік пожеж, розробка заходів щодо запобігання пожежам на виробництві.

Заходи охорони праці особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб при ліквідації надзвичайних ситуацій на вибухонебезпечних об'єктах.

Охорона праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт в приміщеннях, де знаходяться посудини під тиском.

Тема 4. Основи електробезпеки

Класифікація приміщень за небезпекою ураження електричним струмом. Причини електротравм. Допуск до роботи з електрикою.

Коллективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках, порядок їх використання, зберігання і обліку, періодичність та види випробувань.

Заземлення і занулення електроустановок, їх захист, максимально допустимі заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, двигунами, трансформаторами. Ізолюючі прилади. Ізолююча підставка. Міри захисту від статичної електрики.

Опосвідчення стану безпеки та експертиза електроустановок.

Плакати і знаки безпеки, що використовуються в електроустановках. Вказівні, попереджувальні, приписуючі знаки безпеки і знаки заборони.

Правила безпеки при аварійному відключенні електромережі та установок шляхом перерізання проводів під напругою.

Тема 5. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Медичні огляди

Санітарно-технічні методи і засоби на виробництві. Виробничий травматизм і профзахворювання. Основні причини травматизму і професійних захворювань; заходи щодо їх запобігання.

Заходи щодо поліпшення умов праці і виробничого середовища.

Засоби індивідуального та колективного захисту робітників.

Основні шкідливі виробничі фактори (шум, вібрація) в цехах, гранично допустимі рівні, вплив на працівників.

Вимоги до освітлення робочого місця. Типи освітлення. Правила експлуатації освітлення.

Вентиляція і конденсація повітря. Правила експлуатації систем опалення і вентиляції.

Санітарно-побутове забезпечення рятувальників.

Фізіологія праці.

Загальні поняття про професійні захворювання: причини, види, облік, профілактика.

Медичне та санітарне обслуговування рятувальників.

Щорічні медичні огляди.

ТИПОВА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **Вища категорія**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

<i>№ з/п</i>	<i>Тема</i>	<i>Кількість годин</i>
	<i>I. Виробниче навчання</i>	
1	Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці	3
2	Технічна (спеціальна) підготовка	6
3	Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба.	6
4	Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.	6
5	Радіаційний хімічний та бактеріологічний захист	3
6	Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій	6
	<i>Всього годин:</i>	30
	<i>II. Виробнича практика</i>	
1	Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці	8
2	Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення	56
	Кваліфікаційна пробна робота	
	<i>Всього годин</i>	64
	<i>Разом:</i>	94

I. Виробниче навчання

Тема 1. Вступне заняття. Інструктаж з охорони праці

Загальна характеристика навчального процесу, роль виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників

Ознайомлення слухачів з навчальною дільницею, тренажерними комплексами та полігонами. Розташування слухачів на робочих місцях. Ознайомлення з обладнанням робочих місць слухачів.

Аварійно-рятувальний інструмент рятувальника. Призначення інструмента, правила зберігання його та користування ним.

Організація робочого місця. Порядок отримання та повернення інструмента.

Освітлення робочого місця. Режим роботи та правила поведінки на навчальній дільниці, тренажерних комплексах і полігонах.

Охорона праці в навчальних майстернях та на окремих робочих місцях. Види травм та їх причини. Попередження травматизму: захист небезпечних місць, заземлення обладнання, робота справним інструментом, використання захисних окулярів та ін.

Головні правила та інструкції з охорони праці та їх виконання. Головні правила електробезпеки.

Протипожежні заходи. Причини пожеж у навчальних приміщеннях: необережне користування вогнем, порушення правил користування електроінструментами, електронагрівальними приладами, печами. Правила користування нагрівальними приладами та електроінструментами. Правила відключення електромережі. Запобіжні заходи при використанні пожежонебезпечних рідин та газів.

Правила поведінки слухачів при пожежі, порядок виклику пожежної команди, улаштування та користування вогнегасником та внутрішніми пожежними кранами.

Тема 2. Технічна (спеціальна) підготовка

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи та комплексні роботи.

Розміщення обладнання й інструменту на автомобілях

Розміщення та закріплення інструмента й обладнання відповідно до опису та схем на пожежних та аварійно-рятувальних машинах спеціального призначення.

Робота на комплектах засобів та обладнанні пожежних та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення

Зняття інструменту та обладнання з автомобіля, перенесення та підготовка його до роботи.

Практичне відпрацювання прийомів роботи з інструментом та обладнанням пожежних та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення.

Технічне обслуговування інструменту та обладнання пожежних та аварійно-рятувальних машин спеціального призначення.

Тема 3. Засоби індивідуального захисту. Газодимозахисна служба

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Робота в непридатному для дихання середовищі за допомогою апаратів стисненого повітря

Роботи із застосуванням апаратів при використанні спеціального спорядження в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальника (газодимозахисника), який працює в складі ланки, щодо порядку включення та виключення з протигаза в непридатному для дихання середовищі.

Підготовка до включення в апарат: дії під час проведення перевірки № 1, дії в складі ланки за командою “Апарати надіти!”. Дії за командою командира ланки

“Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки.

Виконання обов’язків постового на посту безпеки.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “В апарати включись!”. Виконання дій складом ланки по застосуванню спеціального спорядження ланки (засобів страхування, засобів освітлення, засобів зв’язку, інструменту), рух ланки в непридатному для дихання середовищі.

Дії рятувальників (газодимозахисників) за командою “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.

Усунення можливих несправностей протигаза під час роботи

Усунення можливих несправностей протигазів під час роботи: припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху.

Дії особового складу ланки під час втрати свідомості одного з членів ланки.

Обслуговування апаратів після роботи.

Проведення розрахунків постовим поста безпеки

Вирішення типових задач згідно з методикою проведення розрахунків. Визначення мінімального тиску в балонах апаратів, необхідного для виходу ланки ГДЗС із задимленої зони; тиску, який витрачається при ліквідації надзвичайної ситуації. Розрахунок часу роботи в апаратах, часу захисної дії протигаза.

Робота з промисловими фільтруючими протигазами

Підготовка до роботи, перевірка та включення у дихальні апарати АП-98-7К, АП-2000, АП-96М.

Обслуговування апаратів після експлуатації.

Робота з шланговими ізолюючими протигазами

Відпрацювання нормативів з одягання захисного одягу ізолюючого типу: костюми ізолюючі хімічні КІХ-4М, КІХ-5М, КІХ-6; ізолюючі костюми «Металлор-2», «Метанол»; захисний комплект Ч-20; ізолюючий комплект «Кондор»; комплект захисний модернізований КР-2МП; комплект захисний аварійний КЗА-1; легкий захисний костюм Л-1.

Обслуговування захисного одягу ізолюючого типу після експлуатації.

Тема 4. Спеціальна фізична та психологічна підготовка рятувальника до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Проходження смуги психологічної підготовки рятувальника

Подолання перешкод смуги психологічної підготовки за умов сильної задимленості, загазованості, обмеженої видимості, за наявності осередків горіння.

Рятування потерпілих на снарядах під час проходження смуги психологічної підготовки та надання їм першої медичної допомоги.

Робота в газодимній камері з відпрацюванням дій щодо проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації, пошуку, виведення, винесення і транспортування потерпілого в безпечну зону.

Рух аварійно-рятувального відділення в апаратах захисту органів дихання при проведенні розвідки.

Проведення розвідки та ліквідації аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, вивід і транспортування його в безпечну зону, надання першої медичної допомоги.

Робота в апаратах захисту органів дихання в умовах підвищеної температури та фізичного навантаження, з використанням спеціальних снарядів у газодимній камері.

Рятування потерпілих з-під завалів та верхніх поверхів зруйнованих споруд

Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.

Зв'язування рятувальних мотузок між собою альпіністськими вузлами в залежності від діаметру мотузок.

В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.

Надання першої медичної допомоги потерпілим.

Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.

Проведення робіт по рятуванню потерпілих із колодязів підземних комунікацій

Розгортання рятувального спорядження, збирання системи „Поліспаст” для підйому та спуску вантажу. Включення в апарат захисту органів дихання, спуск у колодязь. Проведення робіт по звільненню потерпілого та транспортуванню його по горизонтальному каналу підземної комунікації в умовах обмеженого простору. Підйом потерпілого з підземної комунікації на поверхню з використанням системи „Поліспаст” та надання йому першої медичної допомоги.

Тренування прийомів виживання та забезпечення життєдіяльності рятувальників

Подача сигналів, способи та порядок.

Визначення та прогноз погоди за місцевими ознаками: ознаки стійкої хорошої погоди; ознаки наближення негоди; ознаки стійкої негоди; ознаки зміни погоди на її покращення; ознаки зміни на похмуру, сніжну погоду; ознаки зміни на морозну погоду без опадів тощо.

Влаштування бівуаку. Видобування вогню та розпалювання багать різних типів.

Захист від комах та отруйних змій.

Надання першої медичної допомоги при укусах отруйних змій.

Тема 5. Радіаційний та хімічний захист

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Вправи.

Робота з приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного контролю

Підготовка до роботи, перевірка працездатності дозиметрів-радіометрів пошукових типу МКС-07 «ПОШУК» та робота з ними.

Обслуговування приладу після роботи.

Здійснення дозиметричного і хімічного контролю

Влаштування та обладнання посту дозиметричного і хімічного контролю.

Здійснення дозиметричного і хімічного контролю. Контроль опромінення людей: індивідуальний, груповий. Контроль радіоактивного і хімічного зараження.

Тема 6. Тактика дій при ліквідації надзвичайних ситуацій

Інструктаж за змістом занять, організації робочого місця і охорони праці.

Комплексні роботи.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС

Розвідка: радіаційна, інженерна, пожежна. Дозиметричний контроль. Контроль радіоактивного зараження.

Локалізація радіаційного зараження та роботи з дезактивації. Захист джерел води та систем водопостачання.

Влаштування та обладнання: посту дозиметричного контролю, пункту спеціальної обробки, станції знезараження техніки, комплексного пункту перевантажування і дезактивації, могильника для захоронення радіоактивних відходів.

Боротьба з пилоутворенням.

Санітарна обробка людей.

Використання засобів індивідуального захисту. Заходи з охорони праці під час проведення дезактивації, будівельних та відновлювальних робіт.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті

Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті в районі аеропорту. Рятування людей: пошук, деблокування та евакуація потерпілих.

Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на повітряному транспорті поза зоною аеропорту. Евакуація та переміщення потерпілих на безпечну відстань, забезпечення елементарних побутових умов, надання першої медичної допомоги.

Рятування людей при аварійній посадці на водну поверхню.

Робота рятувальників при авіаційних катастрофах, коли всі люди, що знаходились на борту повітряного судна загинули: пошук і збирання останків загиблих, «чорних ящиків» та фрагментів повітряного судна.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на повітряному транспорті.

Проведення аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайних ситуацій на водному транспорті

Пошук і рятування людей: з води, на борту судна.

Дотримання заходів з охорони праці під час проведення аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на водному транспорті.

II. Виробнича практика

Тема 1. Ознайомлення з аварійно-рятувальним формуванням. Інструктаж з охорони праці

Інструктаж з охорони праці і пожежної безпеки на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні).

Ознайомлення з формуванням, його структурою та організацією діяльності. Ознайомлення з обладнанням і пристроями, інвентарем і інструментами. Ознайомлення з робочими місцями. Допоміжні підрозділи та служби, їхні завдання та основні функції.

Організація служби охорони праці на підприємстві (підрозділі аварійно-рятувальної служби, формуванні). Засоби охорони праці та індивідуального захисту.

Тема 2. Самостійне виконання робіт (посадових обов'язків) рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення

Самостійне виконання робіт рятувальника у складі аварійно-рятувального відділення у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики з використанням сучасних технологій, інструменту, пристроїв, обладнання та дотриманням норм і правил охорони праці, виробничої санітарії і протипожежного захисту.

Примітка. Детальна програма виробничої практики розробляється кожним навчальним закладом окремо з врахуванням сучасних технологій, новітніх устаткувань та матеріалів, умов проведення аварійно-рятувальних робіт, за погодженням з підприємствами-замовниками кадрів та затверджується в установленому порядку.

Кваліфікаційна пробна робота

Приклади робіт

1. Огородження місця надзвичайної ситуації та встановлення освітлювального обладнання.

2. Підготовка до роботи механізованого аварійно-рятувального обладнання, складання необхідної конфігурації із робочих частин інструменту в залежності від видів робіт. Звільнення потерпілих з-під елементів будівельних конструкцій за допомогою механізованого рятувального обладнання.

3. Підготовка бензомоторної пили до роботи, підготовка паливної суміші для неї та її заправка, приведення до готовності та запуск. Розпилювання дерев та дерев'яних конструкцій під час розчистки завалів.

4. Закріплення вірьовки за конструкцію різними способами. В'язання подвійної рятувальної петлі з одяганням її на потерпілого. Зв'язування вірьовок між собою альпіністськими вузлами в залежності від їх діаметру. В'язання петлі для підйому аварійно-рятувального обладнання на висоту.

5. В'язання подвійної рятувальної петлі з надяганням її на потерпілого рятувальником, включеним в апарат стисненого повітря.

6. Рятування потерпілих з верхніх поверхів зруйнованих споруд різними способами, з використанням аварійно-рятувального обладнання і елементів альпіністського спорядження.
7. Саморятування з верхніх поверхів навчальної башти.
8. Дії рятувальника у складі відділення за командами “Апарати надіти!” та “Апарати перевірити!”. Виконання оперативної перевірки, доповідь командирів ланки. Дії за командами “В апарати включись!” та “З апаратів виключись!”. Обслуговування апаратів після роботи.
9. Усунення можливих несправностей (припинення подачі повітря, нещільне прилягання елементів шолома-маски, відмова у роботі легеневого автомата, пошкодження маски та шланга низького тиску, посилення опору в кінці вдиху) проти газів під час роботи.
10. Дії рятувальника під час втрати свідомості одним з членів відділення.
11. Проведення розвідки та ліквідація аварійної ситуації у складі ланки ГДЗС у приміщеннях газодимної камери. Пошук потерпілого, його вивід і транспортування в безпечну зону.
12. Підготовка до роботи, перевірка працездатності приладів радіаційної розвідки. Визначення рівня гамма-випромінювання на місцевості та на техніці. Виявлення бета-випромінювання.
13. Визначення наявності отруйних речовин у повітрі, воді та ґрунті за допомогою приладів хімічної розвідки та газовизначників. Відбір проб для лабораторного аналізу.
14. Влаштування та обладнання: поста дозиметричного контролю, пункту спеціальної обробки, станції знезараження техніки, комплексного пункту перевантажування і дезактивації, могильника для захоронення радіоактивних відходів.
15. Приготування рецептур та розчинів, що застосовуються для спеціальної обробки: дегазуючі рецептури, розчини, речовини та розчинники; дезактивуєчі розчини; дезінфікуючі розчини.
16. Проведення дегазації, дезактивації, дезінфекції та демеркурації за допомогою спеціального обладнання та підручних засобів.
17. Накладання бандажу на пошкоджені цистерни та трубопроводи (у засобах індивідуального захисту). Дегазація місця розливу хімічно-небезпечної речовини.
18. Пошук людей в завалах, встановлення з ними зв'язку, визначення їх стану. Вилучення людей з-під завалів за допомогою засобів малої механізації та техніки.
19. Пошук і евакуація потерпілих з частково зруйнованої споруди та з колодязів підземних комунікацій.
20. Рятування потерпілих, що внаслідок повені опинилися на дахах будинків, на деревах тощо.
21. Пошук і рятування людей з води та на борту судна.
22. Рятування на воді за допомогою рятувального круга, рятувального жилета та інших плавучих засобів.
23. Рятування потерпілого, який провалився під лід, за допомогою рятувальної мотузки, ручних драбин, рятувального пристрою „Соломинка”.
24. Надання першої долікарської допомоги із застосуванням підручних та медико-санітарних засобів при пораненнях.

25.Оцінка функцій організму та надання першої долікарської допомоги потерпілим із синдромом тривалого стиснення.

26.Надання першої долікарської допомоги при опіках залежно від глибини ураження та характеру термічного агента.

27.Зупинка кровотечі. Зупинка кровотечі тисненням на окремі точки, за допомогою тиснучої пов'язки, джгута (закрутки).

28.Знеструмлення будівлі з використанням діелектричних засобів захисту та ручних пожежних драбин. Надання невідкладної допомоги ураженому електричним струмом.

Критерії кваліфікаційної атестації випускників

Професія – **5169. Рятувальник**
(код, назва професії)

Кваліфікація: **Вища категорія**
(рівень кваліфікації – розряд, клас, категорія)

Бали	Знас	Бали	Уміє
1	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з призначення, будови, технічних характеристик та можливостей землерийних машин типу МДК, засобів для переправи типу МТУ, приладів радіаційної розвідки типу «ПОШУК»; правил користування дихальними апаратами типу АП, захисними ізолюючими комплектами типу Л-1 та КЗА; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Знання потребують постійної підтримки.	1	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з підготовки землерийних машин типу МДК, засобів для переправи типу МТУ, приладів радіаційної розвідки типу «ПОШУК» до проведення аварійно-рятувальних робіт; застосуванням дихальних апаратів типу АП та захисних ізолюючих комплектів типу Л-1 і КЗА; наданням потерпілим першої медичної допомоги. Застосовує навички під прямим керівництвом у структурованому середовищі. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.
2	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з призначення, будови, технічних характеристик та можливостей землерийних машин типу МДК та БТМ, засобів для переправи, поливальних машин, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних апаратів, ізолюючих комплектів типу «Кондор», КЗА та Л-1; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Знання потребують постійної підтримки.	2	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з підготовки землерийних машин типу МДК та БТМ, засобів для переправи, поливальних машин, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт; застосуванням дихальних апаратів та захисних ізолюючих комплектів типу «Кондор», КЗА і Л-1; наданням потерпілим першої медичної допомоги. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.
3	Слухач (учень) має незначні базові загальні знання з призначення, будови,	3	Слухач (учень) має незначні базові загальні навички і здатний виконувати прості завдання з

	<p>технічних характеристик та можливостей землерійних машин типу МДК, БТМ та ТМК, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних апаратів, ізолюючих комплектів типу «Кондор», Ч-20, КЗА та Л-1; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Знання потребують постійної підтримки.</p>		<p>підготовки землерійних машин типу МДК, БТМ та ТМК, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт; застосуванням дихальних апаратів та захисних ізолюючих комплектів типу «Кондор», Ч-20, КЗА та Л-1; наданням потерпілим першої медичної допомоги. Навички навчання потребують структурованої підтримки. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань щодо призначення, будови, технічних характеристик та можливостей землерійних машин типу МДК, БТМ, ТМК та ПЗМ, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних апаратів, ізолюючих комплектів типу «Кондор», Ч-20, КР-2МП, КЗА та Л-1; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>	4	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при підготовці землерійних машин типу МДК, БТМ, ТМК та ПЗМ, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використанні; застосуванні дихальних апаратів та захисних ізолюючих комплектів типу «Кондор», Ч-20, КР-2МП, КЗА та Л-1; наданні першої медичної допомоги потерпілим. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з призначення, будови, технічних характеристик та можливостей котловинних, траншейних та землерійних машин, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних</p>	5	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при підготовці котловинних, траншейних та землерійних машин, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використанні; застосуванні</p>

	<p>апаратів, ізолюючих комплектів, захисних костюмів типу КІХ та «Металлор-2»; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>		<p>дихальних апаратів, ізолюючих комплектів, захисних костюмів типу КІХ та «Металлор-2»; наданні першої медичної допомоги потерпілим. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг знань з призначення, будови, технічних характеристик та можливостей котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів типу МШК, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних апаратів, ізолюючих комплектів, захисних костюмів ізолюючого типу КІХ, «Металлор-2» та «Метанол»; організації технічного обслуговування аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання. Користується окремими видами технічної документації. Несе часткову відповідальність за своє навчання.</p>	6	<p>Слухач (учень) має обмежений обсяг навичок і більш широкі компетенції при підготовці котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів типу МШК, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використанні; застосуванні дихальних апаратів, ізолюючих комплектів, захисних костюмів типу КІХ, «Металлор-2» та «Метанол»; наданні першої медичної допомоги потерпілим. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації; застосовує техніку саморегуляції. Застосовує навички під керівництвом у контрольованому середовищі. Без присвоєння кваліфікацій.</p>
7	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання з психологічних особливостей поведінки населення в надзвичайних ситуаціях; порядку проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на водному транспорті; будови, технічних характеристик та можливостей</p>	7	<p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні прийомів, пов'язаних з підготовкою котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок типу ПОУ, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів,</p>

	<p>котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок типу ПОУ, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів, приладів радіаційної розвідки; правил застосування дихальних апаратів, захисних костюмів і комплектів ізолюючого типу; організації технічного обслуговування та ремонту аварійно-рятувальної техніки та спеціального обладнання; властивостей будівельних матеріалів та їх поведінки в умовах надзвичайних ситуацій. Користується видами технічної, конструкторської документації. Відповідає за своє власне навчання.</p>	<p>приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використанні; проведенням аварійно-рятувальних робіт при аваріях на водному транспорті; застосуванням дихальних апаратів, захисних костюмів і комплектів ізолюючого типу; наданням першої медичної допомоги потерпілим; застосуванням основних сорбентів та інших засобів при ліквідації наслідків аварій з витоком нафтопродуктів; проведенням пошуково-рятувальних робіт на гірських річках. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; виконує роботи при впливі екстремальних факторів. Кваліфікація присвоюється, але потребує подальшого удосконалення через досвід роботи або навчання.</p>
8	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові знання з психологічних особливостей поведіння населення в надзвичайних ситуаціях та основ саморегуляції; проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на повітряному і водному транспорті; проведення дозиметричного і хімічного контролю; технічних характеристик та можливостей котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок, поливальних і мийних машин,</p>	<p>8</p> <p>Слухач (учень) має конкретні практичні навички при виконанні завдань, пов'язаних з підготовкою котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використання; проведенням аварійно-рятувальних робіт при аваріях на повітряному і водному транспорті; застосуванням засобів індивідуального захисту; наданням першої медичної</p>

	<p>механізованих шахтних колодязів, приладів радіаційної розвідки; застосування засобів індивідуального захисту; організації технічного обслуговування та ремонту аварійно-рятувальної техніки; поведінки будівельних матеріалів в умовах надзвичайних ситуацій; властивостей основних сорбентів, миючих засобів, біологічних препаратів та диспергентів, що застосовуються при ліквідації наслідків аварій з витоком нафти та нафтопродуктів. Усвідомлено користується деякими видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за власне навчання.</p>	<p>допомоги потерпілим; застосуванням основних сорбентів та інших засобів при ліквідації наслідків аварій з витоком нафти та нафтопродуктів; проведенням дозиметричного і хімічного контролю; проведенням пошуково-рятувальних робіт на гірських річках. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; виконує роботи при впливі екстремальних факторів. Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.</p>
9	<p>Слухач (учень) має широкі загальні та базові теоретичні знання з психологічних особливостей поведінки населення в надзвичайних ситуаціях, основ саморегуляції й психологічної реабілітації; проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, на повітряному і водному транспорті; проведення дозиметричного і хімічного контролю, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів; технічних характеристик та можливостей котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок, поливальних і мийних машин,</p>	<p>9 Слухач (учень) має конкретні практичні навички з підготовки котловинних, траншейних та землерийних машин, засобів для переправи, пересувних опріснювальних установок, поливальних і мийних машин, механізованих шахтних колодязів, приладів радіаційної розвідки до проведення аварійно-рятувальних робіт та їх використання; проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, на повітряному і водному транспорті; застосування засобів індивідуального захисту; надання першої медичної допомоги потерпілим; застосування основних сорбентів та інших засобів при ліквідації наслідків аварій з витоком нафти та нафтопродуктів; проведення дозиметричного і хімічного</p>

	<p>механізованих шахтних колодязів, приладів радіаційної розвідки та прийомів їх використання; застосування засобів індивідуального захисту; організації технічного обслуговування та ремонту аварійно-рятувальної техніки; властивостей та поведінки будівельних матеріалів в умовах надзвичайних ситуацій; властивостей основних сорбентів, миючих засобів, біологічних препаратів та диспергентів, що застосовуються при ліквідації наслідків аварійних ситуацій з витоком нафти та нафтопродуктів; основ виживання та життєдіяльності рятувальників.</p> <p>Користується всіма видами нескладної конструкторсько-технологічної документації. Відповідає за своє навчання.</p>	<p>контролю, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів; проведення пошуково-рятувальних робіт на гірських річках. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; визначає життєздатність потерпілих, впливає на постраждалого, запобігає панічному настрою і може брати на себе роль лідера; може застосовувати техніку саморегуляції та психологічної реабілітації, виявляти негативні психічні стани та реакції серед рятувальників і населення та застосовувати техніку їх нейтралізації; виконує роботи при впливі екстремальних факторів.</p> <p>Здатний виконувати завдання під керівництвом. Має обмежений досвід практики у конкретному аспекті роботи чи навчання.</p>
10	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Користується всіма видами конструкторсько-технологічної документації.</p>	<p>10</p> <p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошукових робіт, рятуванні людей та наданні їм першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, на повітряному і водному транспорті; проведенні дозиметричного і хімічного контролю, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів; застосуванні обладнання спеціальних машин та</p>

	Здатен до самокерування при навчанні.		основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі негативних факторів. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; визначає життєздатність потерпілих, впливає на постраждалого, запобігає панічному настрою і може брати на себе роль лідера; може застосовувати техніку саморегуляції та психологічної реабілітації, виявляти негативні психічні стани та реакції серед рятувальників і населення та застосовувати техніку їх нейтралізації. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.
11	Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-	11	Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій при проведенні пошуку постраждалих, їх рятуванні та наданні першої медичної допомоги; проведенні аварійно-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, на повітряному і водному транспорті; проведенні дозиметричного і хімічного контролю, протиепідемічних,

	<p>рятувальних і пошукових робіт. Користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.</p>		<p>санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів; застосуванні обладнання спеціальних машин та основних засобів механізації інженерно-рятувальних робіт, здійсненні їх технічного обслуговування, та дрібного ремонту; роботах з приладами радіаційної розвідки та дозиметричного контролю; виконанні робіт при впливі екстремальних факторів. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; визначає життєздатність потерпілих, впливає на постраждалого, запобігає панічному настрою і може брати на себе роль лідера; може застосовувати техніку саморегуляції та психологічної реабілітації, виявляти негативні психічні стани та реакції серед рятувальників і населення та застосовувати техніку їх нейтралізації. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і виняткових ситуаціях.</p>
12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні теоретичні знання в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами, і здатний використовувати їх у нестандартних умовах та застосовувати спеціальні знання при вирішенні</p>	12	<p>Слухач (учень) має значні конкретні практичні навички при виконанні всіх прийомів і технологічних операцій, пов'язаних з проведенням аварійно-рятувальних та пошуково-рятувальних робіт при аваріях на АЕС, на повітряному і водному транспорті; проведенні</p>

<p>ситуаційних задач та виконанні практичних завдань. Знає правила охорони праці при виконанні аварійно-рятувальних і пошукових робіт. Усвідомлено користується усіма видами конструкторсько-технологічної документації та довідковою інформацією в повному обсязі та правильно її застосовує. Здатен до самокерування при навчанні.</p>	<p>дозиметричного і хімічного контролю, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів; наданням першої медичної допомоги потерпілим; технічним обслуговуванням, налагодженням та дрібним ремонтом аварійно-рятувальних засобів в обсязі, передбаченому навчальним планом та програмами. Розрізняє основні негативні стани та реакції, що зустрічаються у постраждалого населення під час надзвичайної ситуації, застосовує навички їх нейтралізації; застосовує на практиці техніку надання психологічної допомоги постраждалим; визначає життєздатність потерпілих, впливає на постраждалого, запобігає панічному настрою і може брати на себе роль лідера; може застосовувати техніку саморегуляції та психологічної реабілітації, виявляти негативні психічні стани та реакції серед рятувальників і населення та застосовувати техніку їх нейтралізації. Здатний застосовувати навички та компетенції і вирішувати проблеми незалежно та надавати допомогу собі рівним. Має практичний досвід у роботі, як у простих, так і у виняткових ситуаціях.</p>
--	---

Перелік основних обов'язкових засобів навчання

№ з/п	Найменування	Кількість на групу з <u>15 осіб</u>		При- мітка
		Для індивідуального користування	Для групового користування	
1	2	3	4	5
	Спеціальні машини			
1.	Спеціальна аварійно-рятувальна машина		1	
	Аварійно-рятувальний інструмент, прилади та пристрої			
	<i>Аварійно-рятувальний інструмент</i>			
2.	Комплект аварійно-рятувального електроінструменту		1	
3.	Комплект аварійно-рятувального гідравлічного інструменту		1	
4.	Комплект аварійно-рятувального пневмоінструменту		1	
5.	Комплект шансового інструменту		1	
6.	Комплект інструменту ручного аварійно-рятувального (ІРАР)		1	
	<i>Прилади і пристрої</i>			
7.	Прилад для розшуку потерпілих (акустичний)		1	
8.	Прилад для розшуку потерпілих (тепловий)		1	
9.	Електростанція переносна з комплектом освітлювального устаткування та кабельною мережею		1	
10.	Компресор		1	
11.	Мотопила		1	
12.	Мотопомпа		1	
13.	Ручна лебідка		3	
14.	Радіостанція малої потужності УКХ, що носитья		4	
15.	Військовий прилад хімічної розвідки ВПХР		3	
16.	Рентгенметр-радіометр ДП-5В		3	
17.	Дозиметр-радіометр пошуковий типу МКС-07 «ПОШУК»		2	
18.	Комплекти індивідуальних дозиметрів		4	

19.	Газосигналізатор багатофункціональний ручний		1	
20.	Комплект відбору проб		2	
21.	Укладка для забору проб на індикацію /ветеринарна/		2	
22.	Навчальні набори дегазуючих і отруйних речовин		8	
23.	Комплект знаків загородження КЗО-1, що носяться		3	
24.	Автомобільний комплект для спецобробки типу ДК-4		3	
25.	Комплект для спецобробки автотранспортної техніки ИДК-1		2	
	<i>Пожежогасіння</i>			
26.	Штурмова драбина		2	
27.	Драбина палиця		1	
28.	Висувна драбина Д-60		1	
29.	Установка комбінованого гасіння пожежі УКГП		1	
30.	Вогнегасник порошковий		2	
31.	Вогнегасник вуглекислотний		2	
32.	Вогнегасник повітряно-пінний		2	
	<i>Альпіністське</i>			
33.	Комплект верхолазного спорядження		3	
34.	Комплект альпіністського спорядження		1	
35.	Комплект кріпильно-страховочного спорядження		1	
	<i>Рятування на воді</i>			
36.	Надувний човен з двигуном на 4-5 осіб		1	
37.	Човен типу НЛ-8		1	
38.	Човен типу ДЛ-10		1	
39.	Жилет рятувальний		5	
40.	Круг рятувальний		2	
41.	Пристрій для рятування на воді (в літній період) «Кінець Александрова»		1	
	<i>Допоміжні засоби</i>			
42.	Комплект технічної перевірки протигазів КПП		1	
43.	Ліхтар (типу дубинки)		5	
44.	Стрічка мірна 20 і 24 метри		1	
45.	Рулетка металева 10м		1	
46.	Сигнально гучномовний пристрій		1	
47.	Гучномовець		3	
	Оснащення та спорядження			
	<i>Індивідуального захисту</i>			

48.	Апарати на стисненому повітрі		4	Всі однієї марки
49.	Апарат на стисненому повітрі АСВ-2		1	
50.	Протигаз фільтруючий	15		
51.	Протигаз промисловий фільтруючий		3	
52.	Коробки великих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
53.	Коробки малих габаритних розмірів промислових фільтруючих протигазів	15		Кожної марки і типу
54.	Патрон додатковий ДПГ-3	15		
55.	Патрон захисний універсальний типу ПЗУ-ПК	15		
56.	Дихальні апарати типу АП-98-7К, АП-2000, АП-96М		2	
57.	Універсальна захисна система типу ВК		3	
58.	Протигаз шлангові ізолюючі типу ПШ-1Б, ПШ-20, ПШ-20РВ, ПШ-40РВ		3	
59.	Протигаз дитячий типу ПДФ		2	
60.	Камера дитяча захисна КЗД		1	
61.	Респіратори протиаерозольні типу «Пелюсток», «Кама», У-2К, Ф-62Ш	15		
62.	Респіратори протигазоаерозольні типу «Пелюсток-В», «Пелюсток-К», «Пелюсток-Алан», «Кама-2000ГП», У-2ГПм	15		
63.	Респіратори газопилозахисні протигазові патронного типу РПГ-67, Ру-60М, РПА-ГП, РПГ-01		5	
64.	Костюм тепловідбивний ИНДЕКС-1.		1	
65.	Костюми ізолюючі хімічні типу КІХ-4М, КІХ-5М, КІХ-6		1	
66.	Ізолюючі костюми типу «Металлор-2», «Метанол»		2	
67.	Захисний комплект Ч-20		1	
68.	Ізолюючий комплект типу «Кондор»		1	
69.	Комплект захисний модернізований КР-2МП		1	
70.	Комплект захисний аварійний КЗА		1	
71.	Легкий захисний костюм Л-1		5	
72.	Загальновійськовий захисний комплект ОЗК		5	
73.	Комплект бойового одягу	15		
74.	Захисна маска для тварин		2	
	Медичне			

75.	Ноші санітарні		1	
76.	Лямки до нош санітарних		2	
77.	Набір ротоглоточних повітроводів		3	
78.	Дошка транспортувальна довга		1	
79.	Дошка транспортувальна коротка		1	
80.	Набір шин: дротяна драбинна 75см, 120 см, фанерна, Дитерихса та транспортна		3	
81.	Шийний комір-корсет		1 к-т	
82.	Підставка для голови		3	
83.	Ножиці		5	
84.	Комплект перев'язувального матеріалу		3	
85.	Сумка медична санітарна		1	
86.	Джгут кровоспинний гумовий стрічковий		3	
87.	Медична аптечка		5	
88.	Індивідуальна аптечка водія		3	
89.	Шприц разового використання	15		
90.	Пов'язка медична мала		5	
91.	Пов'язка медична велика		5	
92.	Індивідуальний перев'язочний пакет /ПП/ з гумовою оболонкою		5	
93.	Пакет перев'язочний медичний		5	
	Натурна дільниця			
	<i>навчальні місця для відпрацювання вправ та комплексних робіт:</i>			
94.	з аварійно-рятувальним інструментом;		1	
95.	з приладами радіаційної, хімічної, бактеріологічної розвідки та дозиметричного контролю;		1	
96.	з дегазації та дезактивації об'єктів і територій;		1	
97.	із засобами пожежогасіння;		1	
98.	з проведення рятувальних робіт при аваріях на транспорті;		1	
99.	з проведення рятувальних робіт з під завалів, розбирання будівельних конструкцій;		1	
100.	із знеструмлення об'єкта з використанням діелектричних засобів захисту.		1	
	Моделі, макети, муляжі:			
101.	Реанімаційний тренажер зі світловим контролем		1	
102.	Комплект моделей, які імітують рани і травми		1	

103.	Муляжі для виконання вправ з рятування постраждалих у надзвичайних ситуаціях (манекени)			за необхідністю
	<i>Плакати</i>			за необхідністю
	<i>Схеми</i>			за необхідністю
	<i>Стенди</i>			за необхідністю
	<i>Макети</i>			за необхідністю

Список рекомендованої літератури

1. Аветисян В.Г., Палюх В.Г., Сыровой В.В., Хянникяйнен А.И. Тушение пожаров и выполнение спасательных работ при химических заражениях. Учебное пособие /Под ред. Б. В. Дзюндзюка. - Харьков: ХИПБ МВД Украины, 1998. - 123с.
2. Аветисян В.Г., Куліш Ю.О. Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах. Практичний посібник. — Харків: АЦЗУ, 2004. — 43 с.
3. Аветисян В.Г. Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях. Практичний посібник. - Харків: АЦЗУ, 2004. - 71 с.
4. Аветисян В.Г., Адаменко М.І., Александров В.Л., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Сенчихін Ю.М., Ткачук Р.С., Тригуб В.В. Рятувальні роботи під час ліквідації надзвичайних ситуацій. Частина 1: Посібник. /За заг. ред. В.Н Пшеничного/, Київ: «Основа», 2006. 240 с.
5. Аветисян В.Г., Хянникяйнен А.И., и др. Приемы работы с аварийно-спасательным инструментом и снаряжением. Методические указания для курсантов по специальности Пожарная безопасность. –Х.: ХИПБ МВД Украины, 1997.
6. Адаменко М.І., Гелета О.В., Федюк І.Б. Аварійно-рятувальні роботи. - Харків.: Харківська друкарня № 16, 2002. - 70 с.
7. Адаменко М.І., Гелета О.В., Федюк І.Б. Аварійно-рятувальні та аварійно-відбудовні роботи. - Харків: Харківська друкарня №16, 2002. - 65 с.
8. Бегун В.В., Науменко І.М. Безпека життєдіяльності. Київ, 2003 – 208с.
9. Бобров В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва. - К.: Вища освіта, 2003
10. Бондар В.М. Практична електротехніка. – К.: “Веселка”, 1997
11. Братков А.А., Хапалов Е.А., Овчинников В.В. Научно-методические основы организации и технологий ведения аварийно-спасательных работ при землетрясениях. Научно-технический отчет. - М.: ВНИИ ГОЧС, 1993. - 305 с.
12. Винокуров Л.Е., Васильчик М.В., Гаман М.В. Основи охорони праці. - К.:”Факт”, 2005.
13. Гаврілець І.Г. Психофізіологія людини в екстремальних ситуаціях: Навчальний посібник. – К: ЗАТ «Віпол», 2006. – 188с. – Рос. мовою
14. Гензе В.Р., Войтенко В.В., Загамуло О.П. Засоби малої механізації. Військова кафедра підготовки офіцерів запасу – спеціалістів з питань ЦО (КНУБА). – 126 с.
15. Григорьев В.Н. Транспортировка пострадавшего водным путем: Библиотека экстренных ситуаций. - М.: ГНПП, Аэрогеология, 1998.
16. Гостюшин А.В. Энциклопедия экстремальных ситуаций. – М.: Зеркало, 1994.
17. Гурій А.М. Інформатика та інформаційні технології. – Харків: Компанія “СМІТ”, 2003.
18. Джигирей В.С. Безпека життєдіяльності. – К.: Основа, 1995.
19. Директивные указания Европейского, 1998 года совещания по основам спасения и поддержки жизни. Европейский учебно-информационный центр первой

медицинской помощи. Брюссель, 1998.

20. Довідник з надання медичної допомоги потерпілим при дорожньо-транспортних пригодах. - Київ, 2004.
21. Дэвис Б. Энциклопедия выживания и спасения. - М: Вече, 1997.
22. Євсюков О.П., Куфлієвський А.С., Лебедєв С.М., Миронець С.М., Назаров О.О., Перелигіна Л.А., Садковий В.П., Склень О.І., Христинко В.Є., Шевченко І.О. Екстремальна психологія. Підручник /За заг. ред. проф.. О.В. Тимченка – К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. – 502с.
23. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці - Львів: “Афіша”, 2004.
24. Збірник «Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України». –Т.1 – Київ, 1998, 544 с.
25. Збірник «Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України». –Т.2 – Київ, 1998, 496 с.
26. Збірник «Надзвичайні ситуації. Нормативно-правові акти з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру». Вип.3 Під заг. ред. В.В. Дурдинця – Київ: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2001. 532 с.
27. Збірник «Надзвичайні ситуації. Нормативно-правові акти з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру 1998-2005». Том 4 Під заг. ред. В.І. Балогі – Київ: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2006. 540 с.
28. Збірник «Надзвичайні ситуації. Нормативно-технічні документи». Том 4 Під заг. ред. Н.І. Шуфрича – Київ: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2007. 808 с.
29. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності. Видання третє, перероблене і доповнене. Київ: Основа, 2007 , 944 с.
30. Инструкция по взаимодействию спасательной группы КСС с экипажем вертолета при выполнении полетов в горной местности. _ Краснодар, 1884.
31. Інструкції з експлуатації аварійно-рятувальних машин спеціального призначення та їх типового спеціального обладнання.
32. Квасов А.И. Селевые потоки и их воздействие на сооружения. – Алма-Ата: Наука, 1987.
33. Ковальчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. – К.: «Ніка-Центр», 2007. – 320 с.
34. Коханов В.П., Краснов В.Н. К 75 Психиатрия катастроф и чрезвычайных ситуаций. – М.: Практическая медицина, 2008. – 448с.: ил
35. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості: Монографія. – К.: «Ніка-Центр», 2007. – 432 с.
36. Крейдич С.А. Основы оказания первой медицинской помощи (метод. рекоменд.). – К.: Здоров'я, 1998. – 69с.
37. Курс обучения по неотложной медицинской помощи. Региональные учебные центры в ННГ. Бостон, 1994.
38. Курс обучения по неотложной медицинской помощи. Бостон, Массачусетс, 1995.
39. Курс обучения по неотложной медицинской помощи курсантов. АІНА, 1998.
40. Курс по неотложной медицине для Учебных центров в Евразии (Руководство для слушателей). АМСЗ, 2003.

41. Ларін О.М., Росоха В.О., Чучковський В.М. та ін. Пожежна та аварійно-рятувальна техніка. АЦЗУ – 2780 с.
42. Маршалл В. Основные опасности химических производств. Пер. с англ. - М.: Мир, 1989. - 671 с.
43. Методичний посібник з цивільної оборони і надзвичайних ситуацій (для керівників і спеціалістів ЦО, робітників службовців та населення). – К.: 2001.
44. Методичні рекомендації по організації проведення робіт з очищення об'єктів, забруднених непридатними та забороненими до використання пестицидами. - Київ: МНС, МОЗ, Міністерство охорони навколишнього середовища України, 2004. - 39 с.
45. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайних ситуацій: Монографія. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2008. – 232 с.
46. Навчально-методичний посібник із попередньої підготовки (стажування) та спеціальної підготовки рятувальників гірських пошуково-рятувальних загонів Державної спеціалізованої аварійно-рятувальної служби пошуку і рятування туристів МНС /, Н.І. Чепрак, І.М. Андрієнко та ін.; За ред. А.І. Береста. – К.: 2008. – 386 с.
47. Новиков Ф.А., Яченко А.Д. Microsoft office в целом. СПб.: ВHV - СПб., 1995. 316 с.
48. Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях /І.В. Кочін, Г.О. Черняков, П.І. Сидоренко та ін.; За ред. І.В. Кочіна. – К.: Здоров'я, 2005. – 432 с.
49. Перша допомога. (Підручник для населення). Видавничий дім. "Скарби", Київ, 1999.
50. Перша допомога (Підручник для інструктора Червоного Хреста). Київ, 1999.
51. Популярна енциклопедія „Перша медична допомога” (2000р.).
52. Польшаков В.І., Сахно Є.Ю. Економіка, організація та управління технічним обслуговуванням і ремонтом машин. Навчальний посібник. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004
53. Поляков В.А., Сербаринов Е.А. Безопасность человека в экстремальных ситуациях. – М.: 1992.
54. Правила дорожнього руху. Київ 2006.
55. Протоколи з надання екстреної медичної допомоги у разі невідкладних станів. – Київ: "Фарм АРТ", 2001.
56. Приемы и средства страховки с использованием альпинистской веревки. – М.: Турист, 1989.
57. Сергеев Б. Туристские бивуаки, - М.: Физкультура и спорт, 1967.
58. Сенчихін Ю.М., Кулаков С.В. Організація аварійно-рятувальних робіт на воді. Практичний посібник. - Харків: АЦЗУ, 2004. - 63 с.
59. Сильнодіючі отруйні речовини. Властивості, методика прогнозування і захист від СДОР - К.: ЗАТ «Українська технологічна група», 2000. – 150 с.
60. Спектровский А.Р. и др. под ред. Корнийчука В.И. Начинаю- щему пользователю IBM PC. Киев: Виол. 1996. 60 с.

61. Стрілець В.М. Засоби індивідуального захисту органів дихання. Харків: АПБУ, 2001. – 117 с.
62. Типові правила охорони життя людей на водних об'єктах України. – К.: Товрятвод, 2002.
63. Ткачук К.Н. та інш. Основи охорони праці. Підручник. – К.: Основа, 2003 - 472 с.
64. Туркевич М.М. Поисково-спасательные работы в горах. – Краснодар: МЧС России, 2000.
65. Узлы.- Зугдиди: Гурия, 1992.
66. Хільчевський В.В. Кондратюк С.Є. Степаненко В.О. Лапачко К.Г. Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів – К.: "Либідь", 2002.
67. Цапка В.Г. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник, - К.: 2004. -395с.
68. Черничко Б.И., Махутов Н.А. Уроки ликвидации последствий Спитакского землетрясения //ВИНИТИ. Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. - 1993. - ВШ. 4. - 129 с.
69. Чумак С.П. Методика прогнозирования параметров процессов выполнения аварийно-спасательных работ при ликвидации чрезвычайных ситуаций, связанных с разрушением зданий //Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях. Инф. сборн. - М.: ВИНТИ, 2000.-с. 67-78.
70. Шоботов В.М. Цивільна оборона. Київ: 2004.- 438 с.

Зміст

Авторський колектив.....	4
Загальні положення.....	6
Терміни та визначення.....	9
Державний стандарт з професії «Рятувальник»	11
Державний стандарт з професії «Рятувальник», 3 клас	75
Державний стандарт з професії «Рятувальник», 2 клас	113
Державний стандарт з професії «Рятувальник», 1 клас	154
Державний стандарт з професії «Рятувальник», вища категорія	195
Список рекомендованої літератури	235